

Čs. dokumentační středisko
nezávislé literatury

Referenční exemplář dílny
ERLANGEN

VI 1991

Josef Jelínek

[Březen 1986]

O b s a h

Miroslav Červenka	Má témata	[2]
Jiří Gruša	Exproféti a prodavači slov	[3-5]
Witold Gombrowicz	Proti básníkům	[6-15]
Eda Kriseová	Ariel	[16-20]
Zdeněk Urbánek	Monolog pro Zábradlí	[21-29]
František Pavlíček	Léto, léto, léto	[30-38]
Karel Pecka	Nenahraditelnost slova	[39-47]
-krá-	Dopis z počátku padesátých let	[48-50]
-mv-	Společenská hra	[51-53]
Václav Havel	Fejetony Ludvíka Vaculíka	[54-56]
/KO/	Více než třinácti řádky o	[57-77]
Ludvík Vaculík	Jaro je tady /březen 1986/	[78-80]

Copied from a type-written carbon copy, bound, and made available by
DOKUMENTATIONSZENTRUM ZUR FÖRDERUNG DER UNABHÄNGIGEN
TSCHECHOSLOWAKISCHEN LITERATUR e.V. for research and
information purposes. Copyright continues to be held by
each individual author and must be strictly observed. If
clarification is required, please consult the Centre
before publication of any item.

DOKUMENTATIONSZENTRUM
SCHWARZENBERG 6
D-8533 SCHEINFELD
Tel. 09162/7761

O b s a h

Miroslav Červenka	Má témata
Jiří Gruša	Exproféti a prodavači slov
Witold Gombrowicz	Proti básníkům
Eda Kriseová	Ariel
Zdeněk Urbánek	Monolog pro Zábradlí
František Pavlíček	Léto, léto, léto
Karel Pecka	Nenahraditelnost slova
-krá-	Dopis z počátku padesátých let
-mv-	Společenská hra
Václav Havel	Fejetony Ludvíka Vaculíka
/KO/	Více než třinácti řádky o
Ludvík Vaculík	Jaro je tady /březen 1986/

Má témata...

Nevrlý, nudný,
mžourám do cizích knih,
a když v nich nenajdu, co stejně vím,
nechápu nic.

Má témata mi řídnou, padají
jak ze stařecké dásně zuby.

Ztratil jsem klíč od zrcadlových sálů
sémantiky,
září si kdesi, kolem mne
jen zdi a zdi.

Bezruči Petře, kdo ubil tvou ves,
smetl také stín tužky mé
se stránek Slezských písní.

Texty jsou koherentní,
věta se váže k větě
bez mého přičinění.

Ve skříni leží krásné
dopisy Otokara Březiny,
mám napsanou jen jednu vysvětlivku:
proč se ta edice tak pozdí.

Už jen ten potok jambů, daktylů a rýmů
protéká přes můj stůl
pro miniplavby loďek z papíru,
pro poslední dobrodružství.

Liška v době hladu
prý dlouho krmí napřed to ~~pr~~ nejslabší mládě,
ale když hlad trvá a trvá,
najednou změní taktiku
a dává tomu nejvíc vzdálenému smrti.

Aby jí zbylo aspoň jedno.

EXPROFĚTI A PRODAVAČI SLOV

Literát, ať už ten, kterého potkáváme na východ od Prátru /a kterého bych nazval exprofétickým/ anebo ten, s nímž přijdeme do styku od Prátru na západ /a který by se pro náš účel dal označit jako prodavač slov/ nadmíru rád promlouvá o své integritě.

Sní o ní totiž jako o ztraceném ráji. A přece: od té doby, co se vydal za nebem na zemi, sní o ní marně. Jako by to spolu souviselo.

Mnich, pán kdysi - literátovi předchůdci - psávali jaksi samozřejměji. Ten první pro větší slávu boží, druhý, když měl čas a chuť.

My, synkové měšťanských domů, píšeme, abychom se uskutečnili. Tvrdošíjně věříme na cosi dobrého v nás, co nutno pouze rozvinout; vždyť stačí chtít.

V té víře jsme se ovšem podíleli na všech dezintegračních mechanismech posledních - nu - dvou set let. Ba není žádná nechutnost, při níž bychom si nebyli omočili.

Naše původní - prorocká vloha /zvěstujíc právě ono Sebeuskutečnění/ byla vítaným pomocníkem při všech Asanacích, když se "bouralo staré" a zakládaly se bulváry definitivně světlé budoucnosti, byli jsme proroky té nejzdravější, nejčistší megalopolis, v níž lid, vykoupen skrze nás, najde své přístřeší. Uměrné, rozumí se, každému podle zásluh. Lid, skládající se konečně ze stejně nadaných dcerek a synků, jako my jsme, z těch roztomilých bytostí, které zde budou konečně moci donekonečna líčit příběhy svého sebeuskutečňování.

Až když se ukázalo, že tato megalopolis se příliš podobá megalágru, vystřížlivěli jsme.

Tam v předprátrí nejvíc. Vyskytují se tam dnes vlastně jen exproféti.

Na západ od lunaparku města Vídně ta střízlivost dost chybí. Tím víc však jsme zde ochočeni - vynalezli tu pro nás báječně uklidňovadlo, potřebují sice naše slova, avšak jen jako zboží. Jsme tedy i zde pouze proroky bývalými, jenže nevědomky a jaksi bezelstně.

Byl to dlouhý proces, než jsme dospěli až sem - a ovšem ona vy-toužená integrita jako by s mýtem seberealizace neměla co dělat.

Přesto zejména tam v oblasti odprodeje slov toužíme po prorockých časech jako po údobí, kdy se jí dařilo líp. Ba pokukujeme po východních spolubratřích s jistou závistí, jak se sluší na prodavače, inu - pouhých slov.

Je to ovšem nedorozumění.

Jsou-li ti druzí totiž j e š t ě proféty, pak tedy už jen proféty neprofétismu.

Ano, jejich gesta jsou někdy příliš rozmáchlá, jejich řeč příliš barokní - a jejich osudy příliš příběhem, takže fantazie, kreativita a originalita, bůžci kupeckého světa, tu vlastně nemají čím přispět.

Ano, tito lidé mluví - a mně se to zdá být nejpodstatnějším jejich poselstvím - o bytostné ambivalenci každého spisovatelování západního typu.

Mluví o tom, co všichni vlastně známe nebo aspoň poznat můžeme, nahlédne-li do všech zdrojů svého psaní, to jest i do těch temných.

Kdo měl možnost zažít /jako já/ svět exprofétů i svět prodavačů slov, je překvapen, jak málo se ten druhý /třebaže se sám má za nejlepší a nejnejprvnější/ tou ambivalencí trápí.

Skoro automaticky se v něm předpokládá, že spisovatelství je cosi rovnou slušného, cosi s integritou.

Z vystřízlivělého proféta se sice může stát mračnopořadný kazatel stálého umenšování slasti, ale stěží z něho bude namyšlený superglosátor kdejaké efemeridy, jak ho potkáváme na západě. Tam ovšem tak činí z nedostatku příběhu; glosátorův svět je královstvím dobré pojistky. Insurance world, kde skutečná událost, kde neočekávané, náhodné a tajemné, se přece pokládají za nehodu.

Touha po příběhu a zároveň strach před tím pravým, je asi směs, z které se rodí vášně rozdat se - v komentářích.

Také exproféti se /pochopitelně/ čas od času pokusí udat nějaký ten příběh. Nejčastěji svůj vlastní... a když se to nepovede, protože smrt v něm je příliš živá, plísni západ pro jeho zkaženost /podobně jako já teď/... často právě tam, kde je jí však nejmín.

Jsou opovážliví a ješitní, temné stránky psaní jsou známé i jim.

A přece, budeme-li mluvit o integritě /a to je naše hlavní téma/, měli bychom brát v potaz spíše zkušenost exprofétů.

A měli bychom, až budeme mluvit o psaní v exilu, veřejně připomenout, že to byli západní /ve smyslu společně sdílené kultury, vý-

chod je nyní připočítáván/ hommes de lettre, kdo stáli u zrodu všech idejí vyhánějících z vlasti.

A ovšem, až dojde na cenzuru, měli bychom si vzpomenout, že jsme to byli my, kdo zbožnil moderní stát, kdo ho uctíval jako definitivního všepečovatele, takže by nás nyní nemělo příliš udivovat, když se stará o naše spisování dokonce ještě dřív, než jsme vzali pero do ruky.

A padne-li zmínka o identitě v literatuře /abych se dál držel našich témat/, měli bychom dobře probrat právě seberealizační mýtus, který zná posléze jen identitu jedinou: tu s vlastním já. Neboli princip sebezáchovy a prodlužování vezdejšího bytí za každou cenu. Žádný div, že se naše knihy stále více podobají příručkám "Joy of... something", návodům k té které slasti.

Při řeči o právu menšin pak neopomeňme poukázat na naše nekonečné pohrdání každou většinou, vzpomeňme našich epatází /epaté les bourgeois/, našeho spílání publiku, našich teorií, podle nichž je třeba rozhodnout, zda určitá většina je čistě numerická - anebo práva. To jest taková, kterou j e š t ě nejsme s to zrušit. A nakonec, až dojdeme k právu na dějiny, měli bychom se zastydět nad našimi vlasteneckými ódami, rozsetými po čítankách této Evropy. Jsou to dílka, která se činně podílela na katastrofě našeho kontinentu, neboť dějiny tu prvně byly pojaty jako eldorádo nacionalismů.

Snad je přepjaté, co říkám. Víím přece, že byli i takoví, kdo ve sporu s iluzí nekonečné originality uskutečnili i něco jiného než sami sebe.

Ti ovšem nebyli dnes mé téma.

Chtěl jsem jen probudit určitou skepsi, s níž je zapotřebí listovat v onom námi tak oblíbeném komiks o Pokroku.

Je to poselství z exprofétických luhů a hájů... neboť! kdybychom se naučili aspoň částečně takové skepsi, vytvořili bychom předpoklady pro to, aby svět, kde se ještě - zaplaťpánbu - lze těšit z příběhů pouze vyprávěných, aniž by jejich vypravěč byl ihned obětován krvavému kmenovému bůžku, aby se tento svět dobral pravého smyslu volání exprofétů a nedovolil jim upadnout do parochalismu jejich samoty.

Jako Čech víím, o čem mluvím - a George Konrad ví, proč k jeho RES UNGARICA vzhlížím s obdivem.

/Projev na budapeštském kulturním sympóziu, říjen 1985/

110

Proti básníkům

Witold Gombrowicz

Bylo by ode mne slušnější, kdybych se nesnažil narušit jedno z nečetných náboženství, která nám ještě zbyla. Ačkoli pochybujeme skoro o všem, pěstujeme ještě kult Poezie a Poetů, a je to snad jediné božstvo, které se nestydíme slavit s velkou pompou, s hlubokými poklonami a hlasem pateticky nabubřelým... Ach, ach, Shelley! Ach, ach, Słowacki! Ach, slovo Básníka, poslání Básníka, duše Básníka! A přec je mi potřebí vrhnout se na ty modly a podle svých možností zkazit ten rituál ve jménu... prostě ve jménu elementárního vzteku, který v nás vyvolává každé pochybení stylu, každá lež, každý útěk od skutečnosti. A protože se pouštím do boje s oblastí mimořádně nadnesenou, skoro až k nebi sahající, musím si dávat pozor, abych sám nevzletěl jako balón a nepřišel o pevnou půdu pod nohama.

Téze tohoto náčrtu - že skoro nikdo nemá rád básně a že svět veršované poezie je svět fiktivní a vytlaný - se bude zdát, předpokládám, stejně odvážná jako neseřízní. A přece, stojím tu před vámi a prohlašuji, že básně se mi vůbec nelíbí a dokonce mne nudí. Řeknete snad, že jsem ubohý ignorant? Ale vždyť odedávna pracuji v umění a jeho jazyk mi není tak docela cizí. Stejně tak nemůžete proti mně použít svého oblíbeného argumentu a říci, že mi chybí básnická vnímavost, neboť ta je mi naopak dána ve značné míře; a když přede mnou vyvstane poezie nikoli ve verších, ale smíšená s jinými, prozaičtějšími elementy, například v Shakespearových dramatech, v Dostojevského či Pascalově próze, nebo prostě při příležitosti běžného západu slunce, chvějí se jako ostatní smrtelníci. Proč mě tedy nudí a unavuje ten farmaceutický výtažek zvaný "čistá poezie", zejména když vystupuje ve veršované formě? Proč nemohu snést ten monotónní zpěv, bez ustání nadnesený, proč mě uspává rytmus a rým, proč jazyk básníků mi připadá nejméně zajímavý ze všech možných jazyků, proč tato krása je pro mne tak málo půvabná a proč neznám horšího stylu, nic směšnějšího než způsob, jakým Básníci mluví o sobě a o své Poezii?

Ale snad bych i uznal, že jsem v tomto ohledu nějak speciálně defektní... kdyby nebylo jistých pokusů... jistých vědeckých pokusů... Zatracený Bacon, proč se plete do umění! Radím vám, abyste se nikdy nesnažili zkoumat umění pomocí pokusu, neboť tato oblast to nesnáší, a všechny deklamace na toto téma se mohou udržet jen pod podmínkou, že nikdo nebude tak nediskrétní, aby nahlédl, nakolik se kryjí se skutečností. Dozvěděli bychom se například krásné věci, kdybychom za-

čali zjišťovat, nakolik osoba, která je u vytržení z Bacha, může být vůbec u vytržení z Bacha, tj. ~~nakolik~~ je vůbec s to vnímat ~~hudbu~~ z hudby a z Bacha. Což se mi nepříhodilo, že jsem ne bez úspěchu /ačkoli neumím zahrát na piáno ani Kočka leze dírou/ měl dva koncerty, koncerty, které spočívaly v tom, že jsem začal bez ladu a skladu mlátit do nástroje, a před tím si zabezpečil potlesk několika znalců zasvěcených do tohoto podvodu a ohlásil, že budu hrát moderní hudbu? Štěstí, že ti, kdo rozmlouvají o umění ve vysoké poloze Valéryho, se nesnižují k takovým konfrontacím. Kdo z této strany přistoupí k naší estetické Mši, snadno odhalí, že toto království zdánlivé Zralosti je ve skutečnosti nejméně zralým hřištěm lidstva, kde panuje bluf, mystifikace, snobismus, lež a hlupáctví. A bude to dobrá gymnastika pro naše ztrnulé myšlení, když si občas představíme samého Paula Valéryho jako kněze Nezralosti, bosého pátera v krátkých kalhotkách.

Prováděl jsem následující pokusy: kombinací jednotlivých vět nebo fragmentů vět z básní nějakého autora jsem vyrobil absurdní báseň, předčítal ji v kroužku poctivých milovníků jako mistrovo nové dílo, a vyvolal jejich obecné nadšení; nebo jsem se jich podrobně vyptával na nějakou báseň, a zjistil, že "milovníci" ji ani celou nepřečetli. Jak je to tedy? Být u vytržení, a ani nedočíst do konce? Kochat se tak zaujatě "matematickou přesností" básnického slova, a nevšimnout si, že přesnost byla radikálně pomotána? Tolik se namudrovat, tolik nadeklamovat o těch tématech, těšit se jakýmsi subtilnostmi a nuancemi, a zároveň se dopouštět tak těžkých, tak elementárních prohřešků? Samozřejmě, po každém z těch experimentů nastávaly velké protesty a uraženosti, a milovníci se zaklínali všemi svátostmi, že přece tak to není... že přece... ale ten hrách se odrážel od tvrdé stěny pokusů.

A tak jsem stanul tváří v tvář následujícímu dilematu: tisíce lidí píše básně; statisíce tuto Poezii velebí; veršem se vyslovovali znamenití géniové; od nepaměti Básník je ctěn - a proti této hoře slávy já se svým podezřením, že básnická mše se koná v úplném prázdnu. Ó kdybych se neuměl tou situací bavit, určitě bych se vyděsil!

Přesto však mě mé experimenty značně posílily na duchu, a už odvažněji jsem začal hledat odpověď na mučivou otázku: proč mě netěší čistá poezie? Proč? Ne-li z týchž příčin, z jakých mi nechutná samotný cukr? Cukr se hodí k slazení kávy, ale ne k tomu, aby ho člověk jedl z talíře po lžičkách jako kaši. V čisté veršované poezii týrá člověka p ř e m í r a ; přemíra poezie, přemíra básnických slov, přemíra metafor, přemíra sublimace, přemíra, konec konců, kondenzace a očištění od všech antipoetických prvků, což činí básně podobnými chemickým produktům.

Zpěv je velice slavnostní formou výpovědi... Ale jak plynou staletí, přibývá pěvců - těch, kdo zpívajíce jsou nuceni přijmout postoj pěvce - a ten postoj v průběhu času je stále prkennější. A jeden pěvec druhého podněcuje, jeden druhého utvrzuje ve stále neústupnější nárůživosti pro zpěv a pohroužení se v něj, hoj, už nezpívají pro dav, už zpívají jeden pro druhého; a mezi nimi, z neustálého soupeření, trvalého zdokonalování se v zpěvu se tvoří pyramida, jejíž vrchol dosahuje nebes a jíž se obdivujeme zdola, ze země, s nosy nahoru. Co mělo být chvilkovým vzletem prózy, stalo se programem, systémem, profesí, a dnes se člověk stává Básníkem, jako se stává inženýrem nebo lékařem. Báseň se nám rozrostla do nestvůrných rozměrů, a už neovládáme my ji, ale ona nás. Básníci se stali otroky, a básníka bychom mohli vymezit jako bytost, která už nemůže vyslovit sebe, protože musí vyslovit Báseň.

Ale v umění přece nemůže být důležitější úkol, než právě vyslovit sebe. Nesmíme nikdy ztratit ze zřetele fakt, že každý styl, každý vymezený postoj se utváří eliminací a v základě je ochuzením. Proto nesmíme nikdy připustit, aby jakýkoli postoj příliš redukoval naše možnosti a fungoval jako roubík v ústech; a jde-li o tak umělý, ano málem tak strojený postoj, jako je "pěvec", tím víc by se měl mít člověk na pozoru. Ale my, jde-li o umění, věnujeme o mnoho víc času a úsilí zdokonalování se v tom či onom stylu, v takovém či onakém postoji, než tomu, abychom si vzhledem k nim zachovali vnitřní suverenitu a svobodu, abychom si vypracovali náležitý vztah mezi sebou a svým postojem. Zdálo by se, že Forma je pro nás hodnotou sama o sobě, nezávisle na tom, zda nás obohacuje nebo ochuzuje. Vášnivě zdokonalujeme umění, ale nemnoho se zabýváme otázkou, do jaké míry si ještě zachovalo nějaké sepětí s námi. Vyšlechťujeme Poezii nezbavíme že to, co je krásné, nemusí nutně svým nositelům padnout. Jestliže tedy chceme, aby kultura neztratila veškerý svazek s lidským jedincem, musíme čas od času svou pilnou tvorbu přerušit a provést kontrolu, zda to, co vytváříme, nás také vyjadřuje.

Existují dva protikladné druhy humanismu: jeden, který bychom mohli označit za náboženský, usiluje srazit člověka na kolena před dílem lidské kultury, nutí nás slavit a uctívat například Hudbu, nebo Poezii, nebo Stát, nebo Božstvo; ale druhý, zarputilejší směr našeho ducha se naopak snaží vrátit člověku jeho suverenitu a nezávislost vůči těm Bohům a Múzám, které konec konců jsou jeho, člověkovým výtvo-rem. V tomto posledním případě se slovo "umění" píše s malým písmenem. A není pochyb, že styl, který dokáže pojmout obě tyto tendence, je plnější, autentičtější a přesněji odráží vnitřní protiklady naší při-

rozenosti, než styl, který se slepou krajností vyjadřuje jen jediný z těchto dvou pólů našeho cítění. Ale ze všech umělců jsou básníci těmi, kdo snad nejhorlivěji padají na kolena, nejvíc se modlí; jsou knězi par excellence a ex professo, a Poezie se v tomto pojetí stává prostě celebrouvaným rituálem. Právě tato výlučnost způsobuje, že styl a postoj básníků jsou tak drasticky nedostatečné, tak ponechané v neúplnosti.

Zůstaňme ještě chvíli u stylu. Řekli jsme, že umělec musí vyslovit sebe. Ale zároveň s vyslovením sebe musí také dbát, aby jeho způsob řeči se shodoval s jeho skutečným postavením ve světě, má ukázat nejen svůj vztah k světu, ale i světa k sobě. Jsem-li zbabělec a nasažuji heroický tón, dopouštím se porušení stylu. A vyjadřuji-li se tak, jako bych byl všemi ctěn a milován, zatím co ve skutečnosti si mne lidé neváží a nemají mne rádi, je to také porušení stylu. Jestliže si chceme uvědomit své reálné postavení ve světě, nemůžeme se vyhýbat konfrontacím se skutečnostmi, které jsou odlišné od naší. Člověk formovaný výlučně v dotyku s lidmi, kteří se mu podobají, člověk, který je produktem jen svého vlastního prostředí, bude mít omezenější, horší styl než ten, kdo poznal rozmanité lidi a prostředí. A tak u básníků zaráží nejen ta jejich ničím nekompensovaná nábožnost, ta naprostá oddanost Poezii, ale i jejich pštosí politika vůči skutečnosti: ve své obraně proti skutečnosti, nechuti ji vidět a uznat vpravují se záměrně do stavu omámení, jenž není silou, ale slabostí.

Což básníci netvoří pro básníky? Nehledají výlučně vyznavače, tj. stejné lidi, jako jsou sami? Což tyto básně nejsou jen a jen výtvorem úzké skupiny věrných? Nejsou snad hermetické? Nevytýkám samozřejmě básníkům, že jsou "nesrozumitelní", nenaléhám, aby psali "formou dostupnou všem" nebo aby šli mezi lid. To by se rovnalo požadavku, aby dobrovolně rezignovali na nejpodstatnější hodnoty jako vědomí, rozum, větší citlivost a hlubší znalosti o životě a světě s cílem sestoupit na úroveň průměru - ne, s tím nebude souhlasit žádné umění, které si váží samo sebe! Kdo je rozumný, jemný, ~~světový~~ povznesený a hluboký, musí mluvit rozumně a jemně a hluboce, a kdo je rafinovaný, musí mluvit rafinovaně, neboť vysoká úroveň existuje, a nikoli proto, aby se snižovala. Není tedy špatné, že současné básně nejsou komukoli přístupné, ale je špatné, že se rodí z jednostranného, úzkého obcování identických světů, identických lidí. Vždyť já sám jsem autor, který tvrdošíjně brání svou úroveň /připomínám to jen proto, aby mi nebylo vytýkáno, že sám provádím to, proti čemu vystupuji/, zároveň však má díla ^{na} na chvíli nezapomínají, že kromě mého mikrosvěta existují ještě jiné světy. A nepíší-li pro lid, píší v každém případě jako

někdo lidem ohrožený, nebo na lidu závislý, nebo lidem tvořený. Také mi nikdy nepřišlo na mysl přijímat pózu "umělce", "spisovatele", zralého, uznávaného tvůrce, ale vystupuji v úloze kandidáta na umělce, jsem ten, kdo pouze touží po zralosti - v neustálém a zarytém střetávání se vším, co brzdí můj rozvoj. A mé umění vyrostlo nikoli z dotyků se skupinou lidí spřízněných, ale ve vztahování se k nepříteli a z dotyků s nepřítelem.

A co básníci? Což básnickovy verše přetrvávají, padnou-li do rukou nikoli příteli básníku, ale nepříteli, ne-básníkovi? Jako každá jiná výpověď, báseň má být počata a uskutečněna takovým způsobem, aby svému tvůrci neudělala hanbu ani tehdy, když by se nezalíbila vůbec nikomu. Ještě víc, básně by neměly zahanbovat svého tvůrce ani v tom případě, že se ani jemu samému, autorovi, nebudou líbit. Neboť žádný básník není výlučně básníkem a v každém básníku žije ne-básník, který nezpívá a zpěv nemiluje... a člověk je něco rozlehlejšího než básník. Styl zrozený v kruhu vyznavačů téhož náboženství však při dotyku s davem nevěřících umírá; není s to se bránit, ani bojovat; není schopen skutečného života; je to omezený styl.

Dovolte, abych vám předvedl následující výjev... Představme si, že v kruhu několika osob jeden povstane a začne zpívat. Většinu posluchačů ten zpěv nudí; ale pěvec si to nechce přiznat; nikoli, chová se, jako by budil nadšení; domáhá se, aby všichni před tou Krásou padli na kolena, pro svou roli Mistra požaduje bezpodmínečné uznání; a ačkoli tomu jeho zpěvu nikdo nepřičítá větší závažnost, on se tváří, jako by jeho slovo mělo pro svět rozhodující význam, a naplněn vírou ve své Básnické Poslání metá blesky, burácí, zvučí, šílí v prázdnu; a co více, nechce přiznat před lidmi ani před sebou samým, že ten zpěv dokonce i jeho samého nudí, unavuje, týrá - vždyť se přece nevysslovuje svobodně, ani přirozeně, ani bezprostředně, ale jen ve formě zděděné po jiných básnících, která už dávno ztratila dotyk s bezprostředním lidským cítěním; a hle, on Poezii nejen pronáší, ale je jí také uchvácen; jsa Básníkem, velikost Básnickovu velebí; žádá nejen, aby druzí před ním padali na kolena, ale sám před sebou padá na kolena. Což nelze o takovém člověku říci, že si naložil na záda příliš velký náklad? Když nejen věří v moc poezie, ale sebe sama k té víře nutí, nejen se nabízí jiným, ale činí na ně nátlak, aby ten božský dar konzumovali jako hostii. Kde v takovém hermetickém stavu ducha může vzniknout nějaká skulina, kterou by se zvenčí vedral život? A přitom to není řeč o nějakém pěvci třetího řádu, nikoli, to se stejně vztahuje k nejslavnějším a nejlepším básníkům.

Kdyby tak básník uměl traktovat svůj zpěv jako mánii, nebo jako rituálek, kdyby tak zpívali jako lidé, kteří m u s í zpívat, ačkoli vědí, že zpívají v prázdnou. Kdyby tak místo hrdého "já, Básník" dokázali pronést ta slova se studem, nebo se strachem... nebo dokonce s odporem... Ale ne! Básník musí Básníka velebit!

Tedy tato bezmocnost vůči skutečnosti poznamenává styl a postoj básníků drtivým způsobem. Ale člověk, který utíká před skutečností, nenajde už oporu v ničem... stává se hříčkou živlů. Od okamžiku, kdy básníci ztratili z očí konkrétní lidskou bytost a jejich zrak utkvěl na abstraktní Poezii, nemohlo je už nic zadržet na nakloněné ploše směřující k propasti absurdity. Vše jim začalo vyrůstat samo ze sebe. Metafora zbavená jakékoli uzdy se vydala po vlastních cestách a dostala se do takového šílení, že dnes už v básních není nic kromě metafor. Jazyk se stal rituálním - ty "růže", "soumraky", "žaly" nebo "bolesti", svého času aspoň trochu svěží, staly se pro stálé zneužívání pouhým zvukem, a to se týká stejně i modernějších "semafórů" nebo jiných "spirál". Spolu se zúžením jazyka jde zúžení stylu, které způsobilo, že dnešní básně nereprezentují víc než dvě desítky posvěcených "prožitků" předvedených v dotěrných kombinacích skoupého slovníku; Úzkost se stávala stále Užší, ničím nekroceně Krásno bylo stále Krásnější, Hloubka stále Hlubší, Ušlechtilost stále Ušlechtilejší, Čistota stále Čistší. Zatím co na jedné straně ničím nebrzděná báseň se roztáhla do šíře gigantické poémy /podobné těm pralesům, které doopravdy zná jen pár účastníků výzkumných výprav/, na straně druhé se koncentrovala do rozměrů už přespříliš syntetických a homeopatických. Začalo se také s jakýmsi nálezky a experimenty, a to s výrazem šťastlivého zasvěcení - a opakují, tuto nudnou orgii nic není s to zadržet. Neboť tu nejde o tvoření člověka pro člověka, ale pouze o obřad odbyvaný před oltářem. A z deseti veršů nejméně jeden je věnován oslavě Moci Slova Básnického nebo glorifikaci Básníkovy poslání.

Uznejme, že tyto neduhy nejsou vlastní jenom básníkům. Také v próze tento náboženský postoj způsobil mnohé zrušení, a pohlédneme-li na taková díla, jako je Vergiliova smrt od Brocha, nebo Odysseus, nebo některá díla Kafkova, máme stejný dojem - že "dokonalost", "velikost" těchto výtvorů se uskutečňuje v prázdnotě, že patří k těm knihám, o nichž všichni vědí, že jsou velké... a které přesto jsou nám jaksi odlehlé, nedostupné, chladné... neboť byly napsány na kolenou a s pomyšlením ne na čtenáře, ale na Umění, nebo na nějakou jinou abstrakci. Tato próza se zrodila z téhož ducha, jaký ozařuje i básníky, je to bez pochyb svou podstatou "básnická próza".

Necháme-li stranou díla a obrátíme se k osobám básníků a k mikrosvětu, jaký vytvářejí tyto osoby spolu se svými vyznavači a akolyty, bude vzduch kolem nás ještě uzavřenější a nedýchatelnější. Básníci pro básníky nejen píšou, ale také se vychvalují navzájem a navzájem si vzdávají pocty. Tento svět, miniaturní svět se jen málo odlišuje od jiných miniaturních, hermetických a specializovaných světů: šachisté pokládají šachy za vrchol lidské tvořivosti, mají své hierarchie, hovoří o Capblanckovi stejně nábožně jako básníci o Mallarméovi a jeden druhého utvrzuje ve vědomí vlastní důležitosti. Ale šachisté si neosobují tak univerzální úlohu, a co lze jakž takž odpustit jim, je u básníků neodpustitelné. V důsledku takové odloučenosti se tu všechno nafukuje, dokonce i průměrní básníci se apokalypticky nadýmají a nepatrné problémy získávají fascinující závažnost. Připomeňme si třeba strašlivé polemiky na téma asonancí, tón jakým se o té záležitosti diskutovalo - tehdy to vypadalo, že osudy lidstva závisí na tom, jestli se smí rýmovat "nahou" a "hlavou". K takovým věcem dochází, když skupinový duch získá převahu nad duchem univerzálním.

Jiným neméně kompromitujícím faktem je množství básníků. K přemírám uvečeným výše přistupuje ještě přemíra pěvců. Tato ultrademokratická čísla boří aristokratický a hrdý poetický hrad zevnitř, a je to opravdu dost zábavné, když je vidíte na nějakém kongresu všechny najednou: jaký dav výjimečných bytostí! Ale což umění svěcené v prázdnu nepředstavuje ideální terén právě pro ty, kdo nejsou ničím, jejichž prázdná osoba se nadšeně vyžívá v těchto miniaturních formách? A už doopravdy směšné jsou kritiky, články, aforismy, eseje na téma poezie, které se objevují v tisku. Je to mlácení prázdny slámy, ale mlácení s bombastem, a navíc tolik naivní, tak dětské, až se nechce uvěřit, že by lidé pera necítili celou směšnost takové publicistiky. Tito stylisté dosud nepochopili, že o poezii se nedá psát poetickým tónem, a jejich stráněčky jejich časopisů jsou přecpány poetickým slovesným vyšíváním. Veliká směšnost přísluší i recitálům, konkursům a manifestům, ale to snad už nestojí za to, abychom se o tom šířili.

Soudím, že jsem více méně vysvětlil, proč mi veršovaná poezie neimponuje. A proč se básníci - kteří se bezvýhradně poddali Poezii a podřídili této Instituci beze zbytku své vlastní bytosti, zapomínajíce na existenci konkrétního člověka a zavírajíce oči před skutečností - už po staletí nacházejí v katastrofální situaci. Přes zdání triumfu. Přes všechnu pompu tohoto ceremoniálu.

Ale musím ještě vyvrátit jednu námitku.

Neslýchaný simplicismus, s jakým se básníci /lidé obecně ne hloupí ani naivní/ brání, kdykoli je napadeno jejich umění, lze vysvětlit jen dobrovolnou zaslepeností. Mnozí z nich hledají záchranu v prohlášení, že píšou verše pro vlastní potěšení - jako kdyby všechno jejich jednání to neusvědčovalo z nepravdy. Jsou i takoví, co vážně hájí názor, že píší pro lid a že jejich důmyslné šarády se stávají duchovní stravou lidí nevzdělaných. Ale všichni nezlomně věří ve společenský ohlas poezie a těžko pochopí, že by z této strany mohli být napadeni. Řeknou: - Jakže? Jak o tom můžete pochybovat? Nevidíte ty zástupy, které přicházejí na naše recitály? Ty spousty vydání, jichž dosahují naše knížečky? Studie, články, pojednání, které se o nás píší? Ten obdiv, jímž jsou zahrnuti slavní básníci? Právě vy nechcete vidět, co opravdu je...

Co na to říci? Že to všecko jsou iluze. Ano, na recitály chodí zástupy, ale pravda je i to, že dokonce ani velmi vzdělaný posluchač absolutně není s to rozumět básni deklamované při recitálu. Kolikrát jsem asistoval těm beznadějným zasedáním, na kterých se recitovala jedna báseň za druhou - a každá z nich by se musela nejméně třikrát s největší pozorností přečíst, aby se její obsah dal dešifrovat aspoň zhruba. Pokud jde o vydání, víme, že se kupují tisíce knížek, které nebudou nikdy čteny. O poezii píší, jak už bylo řečeno, básníci. A obdiv? Cožpak koně při dostizích nevyvolávají ještě větší zájem - ale co má společného to sportovní fanouškovství, s nímž přihlížíme každému soupeření, co mají společného ambice /národní i jiné/, které patří k závodění, se skutečným uměleckým vzrušením?

Přesto by taková odpověď, byť správná, nepostačila. Otázka našeho obcování s uměním je mnohem hlubší a obtížnější. A je nepochybné - přinejmenším z mého hlediska -, že pokud vůbec chceme něčemu z toho porozumět, musíme zcela opustit tu nadměrnou lehkou představu, že "umění nás uchvacuje", že "máme rozkoš z umění". Ne, umění nás uchvacuje jen do jisté míry, a rozkoše, které nám poskytuje, jsou pochybné... A sotva to může být jinak, když obcování s velkým uměním znamená mučivé, obtížné obcování s lidmi zralejšími, o širším rozhledu a mohutnějším vnímání. Nepociťujeme rozkoš - spíš se snažíme pociťovat rozkoš... a nerozumíme... snažíme se rozumět...

Jak povrchní musí být myšlení, pro něž se tento komplikovaný jev dá převést na prostou formuli: umění uchvacuje, poněvadž je krásné. - Ach, je tak mnoho snobů... ale já nejsem snob, já upřímně přiznám, když se mi něco nelíbí - tak mluví tato prostoduchost a zdá se jí, že tím je už všechno vyřízeno.

Ale přece tu lze výrazně vycítit činitele, které nemají žádné sepětí s estetikou. Myslíte snad, že kdyby ve škole uchvácení uměním nebylo povinné, měli bychom pro umění v pozdějším věku tolik uchvácení připraveného předem? Nebo soudíte, že bychom měli tolik zájmu o umění, kdyby nám je celá naše kulturní organizace nevnucovala? Což se naše potřeba mýtu a velebení nevyžívá v tom našem obdivu, a což, velebíce vyšší bytosti, nepovyšujeme sami sebe? Ale v první řadě: zdalipak se ty pocity obdivu, nadšení rodí "z nás", nebo "mezi námi"? Když se na koncertě rozlehne bouřlivý potlesk, naprosto to neznamena, že každý z tleskajících byl u vytržení. Jedno nespělé tlesknutí provokuje druhé, navzájem se podněcují, a na konec vznikne taková situace, že každý se musí vnitřně přizpůsobit tomu kolektivnímu šílení. Všichni "se chovají", jako by byli uchvácení, i když nikdo "doopravdy" není, alespoň do té míry, uchvácen.

Bylo by tedy chyba, politováníhodná naivita, kdybychom požadovali od básně nebo od jakéhokoli jiného uměleckého výtvoru, aby byl jen tak, prostě, zdrojem lidské rozkoše. A kdybychom se z tohoto hlediska podívali na svět básníků a jejich obdivovatelů, všechny jeho absurdity a směšnosti by se zdály ospravedlněny: asi už to tak má být a je ve shodě s řádem věcí, že umění, podobně jako nadšení, které vyvolává, je spíš dítětem kolektivního ducha než bezprostřední reakcí jednotlivce.

A přece - nikoli. A přece ani takové pojetí nedokáže zachránit básníky ani přikouzlít jejich poezii výraznější ruměnce života a skutečnosti. Je-li totiž skutečnost taková, pak v žádném případě právě oni si to neuvědomují. Pro ně všechno probíhá velice prostě: pěvec zpívá, a posluchač uchvácen poslouchá. Je jisté, že kdyby byli s to uznat ty pravdy a vyvodit z nich všechny důsledky, sám jejich vztah ke zpěvu by se musel radikálně změnit. Ale buďte klidní: nic se nikdy nezmění u básníků. Nepoddávejte se klamu, že před tváří těch kolektivních mocností, které falšují naše individuální cítění, projeví básníci nějakou vůli k odporu, třeba jen kvůli tomu, aby umění nebylo fikcí a ceremoniálem, ale výlučně pravdivým obcováním člověka s člověkem. Ne, tito mniši se klanějí z vlastní vůle!

Mniši? To neznamena, že bych byl odpůrcem Pána Boha nebo rozmanitých jeho zákonů. Ale dokonce i náboženství umírá ve chvíli, když se přemění v nicotný obřad. A my nepochybně příliš snadno obětujeme na těchto oltářích autenticitu a závažnost své existence.

Poznámka

Není snad potřebí hovořit o tom, že filipiku velikého polského prozaika a dramatika Witolda Gombrowicze /1904-1969; mimo vlast od r.1939/ nepřekládáme proto, že bychom bezvýhradně souhlasili s jejími tézemi. Ostatně on sám možná se všemi svými tézemi nesouhlasil a kdo četl Ferdydurke /1938/, geniální román, z něhož se nedá přeložit ani nadpis, nebo Transatlantik /1953/, ví, jak diferencovaný byl Gombrowiczův vztah k polské básnické tradici. V ~~neledujícím~~ rozpravě, jež se později stala součástí jeho Deníku /1953-1966/, osvětluje ovšem autor podstatné stránky situace básnictví s pronikavostí, které jeho oponenti /polemiku Czesława Miłosze a Gombrowiczovu repliku snad přetlumočíme někdy příště/ nebyli zcela právi; a jeho zarputilé trvání na autenticitě individuálního prožitku světa jen získává na aktuálnosti v duchovní atmosféře, která z důvodů prosté sebezáchovy nutí rozlišovat mezi životadárnými a smrtonosnými nadosobními systémy /srovnej ve filipice jejich směšování ve výčtu; ~~ide~~ jako jinak skvělý odstavec o dvou druzích humanismu/ úzkostlivěji, než jak to činí Gombrowicz: ani když se uchylujeme pod křídla starých kulturních hodnot, ohrožených spolu s námi, nesmíme zapomínat na paradoxy a nebezpečnoství imanentně spjaté se samou jejich existencí. Uchovávat /to jest rozvíjet/ takový systém, jako je třeba - psáno ironicky podle Gombrowicze - Poezie, může sotva ten, kdo se v některém z jeho podstatných aspektů neokáže obrátit proti jeho tlaku, proti němu samému.

Otakar Č. Mokřý

ARIEL

Když jsem bývala mladá, bývala jsem na bálech nešťastná. Nerada jsem se ukazovala a nabízela. Masová selekce, ztrapnění. Jednou, asi ve dvaceti, jsme si s kamarádkou přísahaly, že si řekneme, až začneme být trapné. Měly jsme tenkrát starosti, jestli budeme umět zestárnout.

Čím jsem starší, tím víc je mi to jedno.

Tenkrát jsem záviděla těm, kteří už přišli spárování a zdálo se mi, že nikdy nenajdu nikoho, kdo by šel se mnou do páru. Jak se na sebe smějí, jak si vědí se vším radý, jak se krásně hádají a možná i perou. Stála jsem někde u zdi a zase byla ráda, že jsem nespárovaná. Ještě mám pořád naději, že z davu vystoupí princ. Nevěděla jsem tehdy, že nejhorší je princ, který nemá na krále.

Čím jsem starší, tím víc je mi to jedno. Proč bych měla předělavat prince na krále? Jdu na ples, spárovaná, ale zároveň volná a dávám se něčemu, co bude od osmi hodin večer do rána do pěti nezávisle na mně. Nebudu to muset řídit ani ovládat, stačí vplout do toho jako do řeky, do mléčné dráhy, která protéká volně vesmírem a po ní plujeme v mléčně bílých lodích kol zhroucených hvězd, svých vlastních pomníků a máváme jim a ony se ani nehnou.

Hvězdy umírají prý, když už nejsou schopny zapálit ve svém jádru žádnou jadernou reakci. Zhroucená hmota vytváří kolem hvězdy tak silné gravitační pole, že nedovolí uniknout ani jedinému světelnému paprsku.

"Vidíš, řekl bratr, tady máš obraz pekla: do sebe zhroucená samota za nepředstavitelně těžkých podmínek," přečetla jsem si oněhdy v textu RNDr Jiřího Mrázka CSc.

Plesat umí nejlíp paní sociální. Přijde nespárovaná, na vlasech fialový přeliv, černé dlouhé šaty, aby nebylo vidět, že je tlustá, praví. Za zády pašuje láhev bílého vína, tady stojí čtyřicet pět korun, v krámě o dvacet míň a nevejde se do kabeličky. Jiní si nesou krabice chlebiček a jednohubek. Sestřičky z léčebny pečou cukrovíčka tak malá, že si jich člověk musí dát do pusy víc, aby je chutnal, a jak rychle se rozpouštějí.

Sedím u stolu a dívám se, jak lidé tančí. Polka, valčík, polka, jako na vsi. Mladí na to nemají nadání. Spoří staří venkované posadí tanec na parket, tělem ani nehnu, nohama krok sun krok, je to jejich parketa, a točí a točí a točí. Jsou se svou panímámou jako z jednoho kusu, když se pár poveče, tak jim to jde asi odmlada, proto spolu vydrželi.

Pozoruji školníka, jak mu to nejde se školnicí, ale jak naopak točí s jednou sestřičkou, jedno tělo čtyři nohy. Tanec se umění být v okamžiku, vzpomínám si, jak jsem bývala toporná, hlavu oddělenou od těla a jak jsem se pak sjednotila a hlava s tím přestala mít co společného. Čich a hmat a pak teprve zrak a sluch až naposled. Slova, slova, slova, intelektuál pořád kecá a neudělá nic. Mudrování je smrtí činu.

Gynekolog si vede dobře, rovněž obvoďák, zato psychiatrům a psychologům to nejde. Myslí na to, aby byli uvolnění, pořád si to asi říkají se zatnutými zuby. Čím víc mimo, tím větší mrskání, snad aby se vyrovnala disproporce mezi tělem a hudbou a duší a tělem. Psychologova žena má tělo necitelné, vlašné a tvář panny do výlohy, jemně a společensky usměvavá, asi si někde přečetla, co je to tanec; archetypy. Je to, jako když někdo bez talentu píše nebo maluje, čouhají z toho chabé, opatlané dráty na všechny strany jako armatury a píchají ostatní. Jednou jsme s psychologem byli v hospodě po půlnoci a obtěžovali nás opilci. Jak se bála, jak se štítla. Nikdy ještě prý nebyla v hospodě po půlnoci a neviděla pacienty v aréně. Jak je pak může léčit? Asi právě proto. Já nemám na moralizování, žádná instituce mi nedává moc nad lidmi, ale odehnala jsem opilce a oni poslechlí.

Kapela hraje, fábory od stropu vlají, i má dcera je ještě trochu tuhá, v páteři předkloněná, ale snad se to poddá, je ještě mladá a hezká. Kdyby tak jednou tančila jako paní sociální. Ta tančí, jí, pije a kouří se stejným požitkem a žádná se nevytancuje jako ona. Všichni pro ni chodí, a to je jí přešadesát, povídá, že nevidí a neslyší jako vidívala a slyšívala, je už několikanásobnou babičkou, ale na parketě jako by se vracela napříč časem. Mezi tanci cigaretky marsky, to je jen tráva, do který svítí sluníčko, paní Edo, a víno je zdravota sama, samý slunce.

- Nevíte o nějakém chlapovi? povídá mi o přestávce na záchodě, aby byl hodnej a nebyl alkoholik. Na mě se lepší samí chudinkové s problémama.

- To je proto, že jste silná ženská, paní sociální. Podívejte se na ně, jak tancují. Nedají se ani muzice, natož pak ženský. Vetchý konstrukce, dráty a plech, paní sociální, vítr a suchá tráva. V tanci se, paní sociální, pozná všechno, ale nejvíc neupřímnost, strach a trapnost. Někteří lidé kvůli tomu radši ani netančí a celý život se hlídají, aby se neopili.

- Smím prosit, slečno? ptá se blondáček.

- Já už, bohužel, nejsem slečna, povídám. Prve jste tančil s mou dcerou.

- To není snad možný, řekne a vnutí mne do figury tanga, až se prohnu, nedá si nic vnutit, asi je ze selského, žádný intelektuál, který čeká, co uděláte, a když něco uděláte, tak vám mstivě šlápne na vysunutou nohu.

A už je tu tombola a prosázíme rodinně čtyřicet korun a lístečky hned rozbalíme, a ty, na kterých jsou čísla, vyhrávají, a hned hledáme v seznamu výher, co jsme vyhráli. Já vyhrála vzduchový filtr do škodovky a dala ho hned psychiatrovi, co má škodovku. Můj muž vyhrál pavouka a dcera vázu z rubínového skla a štětku. Psychiatři a psychologové smutně rovnali prázdné lístečky do popelníku. Štěstí ve hře, povídám jim, neštěstí v lásce a naopak, ale oni nevěří. Já také vím, že to není pravda, protože láska je hra a riziko, a kdo hrát neumí, může si o tom číst v knihách.

- Pokud se o vás mluví, je to dobré, řekla mi nedávno jedna kosmetička, když mi lehkým a příjemným vklepáváním masírovala tvář, kterou mi pak zafačuje a nechá ležet v teple mumifikovanou. Mne už ani nepomlouvají a to je špatné.

- Vy máte ale krásnou pleť.

- Stárnout musíme, opáčí, můžeme být pořád hezké, ale nesmíme být k smíchu. Já už bych byla k smíchu, kdybych si něco začala.

- To není pravda, povídám. Já znala jednu, bylo jí třiaosmdesát a plakala šťastně z nešťastné lásky a já ji těšila a zároveň jí záviděla. Lidé si lásku závidí, i tu nešťastnou. A jedna šedesátiletá mi onehdy povídala: víte, že to na mne jde? Já mám sny, to byste koukala, já myslela, že to už budu mít dávno za sebou a ono to nedá a nedá pokoj.

Psycholog tančí kolem se svou ženou a já vidím, jak se nenávidí a nevím, jak spolu mohou žít. Jak mohou spolu spávat v jedné posteli s armaturami. Možná jsou sadomasochisté. Tuhle mi nějaký expert na manželství vykládal, že když se už manželé hodně nenávidí,

mohou se dohodnout na tom, že to obrátí a budou odteďka milenci. Tváří se tak dlouho jako milenci, až si zvyknou a jsou. Když už jde o život, tak je to možná lepší takhle, ale nevím, nevím.

Můj muž požádá o tanec psycholožku a já musím s psychologem. Ploužák, naštěstí. Šoupe se po parketě, každou chvíli se splete a povídá:

- Všechno je kulaté, všimla jste si, že základní tvar všeho je koule?

- Země je kulatá, řeknu, slunce je kulaté...

- Hlava je kulatá, řekne on, oči jsou kulaté, vajíčko je kulaté.

- Vajíčko není kulaté, povídám a syкну bolestí, určitě mám propkopnutou punčochu.

- Žloutek je kulatý, u nás na Moravě říkáme žloutko a bílko a tím naznačujeme kulatost.

Muzika začne hrát valčík a pan doktor má jinou práci. Činění tentokrát zaplaší mudrování.

Zapálím si marsku, vypustím kouř nosem proti stropu a tlustý dobromyslný pán mi přes stůl podává hodný kus loveckého salámu, který vyhrál v tombole. A vtom mne prosí o tanec mladík, kterému snad není víc než dvacet.

Postavím se a odstrčím židli. Hledí na mne z výšky, tvář otevřenou ven a v ní tolik nevinnosti a neopotřebovanosti, až se leknu. Možná je to tím, že nevidám chlapce zblízka a nemám syna. Štrapaté vlasy mu padají do očí, odhrne je dlaní, přimhouří oči a pozoruje mne pohledem, jímž mne zbezmočňuje. Zesláblou přitiskne mne k sobě, až mi zmuchlá růži na prsou a řekne mi rty na mém uchu, až se mi boltec zpotí:

- Nejsi našťvaná, že jsem přišel až teď?

- Nejsem, povídám a odstrkuji ho.

- Už tě nepustím, křičí mi do ucha u hudby. Vede mne a já se podřizuji, máme stejný rytmus přes generace, zakloním hlavu a dívám se na něj, a on mi políbí ruku s takovou vroucností a oddaností, že se přestanu dívat. Víím, jak mám zacházet s psychologem a psychiatry, chválit je jedna ze základních pouček psychologie a projevit lásku a obdiv druhá. Umět naslouchat třetí. Na mladíka nemám a tak se podřizuji. Jsme ve společně nalezeném okamžiku, na hraně, jen jen přepadnout.

- Už tě nepustím, opakuje a zase mne tiskne, a já se vzpírám, dlaněmi tlačím jeho hrudník od sebe. A pak je rock and roll a začne

se svíjet a já musím také a pořád rychleji, jako by všechno, co jsem až do čtyř do rána odtančila nebylo, jako bych v životě tančila poprvé. Jedno, jestli padnu a umřu, přestat nemohu, co to jen v člověku je? Zahlédnu přimhouřenýma očima, že psychologové a psychiatři netančí, ale dívají se na nás a diagnostikují, mokré vlasy mi pleskají do tváří, slyším bubny a nevidím už nic. Okamžik sviští mléčnou drahou jako bílá útloboká loď, míví pohoří zhroucených hvězd, pluje do černé díry, tam je prý možné vybrat si vesmír, jaký chceš. Nějakou jinou planetu třeba, kde snad nikdo nemusí nikoho léčit, protože lidé tam nejsou nešťastní a tudíž ani nemocní.

Obrovské NIC a kolem gravitační pole.

Rock skončil. Objal mne a podržel, protože bych byla přepadla do temnot. Bílou dírou vrací se hmota do svého prostoru. Ale už jiná.

Dlaněmi mladíka odstrkuji.

- Je ti se mnou trapně? zeptá se a směje se očima, proříznutýma ostře do obličeje, měkké rty odhalují bílou dlouhou šňůru zubů. Zvítězil nade mnou a možná mu není ani dvacet.

- Jsi moc mladý.

- Copak za to můžu, že jsem se narodil pozdě?

Usmála jsem se očima do očí. Vůbec mi nevadilo, že vyhrál.

Zatřepal střapatou hlavou, vlasy mu napadaly do obličeje, dlaní je vrátil zpátky a tak mne znovu uviděl. Byl král.

- Já ti udělám skandál, řekl.

- Nedělej, prosím. Byla bych směšná.

Vytrhla jsem se mu a utekla k paní sociální.

- Teda, paní Edo, povídá. Tohle bych do vás nikdy neřekla. Já něco vydržím, ale tohle bych nevydržela.

Usmívala jsem se nepřítomně a věděla o tom. Paní sociální mne vzala za loket a zatřásla mnou.

- Je tu, řekla.

Lekla jsem se: - Kdo?

- Šťastný, podívejte se. Podívala jsem se a viděla pacienta Šťastného, jak se s půllitrem prodírá mezi tančícími páry.

- Vy jste ho pustili?

- Na chvíli, řekne paní sociální. Jako vždycky. Jenže tentokrát se zamiloval do schizofreničky Marcelky a nechtěl domů. On je skoro pořád tady. Celý dny píská pod oknem a volá ji. Marcelka, když se jí to podaří, vykoukne a on volá: Pojď domů, Marcelko, já

už bez tebe nevydržím ani hodinu. A Marcelka pláče a prosí, abysme ji pustili a já jí říkám: ty se doma zhroutíš, dalas mu klíče od bytu a on ti prodal kdeco a propil. Mně to nevadí, říká Marcelka, na nějakým gramofonu, rádiu či luxu prý mi nezáleží. Oni se milují tak strašně, že nepotřebují nic, ale vůbec nic, než střechu nad hlavou a holý stěny. On tu teď přečká noc a až se rozední zas půjde pod okno a bude tam v mrazu hodiny stát a pískat. Řekla byste to do něho? Je už v letech.

Nepoznám na alkoholících, jak jsou staří. Dívám se, jak se pan Šťastný prolétá s púllitrem mezi tančícími a někoho hledá. Možná Marcelku. Jeden osmnáctiletý Slovák měl přece také krásnou delirírku, nelezli po něm hadi ani hmyz, neviděl bílé holubice, ale měl pod postelí svou holku a pořád jí tichounce a sladce domlouval: - Zůstaň tam a nevylejzej, vydrž. Já vím, že tu jsi semnou, ale moc tě prosím, neukazuj se, oni by tě vyhnali. A vždycky natáhl ruku pod postel, co mohl, protože byl přikurtovaný a dostával umělou výživu, natáhl ruku a hladil hlavu té dívky.

Starý Slovák tvrdil, že to kluk nemůže mít z alkoholu, on v životě něco vypil a jakživ mu nic nebylo. Kluk neudělá víc jak deset piv za den, přece je dělá s ním, tak to vidí.

Řekli mladému i starému, že už se mladý nesmí nikdy napít, Slováci zmizeli a nikdo už o nich nikdy neslyšel.

Pan Šťastný bloudí sálem, asi hledá Marcelku. Já také bloudím pohledem. Hledám Ariela. Stejně vím, že už nepřijde a není mi to líto. Když je něco úplné a dokonalé, stačí jedenkrát. Když něco naopak dokonalé není, musíme se o to pokoušet pořád znova až do posedlosti. Je to tak i s láskou a manželstvím. Od té doby, co založili manželské poradny, vzrost čtyřikrát počet rozvodů.

Tančím ráda se svým mužem, protože není ani psycholog ani psychiatr. Je pět ráno a brzo bude konec bálu. Stiskne mi ruku ve vzduchu a řekne:

- Já už vím, jak to děláš s těma mužskýma. Vypozoroval jsem to.

- Jak?

- Máš takový nepřítomný úsměv.

Tančí se nám krásně. Naše dcera sedí u stolu a je otrávená.

Zrovna tak, jako jsem bývala já.

227

"Žena v množném čísle"

Titul sbírky Vítězslava Nezvala,
1935

Jsem --- dobrý večer --- ne vždycky --- někdy večer velmi zlý. I den. I noc. I celý život. Nechybím v žádné, jsem trochu v té i oné. I v těch, co pohotově poslechnou, když se jim řekne: drž na sebe, měj lokty, nenech to tak. Ale představte si jiný krajní příklad: jednou jsem se kvůli jednomu autorovi zastřelila. Dokonce to byl i manžel. Na léta oněměl a bylo třeba dodat inspiraci. Opravdu se pak rozepsal. O nás si není třeba vymýšlet. Všechno je možné. A co uvádím, je historicky doložitelné. Vstupovala jsem do dějin nejrůznějšími způsoby. U poprav --- které to byly? --- jsem při podívané zároveň byla užitečná. Svištěl dolů technicky poměrně vynikající vynález, ale ani moje technika pletení punčoch nebyla zaostalá. A vešly jsme tím nejen do dějin. I do slovníků. Podívejte se na heslo tricoteuse - plus es, aby z toho bylo množné číslo - jistě, bývalo velmi množné - a dočtete se: furie, zuřivé ženy. Ale v přestávkách se pokojně upletla i jedna celá noha. Dějiny si mě méně všímaly, když jsem ve velkém volávala vivat, sláva, heil těm, co si i beze mne dobře žili a měli slávu. Nebo když jsem šlapala na pošlapané. A ještě skoro nedávno --- kdy to bylo? --- stála jsem na Malostranském náměstí, ano, v Praze. Když se jde odtud, pod mostní věží vejdete na most, za mostem je druhá věž, pak krátká ulice a jste tam. Blízko je to. Tam já tenkrát stála, když sice na nákladních autech, ale jakoby po vlastních kostech přidrkotali zbylí Židé z lágrů. Bylo jich najednou plno, dokonce se usmívali. A já řekla: Aby tu nebyli první! Ne, nebyli první. Tenkrát se tak vracelo hodně lidí, před nimi i po nich. Ale mě napadlo, že to řeknu, a proč bych to neřekla. Ne, nikdo z mých blízkých ani vzdálenějších nepřijel jako oni. Dovolte, u nás se přece nedáváme zavřít vinou viny ani pro nic za nic. Jsme slušná rodina. Ale já se vžila a byla jsem citlivá. Lidí kolem bylo plno, když jsem to říkala. A proč ne? Brzy jsem jich pak ně-

kolik zažila v kavárně. Ani já sama napřed nevěděla, že se tam vedle u stolu hádají o mě. Oni vůbec nevěděli, že jsem to já. Skoro řvali. První říkal: Co chceš, je pomatená. Druhý ho okřikl: Lidská blbost se má trestat, ne omlouvat jako pomatenost. Třetí mávl rukou: Jděte s tím --- co se změní v lidstvu, až bude o krávu víc či míň. Čtvrtý: Nemohla si dopřát vzdělání, antisemitismus je sociální nemoc, je třeba lidem dát rovnost a vychovat je. Pátý: všichni za to můžeme, všichni, všichni! Až zrudl, chudáček, jak to bral na sebe, a já si uměla představit jeho maminku. Taky jednu ve mně. Litovala ho a říkala: Ty jsi takový dobrák, ale život tě naučí! Vím to. Jsem i ta matka, strašně uctívaná, vzývaná, opěvaná. Životodárná, jak by ne, ale někdy právě proto zatemněná, zanedbaná, schraňující pro jedno hnízdo. Je v nás všech ta strašná stopa a zůstane v nás, dokud každou ocení každý v prvním okamžiku šmahem jako jednu z nás. Jako tu, co pletla u poprav, udávala, dávila, říkala: Aby Židi nebyli první, slavila slavné, šlapala po těch, které zašlápli už jiní. A je ta stopa i v té, co posílala děti krást slepice a denně vařila nejmíň jednou slepičí polévku pro uprchlého zajatce schovaného na seníku. Byl kůží potažená kost, neděkoval, jedl, mlčel dál, ale měl oči. Ty ještě myslely a bylo je vidět i v tom seníku, kde byla tma. Až jednoho dne zdatní muži, co se ho, dohnání studem k odvaze, před měsíci ujali, slyšeli ve vsi, že krajem chodí patroly a nemůžou ves minout. Byla válka, a kdy vlastně nebyla válka. Muži se uradili, že uprchlý zajatec musí pryč, dokud je jako živý tvor příčinou strachu o život. Takže vzali kladiva, palice, provazy. I krve se báli. Vzali též rychlý ostrý nůž a provazem mínili odtáhnout k řece. Šli na seník, ale viděla je. Znala své muže ve vsi. Vždycky se nakonec polekali vlastní odvahy. Jako i nyní. Byli tři a ona sama. Ona sama a dvě zajatcovy živé a myslící oči. Tři myšky o půstu proti třem nažraným chlapům. Chytila první ránu mířenou na tu oběť polekané mužské odvahy. Chytila druhou a dál se drželi v náručí. Možná že se tak někdy drželi už dřív. Hlad je mnoha druhů a možná že půst nebyl tak nevinný a nepřetržitý. Ale uprchlý zajatec asi páchl, ven k pumpě nesměl, takže snad --- ať tak či tak, svírala ho v rukou až do třetí rány velmi pevně. Zkusil ji chránit a několika čtvrtými ranami z trojice zdatných paží zanikli oba. Ale věci ovšem snadno vypadají velké, když se děje tolik nízkostí a pro důstojnost života je nezbytné dát se zabít. Dokud je to tak, v nás všech je stopa provinilosti

před pláští, ornáty a fraky tak pozoruhodně čistými a zdobenými, že se vždycky aspoň na chvíli zdají znamenat vznešenost. I Johanka z Arku měla tu stopu strachu. Byla statečná, krásná a zabíjela. Co měla dělat, když do ní pánbůh vtělil ctižádost a když se velikost a sláva v jejích časech kupovala zabíjením. Ale co ta sestřička, hora, která se hrubým, hlučným, zvukově bezcitným hlasem vrhala na nemonného, který si myslel, že dohrál, a jen sténal, ať ho dobijou, ale ona na něj řvala od pěti ráno v zápachu karbolu uprostřed pohoršených, nabručených, spílajících pacientů, kteří ji okřikovali: jste nelidská! Kdežto ona pokračovala: vstaň, chlape, a marš, raz dva, raz dva! To se ví, že se nedala vidět, jak brečí, ale v koutku brečela. A když zase k němu přišla, řvala na něj znovu a znovu, až opravdu zkusil chodit. A když odcházel, zdravý a chodící, ani jí ruku nepodal. Co měla dělat, když poznala, že ten nemocný má nechápavou, uzavřenou, podléhavou povahu jako mnoho z těch ostatních pohoršenců: jde, kam ho žene hůl či táhne pustá vůle přežít ty ostatní. Něžnou rukou si nejvýš dá vstříknout morfi-um, nebo do ní skučí. A tak to nepohnutě snesla. Jde-li o život, jde o život. Ale nikdy to není tak úplně prosté. Jiná z mých milovaných sestřiček, na sále tak nápomocných, doma v privátu jednoho muže okradla a poslala k čertu, za dcerou mezi afatiky nebyla deset let, vlastní matce nedala halíř, hladu mučila i kočku, a když jednou k stáru přišla na návštěvu k dalekému příbuzenstvu v parádním klobouku, sedla si s tím monstrem zády ke kleci s kanárem a byl to klobouk tak strašný, že se kanár vyděsil a zabil se dráty klece. Zabíjíme, kudy chodíme. Nejsme v tom o nic slabší než muži. Jen je možné, že víc zveme k životu a k jeho rozmnožení, kdekoli jdeme, ležíme, objímáme. Námí se přece jen nakonec prochází k životu, pánové muži, i když váš počáteční průchod někdy je poměrně zajímavý. Dalo by se to uznat. Pěkné pocity. Jenže i minimální intelektuálové mezi vámi jsou stíženi temně dávným předsudkem. Tím, že nás milujete, laskavě, klasicky a shovívavě nás povznášíte k obecné ženské úloze velce obětovat svou malost mužské žízni po velikosti. Zřídka jste ochotni či vůbec vnitřně vyzbrojeni si všimnout, že nikoli každá z nás chce nebo umí umřít na slámě a na oprátce pro některého Fausta, na hranici vinou vlasti a víry v boha, v podsvětí, aby regionálnímu či po zásluze světovému Orfeovi šly zpěvy lépe od ruky. Jednotlivě jsme možná ještě míň než malé, možná větší, než kdo může uznat, protože nemá čím to rozpoznat. Kdo ví. Ale

dokud nás berete generálně, admirálové, a dokud nás zákonem poptávky, který dosud vládne, bez rozmyslu nutíte, ať jsme rok co rok jinak, ale vždycky všechny stejně generální, jeden rok milióny povedených-nepovedených brigitek, druhý rok sofií, třetí rok vášnivých istek té či oné odrůdy, čtvrtý rok alkoholčiček, pátý rok, možná, kdo se ve vás vyzná, sivých holubiček, zvrhlíci, jsme jen pěkný zbrázděný oceán. Neseme vás a vy nevíte, kdo všechno vás to nese. O věcech už víte, že jsou z atomů a atomy z protonů, elektronů, neutronů, ale "ženy" prý, "z vás by šla složit duha". A ozve se potlesk na počest této myšlenky, tak vhodné pro vás, protože duha nekouše, nemá radši sekanou než hovězí filé, nemiluje spíš přítmí než úplnou tmou, tmou spíš než přítmí, nespí raději sama než ve dvou, ve dvou než sama, nebolívá ji hlava víc než vás, nemá minulost, nestará se o budoucnost, netouží, nečte, nehádá se, nemůže milovat jiné, protože vůbec nemiluje, nemůže zabít a mít k tomu svůj strašný, ale důvodný důvod, nemůže rodit ani pak ztrácet schopnost rodit a pokaždé se vám měnit před očima, nemůže být snob, kterého byste namáhavě museli krákat za uši, studeně sprchovat nebo jít od něho, nestárne, nekřičí ze sna, nežárlí, nemyslí, necítí, není. Je přesnou krásnou Anybody's naší nové mytologie --- asi tak nové jako das Ewig-Weibliche. Rozkošná věc, nesmírně rozkošná, pletoucí u poprav, nenávislná k černochům, Židům, gójům, Číňanům, příručím, spisovatelům, generálům, podle toho, kdo se jí natrefí, o koho klopýtne, když se slepě hrne životem rozmnožovat život a ten či onen z nich vypadá, jen vypadá pod zavřenými víčky věčně opakovaného rodícího automatu jako škodná. Jen vypadá, ale to té věci stačí, když jste z ní udělali věc, nádherný, zdatný kybernetický automat před všemi kybernetickými automaty, kam vkládáte informaci o své individualizované mužné síle, která vás tak jako tak beznadějně a generálně sjednocuje, a těšíte se pak či děsíte, nebo obojí, že něco vzejde a co to vzejde. Pokud si šťastně můžete mnout ruce, že nejste právě ten natrefený černoch, Žid, pihovatý příručí, Berber, spisovatel, generál, ta věc vás nese, povznáší a stejně často duševně zabíjí, nejste-li ovšem nemožný, vymyšlený, nadživotní Faust, kterého "táhne vzhůru" a činí účastníkem kúrů světských i andělských. Nejste-li, pozor, skutečně zabíjí. Jen to zkuste, vy menší, drobní, malí, obyčejní, jak vás život udělal a Goethe nedokázal opravit --- zkuste na jeden konec

provazu přivázat univerzální Markétku v devátém měsíci, přehodit provaz přes kladku, vytáhnout Markétku blíž k jejímu malému, skromnému, lidovému nebi, přivázat si pak na krk druhý konec. Nádherně vás univerzální Ewiga vynese vzhůru. Někde uprostřed se s ní potkáte, někde tam, kde tomu říkávali očistec, povýšeně či zahanbeně se od ní odvrátíte, že klesá dolů, kde tomu říkávali peklo, kdežto vy se slavně --- máte dojem --- sunete vzhůru ke svému podivuhodně plánovanému a promyšlenému nebi mužské velikosti a slávy. Ale tak jako tak už brzy cestou bude po vás, bude po vás, bude po vás. Zaniknete v mužné pomnožnosti, aspoň většinou. Protože každý přece jen není Faust, Quijote, Don Juan, Julien Sorel, není čten, mozky a rukama jiných den co den někde křísen, rozbírán, slaven, pomlouván, citován, vzýván, brán jako sám bůh do ochrany nebo zatracován. Ale Markétek --- třebaže co chvíli i některá další žuchne o zem a taky je po ní --- Markétek je a bude pořád nesmírně mnoho, vám na vztek, samopřivození generalizující slepci, úspěchem, prestiží, slávou, vůlí k moci zahubení, jako určité jedinečné směsi povah, temperamentů, gest, podob, chůzí mrtví. Kdežto ještě víc vám na vztek každá z nespočtu Markétek je a bude sama v sobě jiná, i když vy pro to nemáte oči. Jedna je vždycky znovu "tak mladá a tak pravdivá", že ji otec právě tak vždycky znovu nesnese a pošle do blázince, protože "pravdomluvným ještě nebyla vyhlášena amnestie". Jiná je "tak lehká" se svým milencem, že by ji "neslo babí léto". Jedné říkají flundra. Prý na sebe nedbá, protože ten pláště z velbloudí srsti, co dostala od toho, který zase už obdarovává jinou, pro něj tak jako tak stejnou --- prestiž je v počtu! --- dala bratrovi, trochu zanedbanému tintítku, aby si z té ostudy dal ušít bundu na svou dvěstěpadesátku a konečně vypadal k něčemu, takže se mu snad přece jen posadí v zádu na dvojsedlo ta čtvrtá. Mezek, neprůstřelná, jde a mužské oči kolem žasnou, ale ona, pokud se kdy na některého podívala, tak jen proto, aby hned pak zvedla bradu a on viděl, že ona je jen jedna jednou pro jednoho. Snad. Kdo může dopředu co vědět. To jen muži, když vidí ty, co nejsou jejich typ. Hlavně že oni skoro vesměs o sobě vědí, že jsou nejlepší tip, ať pro večer a noc či pro život. Nevadí. Domýšlivost nemusí hned a ve všech zahubit zrak a myšlení. Takže jsou vyhlídky, že je napadne procvičit zrak a mozek dřív, než zaujmou generální postoj. Prosím, ať každé třetí či čtvrté říkají ta blondýna. Na tom se nedá mnoho změnit. Ale ať to tam neskončí. Je tře-

ba naslouchat, dívat se, snad i litovat, že není jiná, ale aspoň zárodečně se těšit z toho, že je nějaká. I kdyby to nakonec mělo dospět k tomu, že je přece jen trochu omezená nebo vychytralá nebo zbavená veškeré morálky, jak se to rčení u jedné odrůdy mužského panstva nyní ujímá. A co? Nedá se pokračovat v účastně pozor-
ném zájmu až do nejzazších osudů a povah? Vy jste snad všichni tak zdařilí? Může být přitrouble milá, ale poslouchejte hlas. Je jiný a slova v něm znamenají něco jiného než v miliónech jiných. Oči jí možná mžourají za dvojím akváriem tlustých skel, má dio-
ptrií víc než korun v kabelce po tetě Kláře, ale možná že se vám jemně a útlocitně posmívají: ani by sis nezasloužil, co všechno pro tebe mám. Moře věcí docela jiných, než je to povšechné moře, které vámi zmítá, když rozum, obdiv, smysly, svět tisíců velmi rozmanitých věcí, tvarů, barev, odlesků, svět nestvůrné, chaotic-
ké, ale slibné, znovu a pořád slibné skutečnosti pustíte k vodě a vedete se pod paží do postele --- ne s ní, kdepak s ní. Zmizela vám, když jste rozum a jednotlivosti pustili k vodě. Vedete se tam sami se sebou, byrokrati mužství. Už jste se za té chůze zná-
sobili do pánů světa, ale musíte to mít fyzicky potvrzeno. A ona si vás koutky očí prohlíží, potají se usmívá, ví, že možná jste to výjimečně a nezaměnitelně vy, ten pihovatý pan magistr. Tro-
chu plešatí, Mastroiani to není, ale je nějaký. Kucká se, místo aby se smál, ale myslí to doopravdy, i když to zní jako souchotiná-
řův poleplení den před uložením v nemocnici. Raduje se, když mně v biografu vyhrknou slzy aspoň o půl vteřiny dřív než jemu. Neří-
ká to, ale raduje se, protože si myslí, že není dobře nebýt na-
vrch cynik. V biografu zvlášť, když to nějaký chytřejší než on políčil na něj na plátno. Ale teď, jak tu jdeme ke mně, je na něj pohled, na cynika. Od všeho si člověk musí zachovat odstup, ne-
dávno říkal. A co kdybych si já teď zachovala odstup. To by bylo, když si to teď jde orazítkovat. Ale on ovšem říkal člověk a tím myslel sebe mezi muži v množném čísle. I když mě snad dokonce chvílemi vnímá jako jednotlivého člověka. Onehdy mi řekl: víš, že ty jsi vlastně --- Včas se ovšem zarazil, ale trochu už vím, jak srovnávat a rozpoznávat jeho odstíny hlasu, výrazu, užitých slov, takže se přede mnou neschová. A v té chvíli nemyslel doce-
la jistě nic zlého. Člověk, i když při svém ženském rodu není tak úplně člověk, musí mít trpělivost s tím malým, pihovatým, plešaticím živlem, když rozum, oči, odstup poslal k vodě a jde

se násobit. Vezmeme ho do ochrany, že, můj podíle na věčné věčnosti. Dovolíme mu maličko umřít, aby se mohl zase narodit, s rozumem, s magistrovskými výklady, s hrdostí na své pěkné, čisté, vůbec nepihovaté ruce, ostatně jemné a milé i v okamžicích, kdy z něho hledí a hrozí jen živel. Oslavíme tak malé "vítězství v prohře", má věčná věčnosti. Nezapírám, asi či možná taky propadneme živlu. To není umění, jak je v módě říkat. To je osud plynoucí z povahy a temperamentu. Ale není osud omluvitelný jakoukoli povahou či temperamentem clonit si oči i rozum a nevidět, že není žádná univerzální Markétka. S tím by se něco mělo dělat, protože se s tím něco dělat dá. Snad by se mělo stávkovat, aby se jim vyhnalo z hlavy to pomnožné chápání, které nás ve zlých letech vyháňá z našich vlastních jednotlivých existencí hromadně plést punčochy u poprav, volat slávu slavným, udávat, dávat, dávat se, a když už jsme nebyly nalezeny v životě, zkoušet to a možná se nalézt v tom, čemu se říkávalo hrdinská smrt. Ale život může dát smysl smrti, kdežto smrt nedokáže dát smysl životu. To jsou jen řeči zažíva mrtvých, tedy nemyslicích. Takže stávkovat --- ale, jak se tak ohlížím, individuálně i hromadně to tady už bylo a mnoho to nepomohlo. I různých stupňů hrdosti se vyzkoušelo dost. Dokonce i válek, vzpour, rozvodů zčistajasna --- a on vypadal, že chce předvést, jak jím otrásla ta hrozící ztráta --- místo aby přiznal, že už má svou jinou unimarkétku, takže jaká ztráta krom ohrožení společenské pověsti a ješitnosti --- ale především předváděl svou dotčenou důstojnost, generalizující generál. Asi musel, aby se nezbavil důležitosti aspoň sám před sebou. Takže co nám vůči nim zbývá? Být moře i kapky uvnitř moře. Kdesi to kterýsi autor zjevně pochopil, protože napsal knihu "Život s ženami a jak ho přežít". To se rozumí, když je nás takové moře, celé pořád stejné, a tolik kapek v něm, každá jiná. Kde asi je ten můj syn, co říkal: všichni za to můžeme, všichni, všichni! Je zlé, že jsem mu jedna já na to řekla: Ty můj dobráčku, však on tě život naučí. Pohládila bych ho, to ano, ale zlehka, jakoby žertem, aby nemyslel, že je to soucit. Spíš úcta. Taky radost, že je --- i když mu zvlášť dobře asi není, pokud ho život opravdu nenaučil. Doufám, že ho nenaučil. A že si bere k srdci i k rozumu svůj díl toho, za co může. Za co můžeme my s ním.

Vzniklo v uvedeném roce jako součást dramaturgické mixáže textů, jak byla sestavena a napsána pro divadlo Na zábradlí a jak ji tehdy jistá část dramaturgických myslí té scény přijala jaksi spíš dlouhodobě do plánu. Šéf činohry a předpokládaný režisér mixáže říkal: Jen co najdu, v jakém prostoru na jevišti to má být, bude se to hrát. Prostor se do zániku tehdejší sestavy řečeného divadla nenašel. Bylo jen potěšením, že právě monolog zde uvedený a v celku mixáže předznamenávaný ONA, přečetla na interní plánovací schůzce divadla Na zábradlí jedna z jeho hereček. Sama mixáž, snad pracovně pojmenovaná Mezi zemí a nebem, byla založena především na Brechtových Hovorech na útěku a na Exupéryho Válečném pilotovi. Uprostřed byl svět obyčejnějších lidí doplňovaný texty z Hemingwayových dávných povídek i z jiných prozaiků a básníků. Patřil tam i můj text, později opatřený titulem O divadle trvale soudobém a roku 1965 snad až proklamativně otištěný jako "úvodník" v měsíčníku Divadlo. ONA (či v poznámkách též Všežena) mluvila ke konci toho zvláštního útvaru, v němž pokud možno ironicky a humorně, ale i epicky, lyricky a snad též divadelně šlo o spor mezi nadějností a beznadějností lidského světa. Naděje je v tom, že jsou tu smělí i bystře myslící lidé. Beznaděje v tom, že kolem nich a po částech i v nich jsou živelné, skoro nezvládnutelné síly a mocnosti. Ze strany ženské části lidí to vypadá tak, že na ní si muži nadějní i beznadějní ověřují plnost svých mužností. Zkusil jsem, zčásti asi i na protest proti jistým přebytkům mužnosti v Brechtovi, v Exupérym a ovšem i v Hemingwayovi, proargumentovat tu otázku. To je ONA. Naposled jsem celý text té mixáže viděl zalepený ve velké obálce na chodbě smíchovského činžáku snad koncem roku 1969. Či dřív? Či později? Poradí mi, kdo blíž znal asi pětatřicetiletého divadelníka příjmením Trávníček, zkoušejícího tehdy oživit útvar malého divadla v Redutě. Doslouživší šéf činohry Na zábradlí mi tehdy tu zalepenou obálku dal a doporučil zkusit spolupráci s Trávníčkem. Nebyl doma. Namáhavě jsem těch asi 120 stran zasunul do schránky s jeho jménem. Byly jiné práce a starosti. Sám adresát asi nebyl zasunutým textem nadšen, zlákan či ani vybidnut ke sdělení, že obdržel a nechce. Pro mne ta věc bez Zábradlí tak jako tak už neexistovala. Zjevně ani pro kohokoli dalšího včetně adresáta Trávníčka. O tom, aniž jsem se s ním kdy seznámil, mi kdosi zanedlouho po zasunutí zásilky do jeho schránky sdělil, že spáchal sebevraždu. Prý nebyla palachovského ani jinak proklamativního rázu. Ale nic bližšího nevím. Jen tolik, že to zcela jistě byl další z nesčíslných příběhů a sporů Mezi zemí a nebem. Snad ať žije aspoň ONA, když už se tajuplně dochovala jako jediný pozůstatek toho

celku. Původce neví, čí je to opis. Papír je zažloutlý, na dvou místech chybí věty či řádky, překlepů je nad můj průměr. Možná že i tím pozůstalým opisem ONA pochází ze Zábřadlí v jeho nejlepších středních letech, teď už dávných.

Z.U.

Únor 1986

332

František Pavlíček

Léto, léto, léto...

Ten den přišel tak jako všechny jiné.

Neptejte se, proč jsem tedy nad něj a dokonce s dvojitou repeticí nadepsal titul poetické komedie Fráni Šrámka. Ohradil bych se, že jsem v nadpisu užil citátu s prózy nikoho ctihodnějšího než byl John Galsworthy v překladu nikoho prostopášnějšího než je Zdeněk Urbánek. Ale nechme titul titulem a postrčme káru dopředu.

Ten památný den, o kterém bude řeč, se na svém začátku opravdu v ničem nelišil ode všech předcházejících nevýjimečných. Snad i mohl pro nás zůstat docela obyčejnou, všední částkou začínajícího léta, nebýt nenadálého nápadu paní Havránkové, že si před polednem odskočí do nejbližšího lesa zvizitýrovat, jestli už konečně nezačínají růst houby. Z jejího stanoviska nejbližším nřiboplodným hájem byly Dubiny, i vydala se tím směrem. A cestou ta velmi počestná paní ve středních letech zažila podivanou, která jí hluboce otřásla. Možná jí ani tolik nerozrušil samotný děj, který jí bylo spatřit, jako spíš okolnost, že se odehrával v pravé poledne jenom pár kroků od frekventované lesní cesty, na místě, kam bylo vidět ze všech světových stran. Na mechu tam spocíval muž a na něm obkročmo trůnila žena. Oba mladí a podle rčení starších ročníků nazí jako lipa.

"Museli o mně vědět, když jsem sama viděla úplně všechno do detailu. Ale myslíte, že přestali?" Ta netečnost k jejížinantní přítomnosti jí pobouřila nejvíc, ale já si nejsem jistý, jestli se aspoň v tomto bodě nepřehlédla. Netečnost těch dvou neoděných horlivců vůbec nemusela být cynické flegma,

přijatelnější je vysvětlení, že se tak zabrali do svého náruživého díla, až celý okolní svět se jim proměnil v dvojnásobnou papírovou kulisu, která nestojí za ohlédnutí. Nicméně hluboké rozhořčení inspirovalo už způsobnou a jindy až úzkostlivě diskrétní paní Navráčkovou k nezadržitelné scélnosti. Do večera věděla o prostopášném skutku naší nové, mladé a prý neobyčejně atraktivní paní poštmistrové celá obec i s přířazenými osadami, vískami a majery. V jejím milostném komci, obkročeném na mechu v Dubinách, byl rozpoznán pracovník kontrolního útvaru okresní správy spojů.

Den poté viděly v polední pauze poštmistrovou dvě škořečky u odlehleho rybníka. Protože nikde kolem nebyla živá duše, užívali si mladá paní a její partner polední lázně aniž ztráceli čas navlékáním či svlékáním plavek. Třetího dne byli spatřeni a slyšeni při okraji horkem praskajícím kukuřičného lánu a krátce potom se uchýlili do chládku v houští u potoka. Už bylo všem zřejmé, že okresní kontrolor si na naši poštu zasedl a paní vedoucí mu to oplácela s homonymickou dvojsmyslností. Pozoruhodná však byla skutečnost, že neustálá přítomnost kontrolního orgánu nevedla ke zvýšení kvality místního poštovníctví. Právě naopak je poznamenala čím dál větším úbytkem společenlivosti vlivem odpovědné činitelky, takže realizace posláních spojů v naší obci, jak je byly stanovily příslušné stranické a vládní dokumenty, dostala jaksepatří na frak. Nám externistům se věci jevíly tak, že mnohem víc než plnění pracovních povinností zaujala paní poštmistrovou mimoslužební činnost o polední přestávce, kterou se jí mimochodem za jediný týden podařilo prodloužit na trejnásobek původní délky. Při bilanci inkasa

se řízla o celou tisícovku, telegramy končila do surrealistických aforismů, nezřízené milostné rozpoležení vytlačilo z její mladé mysli starost o rekomanda, v agendě místní pošty byl zanedlouho podle vyjádření zkušeného starého pošťáka Sakáče bordel jako v tanku.

Ale prozatím si nikdo z účastníků poštovního provozu nestěžoval. Všichni jako očarovaní sledovali horoucí neúnavnost mladé paní, která nám před očima prudce rozkvetla jako pivoňka před svátkem božího těla. Její temperament, v našem zeměpisném pásmu vídaný jen vzácně, měl v sobě cosi nakažlivého. V oklích poštovního úřadu začala stoupat tělesná teplota a jakási zvláštní epidemie se od toho ohniska šířila v soustředných kruzích. Mezi mužskými nápadně stoupl zájem o tikety na sportku a podobné tiskoviny, u přepážky, jindy většinou osiřelé, skoro bez přestání šouply podrážky místních sexadeptů od třinácti nahoru. Včetně dědků z Domova důchodců, vysedávajících před hospodou přímo proti poště. Ba i já jsem se jednou přistihl, jak místo do fronty na čerstvé pečivo zahýbám na poštu koupit si korespondenční lístek. /Dodnes mi leží v šuplíku nepoužitý./

A co jsem vlastně uviděl za poštovní přepážkou? Místo osůbky, na povrchní podívání předtím dost nenápadné, měl jsem před očima krásně udělanou kočku tak okolo sedmadvaceti. Štíhlou, ale ne hubenou. Oblou, ne však kulatou. Vůbec mi bylo na první, vlastně na druhý pohled zjevné, že maso na té ladně souměrné kostře je tuhé, ale ne cehovité, svalnaté a přitom nešlachovité, linie lýtek vypovídala o dobrém tréninku a stvrzovala odvěkou pravdu, že když se noha k noze

vine, tak se dílo podaří. Však taky ta lýtka se na celé léto viditelně zapsala do vlastivědy bojkovských luhů a hájů. Aby si ty krásné dlouhé nohy o polednách odpočaly, ležela na poštovní váze mezi okny huňatá deka celému světu na odiv. Zírali jsme na ní očarování náhle mimoděčnou vzpomínkou na své staré veselé neděle za mladých let, možná dost, že ona provokativní strakatina tam byla instalována právě proto. Ta mladá paní jménem Dáša totiž moc dobře věděla, proč je najednou v její úřadovně taková frekvence. Na naše mlsné očumování odpověděla občas takovým kukučem přivřených šedých očí, že i byvším mužům při něm zatrnulo v nejnižší třetině páteře. Už jsme v tom lítali všichni - bez rozdílu pohlaví. Dvaadevadesátiletý dědek Doležal z Domova důchodců prý povalil v parku na trávník pečovatelku a přišla si snad na své. Chlapi zkrátka práskali fousama, jejich tchýně nenápadně patrolovaly na dohled od mřížoví poštovních oken, toliko manželky navenek zachovávaly vratkou zdrženlivost. V nitru jim zato kypěla zášť, živená bezmocí. A nebylo divu. Kdekterý mužský si mohl kdykoli za hříšnou zanáškou odskočit z jézedácké dílny, odstavit nenápadně traktor za hřbitovem nebo se dokonce na místo svého selhání dopravit trabantem, avšak ženy? Byly uvázaný u pultů místních služeb, přikovány ke sporákům a nočníkům v starobinci nebo doma u děcek, slepic a králíků.

Vesnicí, rozpálenou červencovým úpalem a necudnými představami, začínal lomcovat jakýsi temný až caligulovský chtíč. Že nám dopisy od příbuzenstva a pohlednice z dovolené od známých přicházely občas až s měsíčním zpožděním, to už nikoho nevyvádělo z míry. Obyvatelstvo se místo nich pídilo

po nových a nových topografických souřadnicích, na nichž se odehrávaly další kapitoly našeho poštáckého Dečameronu. Ale přece jen se objevilo cosi nového ve společenském soužití naší obecní pospolitosti. Manželské dvojice /spíše středního věku/ se začaly objevovat na lesních cestách a v romantických zákoutích mnohem častěji než dřív. Předtím je bývalo vidět jednou za dlouhý čas nejspíš v neděli odpoledne a kilometr do dálky na nich bylo znát, že toto povinné korzo podnikají se stejnou chutí jako den předtím dobrovolnou brigádu. Nyní však paničky se ploužily kročeji toužebně vláčnými, s vlňáky přes rameno neúchylně mířily k paloučkům, díky paní Dášence vykřičeným jako vojenské kabinice z amerických válečných filmů. Muži táhli kus za nimi spíš roztěkaní než roztokaní a v jejich zraku byla dychtivost až mořeplavecká. "ohledali však na obzoru vytouženou zemi, čekali spíš, nezahlednou-li někde uprostřed žitného lánu štíhlé nohy jako z bronzu vydupávat do zprahlé země rockový hit Panových kopýtek, připomínající bouchání poštovního razítka do obálek, složenek a ostatního sortimentu.

A pak všecko to vzrušení skončilo úplně náhle s jenom docela drobnou peripetií. Jednou odpoledne se před samoobsluhou dala slyšet paní Kynclová, že teď už přestává sranda a začíná náboženství. Hříšnou poštmistrovou prý měl kdosi vidět už brvoučko ráno přímo na lesní komunikaci do Zbořené horý. Zaposlouchávám se do vášnivého šepotu dvou babek za mými zády. Kynclová se dotazuje sousedky Krákorové, jestli na to měla někdy myšlenku už o půl sedmé ráno. Ale protože mluví sama okamžitě cítí malou příkaznost takového argumentu, pokračuje s realistickou drobnokresebností. Představte si, rozvalila

se za svítání do omoklé trávy v takové zimě /tě víte, po svatě Anně!/, všude kaluže a ta mrcha na sobě neměla ani utěrku! Ale vrcholem všeho je partner k těmto ranním milostným hrám. Neboť nezůstala u svého okresního formáta, ale dováděla si tam se starým mládencem z hájenky, propíchnutým to pijanem a smilníkem!

Vzápětí se ukazuje, že rozklad rozpoutané referentky v některých bodech není zcela přesný /ve stylu rádia Jerevan/. Babička Krákorová souhlasí, že ke zmíněnému důvěrnému jednání opravdu došlo, ale na úplně jiném místě a ne ráno nýbrž v podvečer. Dragounem spanilé jízdy pak nebyl výpomocný hajný, nýbrž průvodčí lokálky, navracející se domů z turnusu. Ale především tu v hlavní roli nevystoupila rujná poštovní úřednice, nýbrž naše místní, ano prosím, bojkovská, do té chvíle naprosto bezúhonná paní okolo čtyřicítky, na pohled spíše mdlá než výbojná. Toho ajznbónáka nepřepadla, byla naopak objektem intimního pojednání. Činila se však znamenatě, jako by se na ni sesypal celý roj španělských mušek. Na tomto místě se paní Krákorová odmlčela, sousedka z d ní dál nedokázala vypáčit víc než pár mlhavých narážek.

Z faktů, které mám k dispozici, vybudoval jsem si svou vlastní teorii, kterou nikomu nevnucuju. Vychází mi to na paní Havránkovou. Ale ať už protagonistkou závěrečného repertoárového čísla v cyklu našich letních satyrských komedií byla Petra či Pavla, neměla by být hnána uličkou hanby, neboť jednala bez vůle a ani záměr se jí nedá dokázat. Stala se osudovou obětí dusné, do chorobnosti vybičované atmosféry. Já si myslím, že paní Havránkové se vymstila zdívočelá imaginace, které povolil

uzdu na vlastní oči spatřený obraz ze života, o kterém byla řeč v prvním odstavci tohoto prázdninového leporela. Slova jsou jen slova, názorný příklad je zato přímým návodem k jednání a člověk je bytost s úžasně silným imitačním talentem. Možná dokonce puDEM.

Paní Dáša z pošty neměla tou dobou ani pomyslení na rozpustilosti. Anonymní žalobnické psaní manželovi, vandrujícímu Slovenskem po montážích, vyvolalo v rodině fetézovou reakci. Ještě bolestnější ranou bylo pro ni zjištění, že její zbožňovaný milovník po celé ohnivé léto a hned začerstva ve svém úřadě spolupracovnícím dával k lepšímu veškeré intimity, včetně výroků, návyků a požadavků všestranně kontrolované favoritky. V polovině září nám zmizela z očí přeložena neznámo kam.

A tak milostná příhoda, jejíž eruptivní začátek roznítil po celém Bojkově mocnou vlnu emocí, skončila skoro nepozorovaně a do ztracena. Další svědectví o pomíjivosti světského bouření a tělesné narušivosti. Uvědomil jsem si to s tesklivostí, když mi pošták Sakáč koncem září přinesl část mé červencové korespondence, která vilné Dášence nejspíš kamsi zapadla za času její dnes už legendární rozmilovanosti. Mám ho živě před očima, jak vypadal před pětadvaceti lety. Ach, to byl sekáč, to byl slavný milovník! Jak ten by byl tenkrát roztočil svou vitální nadřizenou, kam na něho s ouřadou z okresu! Teď je mu sotva pětadesát, ale ani ženy méně vyhraněné než paní Dáša ho neberou v potaz jako mužského řkouce, že jež jím jenom díky poštácké brigádýrce. Sic transit gloria mundi. Na mou letnou známku o dramaturgické nedotaženosti finále bojkovské letní selanky měl starý pošták po ruce odpověď

pragmatika. Kdyby milovníci byli vzali zavděk koutkem za nedobytnou pokladnou, mohli si užívat dodnes, nikdo by nic nevěděl. Proti této interiérové koncepci stojí názor mého kamaráda, podotýkám, že už taky žádného mladocha, o přednostech milostné vzájemnosti pod širým nebem. Takové obcování podle jeho zkušenosti má v sobě cosi nenahraditelně dráždivého a kouzelného. Na jedné straně ostražitost nabádá člověka ke kvalitě, na druhé ho strach zpomaluje a brzdí. Výsledná slast je tím jaksi vrstevnatější, hustá a hutná, žádný piškot, spíš turecký med. Neříkám na to ano ani ne. Ale nejsem si jistý, jestli bych přece jenom nedal přednost tvrdému leč bezpečnému loži za poštovní káčou před úchvatnou kulisou exteriéru. Typická bázlivost obstarožního člověka. Ó, jak je teskné býti veteránem - obměňuju si Vladislava Vančuru.

A současně s tím mně, vzpomínajícimu "na hedvábné listí těch jar z dána", jako zimní růže rozkvělá před očima něžná retrospektiva. Kdysi dávno, za lepších časů, když jsem byl mlád a Askalóna bývala nejhezčí osadou, kterou jsem /z doslechu/ znal, mámil jsem jako lesácký praktikant hubičku na jisté mladé pení rovnou na rozcestí za naší vesnicí na panské silnici. Ona že prý nedá, popojížděla přede mnou pořád dál a dál s kočárkem, ve kterém dřímal malý jednorůček. Já vždycky dva kroky dopředu, ona dva krůčky zpátky, už jsem jí držel kolem pasu, pochodovali jsme po silnici sem a tam jako bychom se učili tancovat shimmy našich strýčků. Pak se náhle přihnala předjarní sněhová přehánka, paní Marie na chvíli rezignovala na účinnou sebeobranu, dovolila, abych jí oğoukával víčka, na která se lepily velikánské vločky. Aby se mi její drobný obličejík neztratil pod sněhem, roztáhl jsem jí za zády její deštník, rázem jsme se octli v kouzelném

závětrí, pro tu chvíli jsme zapomněli na svět i kočárek, až Mařenka najednou zděšeně zaječela ukazující vyjeveně na těžká bagančata kousek od okraje jejího skloněného deštníku.

Stál tam náš lukovský listonoš. Tenkrát se ještě neříkalo pošťák a tím méně doručovatel. Vracel se s prázdnou koženou kabelou ze sousední dědiny a všiml si kočárku, jak se pomalu suno do příkopu. Tak on to vozítko zastavil a podržel, dokud nenastal vhodný okamžik pro jeho odevzdání kompetentní chůvě. Neřekl ani slovo, zasalutoval a šel. Jak se vzdaloval, připomínala mi jeho válcovitá služební čepice přízračného kaprála cizinecké legie, bloudícího v bouři.

Marně bych se pokoušel vysvětlit, jak se mi sem najednou připletla tahle figurka z patriarchátu. Neumím vyprávět soustředěně, na začátku zbytečné výklady o titulu a teď zase finále s nelogickým flashbackem jako v nějakém televizním melodramatu. Nepadá mě, nesouvisí snad opravdu všechno se vším? Nebo je snad v poštiactví zdroj dosud nepovšimnuté erotomanie, jež tam vyvřela s postupující feminizací? Ale o tom by už byl určitě napsal, kdo je věci znalý. V krásném písemnictví máme jak se zdá pro takový žánr celou plejádu tvůrců štvaných Erótem. A snad by se k pozoruhodnému jevu mohl časem vyjádřit i náš státní tajemník pro poštu a telegraf. Třeba v televizních Aktualitách.

Řízen 1986

Karel Pecka

NENAHRADITELNOST SLOVA

Ve hře Hamlet, králevic dánský, II/2., Polonius usiluje zvědět Hamletovo tajemství a osloví ho, když protagonista vstoupí na scénu, zahloubán do četby knihy: (Překlad Z. Urbánek.)

Polonius: Co to čtete, princí?

Hamlet: Slova, slova, slova.

Polonius: O co tam jde?

Hamlet: Mezi kým a kým?

Polonius: Myslím v tom, co čtete.

Hamlet: O pomluvy, pane...

Krátce předtím se potvrdilo Hamletovo podezření, že jeho otec byl úkladně zavražděn Claudiem, který dosedl na dánský trůn a pojal za manželku ženu mrtvého krále, Hamletovu matku. Za takové situace a z ní vyplývajícího duševního rozpoložení nebyla kniha v Hamletově ruce dozajista předmětem zábavy a oddechu, nýbrž spíše kamufláž pro utajované myšlenkové kombinace nebo pátrání. Hamlet, pokud vůbec četl, musel nutně vnímat pouze jednotlivá slova, postrádající významu, obsahu a souvislostí, slova prázdná.

Spisovatel, který knihu napsal, určitě nezamýšlel taková slova psát. Jeho ctižádostí pravděpodobně bylo vytvořit knihu důsažnou, strhující a krásnou, tak, jak je to snahou spisovatelů všech, nebo aspoň těch slušných. Možná, že se mu to i podařilo, jenže Hamlet v dané chvíli neměl pro takové hodnoty porozumění. Spisovatel tím vinen nebyl, on, za předpokladu, že byl slušný, a v dřívějších dobách byli takoví povětšinou, se snažil napsat nejlepší slova, jaká dokázal. Kdyby slyšel Hamletův odsudek a neznal rozhodující okolnosti, mohl si položit otázku: K čemu já to vůbec dělám? Proč vlastně píšu, když nad tím kdejaký zpovykáný floutek mávne rukou? Buď je chyba v něm, protože nic nepochopil, anebo je chyba ve mně, a já neumím.

Emajistaty votanto směru, jak známo, občas přepadají každého spisovatele, ty slušné tím naléhavěji. Ludvík Vaculík jim dal průchod ve fejetonu "Slova..." z února 1986. Začíná takto: "Jsem s tímto svým psaním zas na rozpacích: K čemu to je? A k čemu mně? Nic se jím neřeší, nevidím žádný účinek." A dále: "Vypadá to, že nejspíš mi toto psaní slouží za výmluvu, proč nedělám něco užitečnějšího."

Správně, přitaká v jisté chvíli každý poctivý spisovatel. Proč píšu, když všechno důležité je už dáno? Co se ještě dá napsat po Bibli, Homérovi, Sofoklovi, Shakespearovi, Goethovi, Dostojevském a dalších olbrímých autorech? Vždyť i kdybych dřel jako kůň, měl štěstí a všechny múzy mi byly nakloněny, vzmožu se nanejvýš na nějakou marginálii, na nějaké drobtý, které jim ani nestály za pozornost, takže je smetli se stolu, v nejlepším případě to bude paběrkování. Je sice pravda, že Démokritos z Abdér první postihl zákonitost atomu a prázdna, stal se jedním ze zakladatelů atomistiky, jejíž dosahy rozvinulo teprve naše století studiem částic, jenže literatura není fyzika a takové srovnání vyznívá nepřiměřeně. A opisovat po těch dřívějších velikánech mi nedovoluje autorská čest, i kdyby se nakrásně nabízelo co k připojení. Pochyby takového druhu se pravděpodobně nevyhýbají žádnému umělci, ať už píše, maluje, sochaří nebo komponuje.

A co teprve spisovatel, který upadl do nemilosti mocipánů, nesmí doma publikovat, byl násilně odstřižen od svých čtenářů, dostal plot? Podobně jako v Kafkově "Procesu" jakási fémová instituce s ním zavedla řízení a on si nemůže být jist, zda kdykoli a za cokoli nebude pohnán před soud. Byla mu vnucena role obyvatele ghetta, kde není bez nebezpečí stýkat se ani se stejně postiženými kolegy a přáteli. Pokud vůbec, pak publikuje v zahraničí s rizikem tuzemského postihu, vnějškově je degradován na úroveň pašeráka alkoholu za prohibice. A když takový stav trvá již čtvrtou pětiletku, únava těžkne, rozpaky sílí a stále častěji vystává otázka, zda má vůbec smysl psát.

Vaculík píše: "Vzdávám se slova, když vidím, jak většina z nás spokojena či smířena, cítí se dobře. Ke komu tu mluvit? Jak mluvit k těm, kdo denně volí okamžitou osobní výhodu před životem budoucích lidí?" A o několik řádek dále: "A tak se mi ...jeví už patnáct let těžkým a nepohnutelným balvanem nikoli vláda, ale tzv. národ. Ten lid! Ten sportovní dav! Náš spotřebitel, ta masa planých nadáváčů, ti výrobcové bez společenského

důvtipu. K nim by bylo třeba (jen jakým právem?) použít slova. Jenže k nim se dnešními svými prostředky vůbec nedostaneme a oni se k nám pro nevědomost i pohodlnost nesnaží." Ano, k čemu slova? Nač psát, když to vyznívá jako marnost?

Princ Hamlet ve stejném obrazu, z něhož citováno na začátku, praví: "Nic není špatné nebo dobré samo o sobě. Všemu dává vlastnosti téprve naše myšlení." (Překlad Zdeněk Urbánek.) Pokusme se tedy nahlédnout věc z jiného zorného úhlu.

Podle Malého encyklopedického slovníku A - Ž (vydala Academia v r. 1972) čteme pod heslem národ: Historicky vzniklé (a přechodné) pevné společenství lidí, vyznačující se společnými hist. osudy, pospolitostí ekon. života, společnou kulturou, shodnými psychickými rysy a vědomím vlastní existence jakožto národa a pocitem příslušnosti k němu. Národy vznikají v souvislosti s rozvojem kapitalismu, zejm. kap. trhu a mají třídně protikladnou podobu. V perspektivě komunismu je národ hist. přechodnou kategorií.

Tento slovník je tendenčně orientovanou, povrchní a mezerovitou prací. Český národ vznikl poněkud dříve než v souvislosti s rozvojem kapitalismu, ale to je zanedbatelná maličkost, vždyť přece v perspektivě komunismu je stejně jenom historicky přechodnou kategorií. A že v charakteristice není uveden společný jazyk jako prvořadý, nejdůležitější znak, dominující nad druhými? To patrně proto, že jazyk je také logicky pojímán jako historicky přechodná kategorie v té inzerované perspektivě komunismu. Dokonce Stalin formuloval obsah hesla národ lépe, výstižněji a ^vneposlední řadě i taktičtěji jako: historicky vzniklou stabilní pospolitost jazyka, území, hospodářského života a duševního založení, projevujícího se v pospolitosti kultury. (František Trávníček, Slovník jazyka českého, Slovanské nakladatelství, Praha 1952.)

Národ a jazyk tvoří neodlučitelnou jednotu, v níž oba členy jsou jeden bez druhého nemyslitelné. Vítěz, který porobil nějaký národ a jako takový ho chce absorbovat a likvidovat, aby udržel dobyté území, se nutně ocitne před skutečností, že kromě menšiny kolaborantů (a ani zde si nemůže být jist), většina národa vnučenou nadvládou nanejvýš pasivně trpí, ale nikdy ji nepřijme aktivně. Změnit způsob myšlení oné většiny se záhy ukáže nemožné, takže je třeba trpělivě rozvracet všechny vazby poraženého společenství a přizpůsobovat je svým potřebám. Hlavní útok je pak vždy veden na kulturu a mimořádným tlakem eo ipso na ^všedivost jazyka.

Nejnázornější příklad takové situace se ukazuje v době proti-

reformační. Příznivé hospodářské poměry a zemědělské výnosy v Čechách na počátku 17. století povzbudily příliv Němců ze zahraničí jak do Prahy, tak i do oblastí severních území. Obava z rostoucího německého vlivu byla tak naléhavá, že se Generální sněm český v r. 1615 usnesl na radikálním jazykovém zákonu, který politická práva v zemi činil v podstatě závislá na znalosti češtiny. Byl to počín výmluvný, i když vzhledem k převládajícím rozporům náboženským nad národnostními nedůsledně realizovaný. Pobělohorské změny přivodily poněmčování země hlavně z katolického jihu, a tak se v r. 1627 stává vedle češtiny úředním jazykem také němčina. Zvítězivší protireformace postihovala svým odporem proti českému kacířství i český jazyk a národnost. V úředním jednání nabývala převahy němčina, koncem 17. století se na sněmích hovořilo více německy než česky. Česká literatura pokoutně živořila, ojedinělé ozvuky přicházely z exilu ve spisech Pavla Stránského, Pavla Skály ze Zhoře a Komenského, nejvýznamnější dílo Bohuslava Balbína Obrana jazyka slovanského, zvláště českého (r. 1672), zůstalo v rukopise. V 18. století germanizace pokračovala, pozvolnému odumírání národního vědomí přispěla decimace české šlechty a inteligence válkou a emigrací, pokles obyvatelstva z předválečných dvou miliónů na polovinu, poválečný rozvrat, bída a politické poměry.

I když Toleranční patent z r. 1781 přinesl částečné uvolnění v otázce náboženského vyznání, křma českého jazyka trvalo, udržován při životě byl téměř výlučně v lidových vrstvách venkova. Teprve ke konci 18. a začátkem 19. století nastává obrat k lepšímu, aby po nespělých nábězích došel vzkříšení a obnovení svébytnosti v době obrozenecké. Dvě stě let vzestupu národa a jeho výrazového prostředku - jazyka, bylo v polovině našeho století po r. 1948 přeorientováno revolučním směrem. A není důvodu pochybovat o věrohodnosti závěru zmíněného hesla ve slovníku A - Ž, dosud z něho nebylo odvoláno ani písmeno a uvedený cíl je třeba považovat za stále platný. Jak to tedy dnes vypadá s českým jazykem a řečí?

Nejvýrazněji se projevuje vztah establishmentu k jazyku v tom, jak ho užívá jednak v interním dorozumívání ve svých vrstvách, jednak ve způsobu užití směrem dolů, k řadovému obyvatelstvu. Pomineme-li umělecké a odborné disciplíny jako netypické, pak hlavní předmět pozorování v tomto směru představují

tzv. masově sdělovací prostředky, "masmédia", a to: televize, rozhlas, tisk a film. Při denním setkávání s nimi budí přímo úžas, co lze s tak krásným a bohatým jazykem, jako je čeština, provést. Otočením knoflíku na rozhlasovém nebo televizním přijímači a otevřením novin na kterékoli stránce se stává abonent svědkem lingvistické devastace nebývalého rozsahu. Sémantické krkolomnosti, primitivní propagandismus a průhledná demagogie jsou tu určujícími prvky po obsahové stránce. A s ní kráčí ruku v ruce ráz přednesu, forma vyjadřování. Bylo by záslužné zjistit, kolik výrazů je frekventováno v těch kterých novinách. Na to pochopitelně žádný počítač uvolněn nebude, ale není těžké odhadnout, že by výsledný počet o mnoho nepřesahoval pomyslnou "Basic Czech" (podle Basic English - anglicky v osmi stech výrazech), a po úrovni syntaktické se blíží řeči, již hovořil Massa Bob. V rozhlasu a televizi je to obdobné, zpěváci hulákají písničky s přiboudlými texty, hlasatelé (či moderátoři) se strnulými sanicemi ~~drmolí~~ drmolí tytéž věty, které byly předtím otištěny v novinách a v tomtéž stylu. Zprostředkovávají vykastrovanou řeč, snad aby v případě potřeby bylo lehké porozumět zjednodušeným vojenským povelům. A jestli se českého diváka a posluchače ještě něco tkne, potom je to skutečnost, že zhruba polovinu českého vysílání zabírá slovenština. Tato kontaminace se mu jeví naprosto nepochopitelná.

Proč má počasí pro Čechy a Moravu obden předpovídat Slovák? V jedné slovenské inscenaci hry pro mládež vykřikl desetiletý kluk na svého kamaráda: "Ty ma srdieš!" Český divák by to nejspíš přeložil: "Ty mi smrdíš!" Co říci o větě: Keď sme sa usalašili na Champš-Elysées? Nebo: Mrdol plecom, ani krdel' hydiny. Řada slovenských výrazů zní cizorodě nebo vůbec nesrozumitelně, neúměrné prosazování slovenštiny má negativní vliv na beztak ubohou jazykovou úroveň oficiální češtiny. Ať už to takhle zařídil kdo chtěl, možná podle cílevědomého římského hesla: Rozděl a panuj!, lid z Čech a Moravy tento stav srdečně srdie.

Z novin a ampliónů se prostě linou slova. Těžko, kostrbatě a násilnický jsou nucena řadit se do vět, které by měly mít jakýsi smysl, ale celek je pouhý šum a zůstávají jen ta osamocená holá slova, bez vnitřních vazeb, bez barev, bez citu. Rusticita a simplifikace proniká do všech tvarů a žánrů a působí tam jako ochromující jed. Řeč zesprostla, sprostne dál a v tom

sesunu není možno nehledat kastroční záměr.

Při té příležitosti je třeba připomenout návrh úpravy pravopisu komisí ČSAV, vedenou dr. Janem Chloupkem, CSc, v r. 1983. Bylo vypracováno několik variant, ale i ta nejmírnější směřovala k zásadní destrukci jazyka, jeho násilné^{ho} odtržení od kořenů a tradice, odseknutí od historického vývoje a uvržení jeho uživatelů na roveň negramotů. Vzala by za své celá dosavadní literatura, filosofie, dějiny, jedním škrtem pera by se uskutečnila děsivá vize Ray Bradburyho z románu "451 ° Fahrenheita". Papír by sice zůstal zachován, vyhořelo by však to, co stálo napsáno a vytištěno na stránkách. Je s podivem, že se našli lidé, kteří byli ochotni propůjčit se k takovému počínu. A těžko uvěřit, že by na to přišli ze své vlastní vůle, bez inspirace zvenčí. Po vypuštění pokusných balónek s informací o tomto plánu "piš jak slyšíš" však vyvstal tak prudký a jednomyslný odpor, že od revolučního řešení bylo upuštěno, (zatím a na jak dlouho?), a věci pokračují ve starých kolejích pomalejší, osvědčené a nepřestajné devastace.

Co má za takového stavu dělat spisovatel? Odpověď je prostá, spisovatel je od toho, aby psal slova. Vaculík se svěřuje: "Je to stará otázka: jakou cenu mají slova. Ve svém naivnějším, silnějším, zdravějším a čistším věku jsem si opravdu myslel, že jde o to, najít to pravé slovo: slovo - pravdu, slovo - výzvu, slovo - zbraň. Poznal jsem však, a ne sám, že slovo zůstane jen slovem, není-li k němu zbraň. Nač tedy dalších slov beze zbraně? A nač zbraň proti kruté přesile: k sebevraždě cizí rukou?"

Připomněme si v návaznosti význam Hamletovy repliky: Nic není špatné ani dobré samo o sobě, teprve naše myšlení to činí tím, či tím. Vaculíkova skepse, že slovo zůstane jen slovem, není-li k němu zbraň, je překombinovaná. Slovo není zapotřebí vnějškově dozbrojovat, ono má tu zbraň v sobě, a pravdu také, pokud je to dobré slovo. Že se někdy souhrou okolností jeví bezmocné a jako by bez života? Ne, to je pouze mimikry slova, které v skrytu čeká na svou chvíli jako náslapná mina. Posláním spisovatele je psát taková slova navzdory pocitu, kdy se ta činnost zdá beznadějná, i když nic nenasvědčuje tomu, že někdy dojde k jejich vzkříšení a i kdyby k němu vskutku nikdy nedošlo. To je prostě jeho povinnost, když už se jednou na to řemeslo dal.

A také se nemůže zhostit odpovědnosti k mateřštině. Čím

více je utlačovaná, otravovaná a rdoušená, tím usilovněji musí bránit její čistotu, skvělost, bohatství, jedinečnost, vše nejcennější, co jí a v ní odkázali předkové. Musí ji uchovávat pro lepší zítřky přes zlobu a nepřízeň osudu, musí v potu tváře psát krásně a silně, tak, jak to dokáže nejlépe. Musí to dělat s rizikem, že bude vláčen prachem pomluv, že bude vysmíván a tepán, že ztratí své blízké a svou svobodu, musí jít až do těch statků a hrdel. Kdo to má totiž podstoupit, když ne on? Pokud se jednou, byť i z mladistvé nerozvážnosti a bez povědomí o závazných důsledcích, které z toho vyplývají, přikoval k peru, nemůže s ním praštit a vzdát se, když se časem ukáže, že ztěžklo až k neradosti. Proč by tady také jinak meškal? Už dávno přece mohl vypadnout, zbudovat si stánek někde na břehu Seiny a prodávat tam svůj jarmareční artikl. Smysl toho, co spisovatel koná, není v tom, jaký to přinese úspěch a kdy, zda okamžitě, později nebo vůbec. Podstata je v tom, že odvádí svou práci jak nejlépe dokáže, že píše ta pravá slova. Pracuje za sebe, pro sebe a také pro všechny ostatní svého rodu, i kdyby byli zlhostejnější a neteční. Zítřka se třeba probudí - nebo též ne.

Národ není nikdy "tak zvaný", je třeba ho přijímat takový, jaký je. Bez iluzí, ale i bez povrchního odsudku. Podle Orwellovy úvahy je to společenství složené z 10 procent géníů, 10 procent spodiny a většiny 80 procent, která se podle podmínek přiklání tam nebo onam. Toto odlišení, ač na první pohled cynické, nepostrádá pro určité dějinné etapy opodstatnění. Není však všeplatné pro věky, nic nezůstává beze změny. Žijeme sice v době, kdy je možné jeden národ rozpoltit na dva státy nebo naopak z několika národů slepit jeden stát. To, co se mění, však bývají častěji státní útvary, národ může toliko zaniknout.

Po převzetí moci v r. 1948 provedli komunisté faktickou odluku od národa, jakožto "lidé zvláštního ražení" se prohlásili za internacionalisty. Zahájili třídní boj s cílem likvidace nepřátelských tříd a dosažení beztřídní společnosti s uplatněním ideologické poučky o národě jako historicky přechodné kategorii. Heslo: "Kdo nejde s námi, jde proti nám" jasně ozřejmovalo směr dalšího vývoje a způsob jeho řešení. Jakýkoli odpor proti vítězné minoritě, zpité mocí a zbavené všech zábran, byl beznadějný. Národ za daných podmínek zmlkl, přihrbil a poddal se jhu v jediné snaze o holé přežití. Uhodl, že spěšně zřizované koncentrační tábory jsou určeny pro ty, kteří nejdu s nimi, pro oběti podle

libovolného výběru. S úděsem sledoval, když komunisté věšeli Horákovou a se smíšenými pocity, když si pověsili Slánského. V jediném krátkém údobí Pražského jara v r. 1968 vyslovil spontánní podporu komunistické nadvládě v důvěře, že dokáže překročit svůj vlastní stín. Byl opět zklamán, bratrskou pomoc tanků nepřivolalo jenom zdravé jádro strany, ale též slabost, bezradnost a diletantismus jejího reformního vedení.

Zkrátka byly poměry znormalizovány a vše se vrátilo ke starým osvědčeným schématům ve znovunastolení dichotomie komunisté - národ. Strana vládne, národ jí odevzdává to, co nezbytně musí a co je císařovo, ze zbývajících se snaží urvat co nejvíc pro sebe podle poznatku: Máš jen to, co dneska užiješ. Zvolil postoj pasivní resistance a je netečný k výzvám zprava i zleva. Nevěří žádným ideám, jako už tolikrát ve svých dějinách spí hlubokým spánkem pro sebezáchovu a přežití s tajnou, matnou a už ani nevyslovovanou nadějí do budoucna. Tento stav není potěšitelný, ale nelze za něj svalovat vinu jen na národ sám a proklínat ho. Zejména komunisté, včetně těch byvších, by měli pečlivěji analyzovat, kdo to ordinoval závažné léky, po nichž se taková anestézie dostavila a objektivně vážit podíl osobních zásluh na této neblahé skutečnosti.

Komunisté musí pochopit, že fyzicky do národního společenství náleží do té doby, dokud nezanikne, nevymanili se z něho ani výpovědí, ani ideologickým čarováním. Mohou s národem cítit větší či menší míru sounáležitosti, anebo mohou působit jako karcinogenní látka, ale v jednotném a dosud žijícím organismu. Volba té které role stojí před nimi s naléhavostí, kterou není možno zlehčovat. A za výsledek rozhodnutí je třeba nést zodpovědnost jak dnes, tak i v časech příštích.

A do třetice ještě jednou z Hamleta (III./2., výstup s flétnou, překlad Zdeněk Urbánek):

Hamlet: Tak vidíte, jak bezcennou věc ze mne děláte! Chcete na mne hrát, tváříte se, že víte, kdy mne zavřít, kdy pustit, rád byste ze mne vysál jádro mého tajemství, chcete mne rozeznít od nejnižších tónů po nejvyšší - a je v tom malém nástroji hodně hudby, hodně skvělého hlasu, ale vy jej nedokážete rozehrát. To si, k čertu, myslíte, že hrát na mne je snadnější než hrát na píšťalu? Ať jsem podle vás jakýkoli nástroj, snad se vám podaří, že budu skřípat zuby, ale hrát na mne, to nesvedete.

311
Březen - 1986

Yako som spomenul že Cyril a Metodej boli obžalovaní
Boli obžalovaní že učia falošnú vieru aby mohli byť
odvolaní z veľkomoravskej ríše.

Ľudia pápeža boli naši bratia pravdovr
Metodej porvoni do Ríma aby sa zodpovedali

Na túto cestu sa podujal len sám Cyril, Metodej
aby učil pravdu a bojoval proti kňazom ne

Cyriľovi táto cesta do Ríma iste dost dlhá
cesta mu bola ťažká a telesne ničias
Pri príchode do vatikánu audienci
v treťom dni, avšak v druhom d
útok nemeckými kňazmi toho i
útok sa však nezdaril.

V treťom dni bol Cyril doveden
na prípravenu mu audienciu
domluval si prečo neučí

Cyriľ však odpovedal, si
podmienka len toľkoto n

eného rozhovor
Preto všetko že si

pápežom odsú
čalára. Pr

za Jozie
na Velehr

Velehrac'

Metod

ms

ej

Dopis z počátku padesátých let je dokladem toho, že období "čarodějnických procesů" je i časem blouznivců a náboženských sekt /exaltovanost celonárodních štvanic vždy vyvolá i exaltovanost herezí/ a všechny je spojuje zanícený politicko-okultní slovník, jakým se zde spílá katolické církvi, papeži a Vatikánu. Další osudy lančovského parapsychologického týmu /"duchovního kroužku Pravdy Ježíšovy"/ mi bohužel nejsou známy, ale hádal bych, že byly dramatické. Mimochodem, Lančov je jednou z pohraničních obcí na Znojemsku, kam se po vysídlení německého obyvatelstva stěhovali novosídlenci ze všech koutů republiky.

Dopis jsem opsal i se všemi jazykovými zvláštnostmi a li-
bůstkami, odkazujícími i na novosídlencův původ odněkud z moravsko-slovenského pomezí. Vynechal jsem jen pisatelovo jméno a číslo popisné lančovské adresy. Čtenáře-grafology doufám potěší ukázka pisatelova rukopisu, dokládající pravděpodobně i některé psychotické rysy jeho osobnosti. I když, troufám si tvrdit, v čase, kdy schizofrenie je celospolečenským programem, není už ani třeba žádných nápadných individuálních dispozic.

-krá-

Březen 1986

20

MNV Buchlovice

M.S.

Lančov čís.

p.p.Vranov n/Dyji

okr.Znojmo

Žiadosť

Niže podpísaní M.S. žiadám ctený národný výbor o povolenie vykopávky telesných pozostatkov nášeho slovanského podvodom nezvaného vierozvetca a však vo skutočnosti pravdozvestca Metodeja. Jeho telesné pozostatky sa nachádzajú na hrade Buchlov v jednej podhradnej chodbe hore menovaného hradu v Buchlovicích okr. Uhorské Hradišťa.

Vchod do podhradnej chodby je z vonku hradu, na vchode sú železné dvere asi vo váhe 400 kilov doposavád neznámé. Tento vchod, či-li dvere su zaházané zemou tak, že je to z vonku nepozorované. Poznemenávám, že smrť pravdozvestca Metodeja nebola prirodzená, bola naňom učiněná cirkevnokatolícka politická vražda.

Pachatelia tejto vraždy boli kňazi katolickej Rimom podporovaní prisťahovaní z Nemecka.

Cyril. Cyril brat Metodeja, cirkev r.kat. dokazuje, že umrel v Ríme keď bol povolaní pápežom, prečo bol povolaní do Ríma pápežom otom cirkev r.kat. mlčí, dnes už nemosí hovoriť lebo to vieme.

Dnes to už máme odhalené z viššieji moci nežli je sv. otec vo Vatikáne, že boli naši bratia pravdozvestci Cyril a Metodej obžalovaní jeho nepriateľmi kňazmi r.ket. cirkve nemeckého pavodu ktorí prichádzali k nám vo smyslu podmaňuvacém.

Jako som spomenul že Cyril a Metodej boli obžalovaní. Boli obžalovaní že učia falošnú vieru aby mohli byť pápežom odvolaní z Velkomoravskej ríše.

Z nariadenia pápeža boli naši bratia pravdozvestci Cyril a Metodej pozvaní do Ríma aby sa zodpovedali z obžaloby. Na túto cestu sa podujal len sám Cyril, Metodej ostal na mieste aby učil pravdu a bojoval proti kňazom nemeckého pavodu. Cyrilovi táto cesta do Ríma iste dost dlho na pešo trvala, cesta mu bola únavna a telesne ničiacá.

Pri príchodu do Vatikánu audenciu mal obdržať až v tretom dni, avšak v druhom dni bol naňho učinен útok nemeckými kňazmi toho času vo Vatikáne, tento útok sa však nezdarił.

V tretom dni bôł Cyril doveden iste pod ochranu k pápežovi na pripravenú mu audenciu. Pri výsluchu pápež mu domlúval že prečo neučí tak jak sa mu nariaďuje. Cyril však odpovedal, učím tak jak Boh nariaďuje. Poznámka, len tolakoto nám bolo dané vediet z jejio audenčného rozhovoru.

Presto všetko že učil tak jak Boh nariaďuje, Cyril bôł pápežom odsúdený na tri mesiace do vatikánskeho žalára. Po odpikani tohoto pápežom mstivého trestu za Božiu pravdu, Cyril sa vydal na cestu spátky na Velehrad. A však medzi tím jak Cyril odešiel z Velehradu do Vatikánu a vrátil sa nespátek na Velehrad, Metodeja zastihla neblahá uďalosť. Agenti/kňazi/mstivého pápeža a jeho viery byly nemeckej národnosti, vzbúrili svojích veriacích proti Metodejovi a bôł nimi zavraždení cepami.

Po návratu Cyrila z vatikánskeho žalára na Velehrad Cyrila zastyhlo neblahé prekvapenie, našel zavraždeného brata a prenásledovanie jejích žiakov v pravde učených Cyrilom a Metodejom. Cyril iste zničeny žalárom a ďalekou cestou a ětomu nenormálnym stravováním ochorel úplavicou a v krátkom čase chorobe podľahnul a umrel. Jeho telesné pozostatky sa nachádzaju v katastrofi obce Staré Hutě okres Kijov. Rakev Cyrila je částečne obtáhnutá medeným plechom. Má sebou veci o ktorých je nám dané vediet, je to kadydlo, kovový rám, rám knihy prekladu evangeliuma do slovanskej reči, písmom ktoré sám Cyril pre nás zostavil, a semeno myrtu. Bolo nám rečeno že má sebou i iné veci na ktoré pri vykopávke aby sme dali pozor. Všetky tieto veci nám boli dané z viššieej moci duchovnej prez jasnovidného mediuma /sprostredkovatela medzi svetom duchovným a nami čili svetom vteleným a odvteleným/ v krúžku duchovném pravdy Ježišovej. Medium se menuje K.N., dvatsať ročný chlapec telesne nenormálne vyvinuté a klamu alebo podvodu neschopnej.

Poznamenávám že daná je nám možnosť skúmat život ľudí iných planet a život bytostí /ľudí/ odvtelených na planete kterou poznáme pod menom mesiac. Vieme že ľudia na planete Marsu nazivaji našu zem zemou zaostálích lidí, a ani sa tomu nedivím. Pevne verím že ct.národný výbor nám dá povolenie ku tejto vykopávke, kterou chceme previesť 5. června t.r. a verím že nám bude napamacen i materialne.

Podniknutie tejto vykopávky pozostatkov našich breťov, nie vierozvestcov, ale pravdozvestcôv slovanských národov Cyrila a Metodeja není osobnou vecou našeho duchovného krúžku ale je vecou celonárodnou a nadovšetko je vecou téj najviššieej pravdy o ktorej sám Ježiš

sa vyslovil poznávejete pravdu tá oslobodí Vás. Nesmieme dopustiť aby Vatikánský podvod, klam, blud a jeho duchovná temnota bola podporovaná jejích ménami, nesmieme dovolit aby táto vraždíplná organizácia cirkev r.kat. bola posylnovaná ménami osob Cyrila a Metódeja ktorých súdila a vraždila a viedla milionové ľudstvo na jatky a posväcala zbraně aby dobre vraždily. Ale poznávajme pravdu a nazvime sa viery Ježišovej.

S radosťou očakávám rýchle vyriadenie tohoto povolenia o vykopávke pozostatkov našich apoštolov Cyrila a Metódeja, ktorí nikdy nenáležali srdcom a učením k tak zv. sv. cirkvi r.kat.

Ostávame s najsrdečnejším pozdravom

za krúžok M.S.

adresa

Lančov čis.

pošta Vranov n/Dyji

okres Znojmo

Společenská hra

V menší přátelské společnosti položil Karel Kosík jen tak otázku: "Které tři osobnosti považujete za nejvýznamnější v českém životě 20.století?"

Účastníci odpověděli takto:

Karel Kosík /59/, filozof

T.G.Masaryk, Emil Filla, Jan Patočka

Ludvík Vaculík /59/, spisovatel

T.G.Masaryk, Karel Čapek, Tomáš Baťa

Marie Vaculíková /60/

T.G.Masaryk, Ferdinand Peroutka, Karel Čapek

Ivan Vojtěch /57/, muzikolog

Leoš Janáček, prof.Helfert, Tomáš Baťa

Jaroslav Putík, spisovatel

T.G.Masaryk, Jaroslav Hašek

Tato otázka pak byla přenesena do jiných okruhů, přičemž tázaní neznali předchozí odpovědi. Ukázalo se, že otázka je na nějakou řádnou anketu neregulární: bylo by nutno oddělit od sebe třeba méně známý význam osobnosti a zřejmý všeobecný vliv. Ukázalo se dále, že tázaní většinou - až otázka tak přímo nezní - mají na mysli "kladný" význam. A protože každý odpovídá pod vlivem svého oboru, svého zájmu a svých znalostí, nejsou odpovědi měřítkem ničeho než osobnosti tázaných. Někdo nedokázal nebo nechtěl odpovědět z místa vůbec.

Takže nikoli anketa, ani průzkum, ale zajímavá společenská hra.

Miroslav Zikmund /67/, cestovatel

T.G.Masaryk, Karel Čapek, F.Peroutka, a kdyby mohl jmenovat čtyři, Leoš Janáček

František Pavlíček /63/, spisovatel

T.G.Masaryk, Karel Čapek, Tomáš Baťa

P.M./50/, technik - vědecký pracovník

Tomáš Baťa, Karel Čapek, T.G.Masaryk

V.Š./30/, technik

Karel Čapek, T.G.Masaryk, Jan Werich, nikoli Voskovec, protože odešel

P.P. /28/ technik

Jaroslav Heyrovský, Antonín Dvořák, Jaroslav Hašek

Sergej Machonin /67/, divadelní kritik

Leoš Janáček, Václav Havel, Luďvík Vaculík

Milan Jungman /64/, literární kritik

Leoš Janáček, T.G.Masaryk, Karel Čapek

Vladimír Karfík /52/, literární kritik

T.G.Masaryk, Josef Pekeř, F.X.Šalda

Václav Havel /50/, spisovatel

T.G.Masaryk, F.Peroutka, Jan Patočka

Dominik Tatarka /73/, spisovatel

T.G.Masaryk, Václav Černý, Václav Havel

L.M. /40/, učitel

T.G.Masaryk, Karel Čapek, Voskovec a Werich

J.P. /57/, literární vědec, neuznává 20.století za jedno období,

dělí je podle rázu na dvě:

před válkou - T.G.Masaryk, F.X.Šalda

mezidobí - Václav Černý

po válce - Jan Patočka, L.Vaculík, Jos.Škvorecký

Milan Šimečka /55/, spisovatel

T.G.Masaryk, Karel Čapek, Jan Werich

B.H. /47/, kulturní pracovník

T.G.Masaryk, Karel Čapek, Kl.Gottwald

Cecilie Durčáková /73/

T.G.Masaryk, Karel Čapek, Jaroslav Heyrovský

F.A. /45/, výtvarnice

T.G.Masaryk, F.Peroutka, Kl.Gottwald

Jan Šimaš, evang.farář

1.fada: T.G.Masaryk, Emanuel Rádl, F.X.Šalca

2.fada: J.L.Bromáček, J.E.Souček, Jan Patočka

Anděla Svatoňová /94/, učitelka

T.G.Masaryk, E.Beneš, T.Beša

Klement Lukeš /59/

T.G.Masaryk, Kl.Gottwald /jako symbol komunismu/, Dubček /symbol/

Jaroslav Opst /62/, historik

T.G.Masaryk, F.Peroutka, E. Beneš

M.B. Křížková /50/, literární historička

T.G.Masaryk, Franz Kafka, kardinál Beran

Vlasta Chrástová /59/, herečka

T.G.Masaryk, Karel a Josef Čapkové, Svobozené divadlo

Stanislav Milota /53/, kameraman

T.G.Masaryk, Karel Čapek, Jan Pálek

J.M. /59/, adm.prec.

T.G.Masaryk, Jiří Kolker, Václav Havel

Václav Kindrák /63/, historik

T.G.Masaryk, Kl.Gottwald, Fr. Kriegel

F.A./58/, historička

T.G.Masaryk, Kl.Gottwald, Jan Pálek

E.Herdík /65/, politolog

T.G.Masaryk, Kl.Gottwald, Gustáv Husák

-mv-

Václav H a v e l

FEJETONY LUDVÍKA VACULÍKA

/předmluva k zahraničnímu vydání jejich výběru/

První půle sedmdesátých let v Československu žije v mé osobní vzpomínce jako jakási "doba temna". Po dlouhém procesu stále hlubšího sebeuvědomování a sebeosvobodování společnosti, který charakterizoval léta šedesátá, a po velkém společenském vzepětí v roce 1968 přišla - po sovětské intervenci a takzvané "normalizaci" - dlouhá léta frustrace, deprese, rezignace a apatie. Ne snad, že by skončil život; leccos důležitého se samozřejmě dělo i tehdy; nicméně společnost jako celek byla atomizována, různá drobná ohniska nezávislé duchovní aktivity o sobě navzájem téměř nevěděla, chyběly informace a komunikace, neexistovaly ještě žádné takové paralelní struktury, jaké existují dnes. Platilo to i o literatuře: spisovatelé se záhy rozdělili na ty, kteří se přizpůsobili novým poměrům nebo provedli sebekritiku nebo prostě proplouvali díky tomu, že neměli žádné "hříchy" z minulosti, a na ty zakázané, vyvržené, oficiální propagandou poplivané. Ti si psali do šuplíků, živili se, jak se dalo, stýkali se hlavně navzájem nemi mezi sebou, v jakémsi ghettu, jež se kolem nich vytvořilo. Společnost, která je ještě nedávno adorovala jako své pravé mluvčí, o jejich existenci pochopitelně věděla, sympatizovala s nimi, ale dávala si zároveň dobrý pozor: každý věděl, že mít s nimi něco společného, by mohlo znamenat, že ho stihne týž osud, jaký stihl je, ba pravděpodobně ještě horší.

V této pochmurné době vznikla v přátelském kroužku některých nejprísněji zakázaných spisovatelů /patřili mezi ně Kohout, Klíma, Kliment, Vaculík, já a další/ myšlenka, že by mohli zkusit vykročit z uzavřeného světa vlastního "šuplíkového" psaní a pouhé vzájemné výměny svých rukopisů a zasáhnout přeci jen trochu širší čtenářskou obec tím, že budou psát pravidelně fejetony, navzájem si je posílat, všichni je všechny opisovat a pak dál šířit kolem sebe. Tento zvyk se ujal, nějaký čas jsme to takto dělali, přidávali se další, naše fejetony se šířily. Později se všechno změnilo, hlavně po vystoupení Charty 77 /ale částečně už před ním/, český samizdat se nečekaně roz-

rostl a rozšířil a naše fejetony se zcela přirozeně a pozvolně rozplynuly v širokém a pestrém proudu paralelního písemnictví. Dnes vychází v Československu už mnoho samizdatových edic, časopisů, jednotlivých článků, polemik a různých jiných textů, vše to se šíří rozsáhlou paralelní komunikační sítí /spontánně vzniklou, nikým tedy centrálně neorganizovanou/, mnohé texty pronikají do zahraničí a vracejí se ke zdejším lidem prostřednictvím exilového tisku a českého a slovenského vysílání zahraničních stanic.

Zkušený novinář a spisovatel Ludvík Vaculík, známý československé veřejnosti dobře z doby, kdy směl publikovat, nejen svým románem Sekyra, ale i svými statečnými publicistickými vystoupeními /byl například autorem slavného manifestu z roku 1968 Dva tisíce slov/, byl v onom malém kroužku, o němž jsem mluvil. Na rozdíl od ostatních, k žánru fejetonu se jen občas vracejících, zůstal s vytrvalostí sobě vlastní tomuto žánru věrný: píše fejetony dodnes, v posledních letech má dokonce dobrý zvyk pustit s železnou pravidelností každý měsíc do oběhu jeden svůj nový třístránkový fejeton.

Jeho osobitý způsob myšlení, svérázná povaha i osobitý jazyk, zkombinovány se zmíněnou vytrvalostí, se staly jakýmsi sudičkami či kmotry zvláštního úkazu: Vaculík postupně rozvinul a vypracoval si svůj vlastní typ fejetonu, typ natolik originální, že dnes - přísně vzato - se už téměř zcela vymyká všem tradičním představám o tom, co to fejeton je. Navenek se sice jeho texty stále tváří jako fejetony, stále se jim tak říká, ve skutečnosti jsou však už dávno něčím jiným a něčím víc: jde tu o jakýsi nový a zcela osobitý útvar, v němž jsou nejrůznější obecné reflexe, konkrétní dojmy, postřehy, aktuality a osobní zkušenosti přetaveny a velmi zvláště a dovedně zkomponovány do určitých uměleckých mikrostruktur, jejichž účinek mnohstranně přesahuje rámec toho, co je běžně od fejetonu očekáváno. Jednotlivé motivy - zdánlivě si navzájem co možná nejvzdálenější a vůbec jakoby spolu nesouvisející - jsou provázány velmi jemnou, často překvapivou a vždy jen po troškách a nenápadně prozrazovanou sítí různých významových či jazykově asociativních souvislostí, díky kterým se fejeton jako celek - a obvykle až poslední větou - ukáže být útvarem vlastně velmi konzistentním, v němž nic nebylo ponecháno náhodě /byť se to jakkoli náhodně tvářilo/ a který vyúsťuje vždy do nějakého vícerozměrného sdělení. Toto sdělení nás přitom zasahuje nejen poetickým účinkem umné architektury motivů, z nichž je složeno, totiž jejich kombinací, opakováním, rozvíjením a pointová-

ním, ale zároveň a možná především tím zvláštním a těžko nějak přesně popsatelným vaculíkovským viděním světa, opovážlivě se vymykajícím všem očekáváním i navyklym stereotypům. A ještě něčím: nezaměnitelně vaculíkovským jazykem, jeho dikcí, jeho melodií, jeho svéráznými pojmy či jeho svérázným vytrháváním různých pojmů z jejich obvyklých souvislostí, ironií, humorem, nerudností i láskyplností specificky vaculíkovských formulací.

Skláním se s obdivem před každým, kdo se pokouší Vaculíkovy fejetony přeložit do jiného jazyka, a sdílím s ním hořkost, kterou nepochybně cítí: totiž z toho, že to "nejvaculíkovatější" je vlastně v podstatě nepřeložitelné.

Vaculíkovy fejetony jsou dnes u nás v kruzích, které se aspoň trochu zajímají o literaturu, obecně známé a populární. Způsob psaní, který v těchto fejetonech a na nich Vaculík rozvinul, je také klíčem k pochopení žánru jeho proslulého románu Český snář. Ta kniha deníkových záznamů z konce sedmdesátých a počátku osmdesátých let je totiž de facto pokusem vybudovat z mnoha fejetonových mikrostruktur jednu makrostrukturu, v níž má nejen každý jednotlivý záznam svůj řád, jaký mají Vaculíkovy fejetony, ale v níž má analogický řád i kombinace těchto záznamů, totiž kniha jako celek.

Osobnost Ludvíka Vaculíka - s její svéhlavostí, nekonvenčností, trochu morousovskou paličatostí, zvláštní citlivostí a posléze i schopností trvale a střízlivě vnímat i sebe samu a své pachtění - patří neodmyslitelně k profilu českého duchovního života druhé půle tohoto století. Jsem velmi zvědav, zda malý výběr z jeho fejetonů osloví i zahraničního čtenáře. Je to otázka přesahující Vaculíka jako takového a míru jeho zahraniční slávy či neslávy. Je to otázka, nakolik se podařilo či nepodařilo odříznout dnešní Československo a dnešní střední Evropu od ostatního světa. Totiž: nakolik jsme či nejsme schopni si i dnes navzájem porozumět.

VÍCE NEŽ 13 ŘÁDKY O :

Iva Hercíková: Lékař duší a zvířat. /Československý spisovatel, Praha 1985, il. Libor Fára, vydání I., stran 168, náklad 20 000, cena 18,- Kčs./

Nevím, proč se mi to stává, ale když čtu, cítuji /s.13/: "Cítil, jak mu alkohol omývá žaludeční stěny a kdýž tam nenachází žádné zbytky potravy, do kterých by se zavrtal, putuje jak na kolečkových bruslích přímo do mozku" atd. - jde mi ta lepká vševědoucnost autorská... Ano, připadá mi to tak, že postavu spisovatel vklíní do jakéhosi literárního bloku, který má žulovou pravidelnost: není na lidské postavě a literární bytosti lupínku, uvnitř, který by autor českým jazykem neoblízl až lupínek po lupínku z bloku do textu knihy - nevlepi. Výsledný dojem? Je to jaksi ulepené... /Z této prózy aspoň čtenář pochopí, že socialismus sobě vlastní emancipací žen umožnil, aby pohlavní akt mezi členy ROE /v soukromí muž a žena/ vrcholil takto /s.15/: "Pochopil, že se spletl v odhadu, Beta není medvědice, ale chobotnice. Ztrácel se v jejím podivném drtivém objetí, zcela postrádajícím náznak milostné hry, byl to spíš souboj nebo poprava, kromě chobotnice myslel na některé pavučí samičky, které své partnery po aktu sežerou, a úplně nakonec si vybevil švába, který žije ještě dva dny po oddělení hlavy, a dokonce tak i může kopulovat." / A pak to líčení lepších českých lidí v Praze 1985! /S.21/: "Vzpomněl si na jednoho zpěváka, jehož forteriér rozeznával švýcarskou čokoládu od české!" A tak to jde dál, strana za stranou, v pápisu společnosti, kde má strana zákonitě vedoucí úlohu a české inteligence se směje na /s.23/: "Haló..." vykřikl nezměle. Ještě ke všemu je Bořák. Co by za to někdo dal, kdyby si mohl zakřičet z balkónu na Václavském náměstí. V noci. Kahý." A na konci I. kapitoly nachystala autorka i něco pro větší čtenáře: Boha a velkým B./S. 25/: "Bože, dej, ať mám aspoň teď štěstí, zprostil tu imaginární veličinu, na které se obracel v nejtěžších chvílích. A ať už to zařídil Bůh, nebo zapomnětlivý domovník, otevřeno bylo." Slovo imaginární /zdánlivý - který se jeví skutečný jen na pohled/ je dosti pohrdlivé: a není dobré v nejtěžších chvílích obracet se k veličinám, k nimž cítí Čech cosi blízkého pohrdání; ten kdo zachází pohrdlivě s pojmem Boha, nutně objevuje objevené /s.36/: "Smutný je, jak lidé zacházejí s lidmi". Útěchou neimaginární mu pak zůstane potěšení, které doslovně přechází z jedné moderní české prózy do druhé /od Švejdy k Hercíkové atd/ - s. 57: "Pečlivě urovnával hraničky oranžových pětistovek, zelených stokorun a červených padesátek, schovával i dvacetikoruny, ačkoliv je snadno mohl vyměnit za větší bankovky, protože zvyšovaly hmatatelný objem jeho bohatství, a když se v těch kus-tických papírcích hrabal, uklidňovalo ho to a cítil se důležitým". Předpokládám, že podobné modlitby nad bankovkami, popisované českými spisovateli, přinutily svým způsobem vládu, aby v roce 1985 rozšířila jejich sortiment o tisícikorunu a barevně tak obohatila spektrum socialistické literatury; - která má nebývalý společenský vliv - přeo.

Alexandr Bakovskij: Nedokončený portrét. /Světová literatura č. 3, Odeon, Praha 1985, recenze s u-kázkami, s. 17-42, šéfredaktor Zdeněk Volný, cena 14,-/

S autorem tohoto románu připravila pro Světovou literaturu rozhovor Z. Soukupová a čtené v něm /s.19/: "Dá se říci, že hlavním cílem mého románu je snaha připomenout oblíbenou Kooseveltovu myšlenku o "Domu dobrých sousedů". Nevím, zda zapadá do světové literatury ona snaha psát romány, jejichž "hlavním cílem" je připomenutí myšlenek nějakého státníka. Ale budiž: v ČSSR taková činnost do světové literatury patří - i smíme se s tím. ... sopakujeme si slova z Čajkovského románu: "Gromyko důrazně naléhal, aby byl SSSR v OSN zastoupen třinácti hlasy podle počtu sovětských republik, které mají podle sovětské ústavy právo na samostatné zahraniční politické styky. Kromě toho požadoval, aby se při hlasování v Radě bezpečnosti přiblíželo k hlasu velmocí, které se daný konflikt bezprostředně týká. Koosevelt si tehdy pozval sovětského velvyslance. "Víte, po čem toužím? Chtěl bych, aby tato válka byla poslední," řekl mu. "Toužím po domě dobrých sousedů. Tak jsem s trochou sentimentálností pokřtil budoucí OSN. Jistě tuto touhu sdílíte?" "Samozřejmě". A co je mnohem důležitější, sdílí ji sovětská vláda a sovětský lid". /S.38/

A protože se v tomto dialogu dostávají - jistě ne vinou překladu - u Gromyky slova "sovětská vláda" před "sovětský lid", uvozený k "sovětské vládě" spojkou "a", přečtěme si, co tehdejší předseda sovětské vlády a navíc maršál, v podání romanopisce chtěl v r. 1945 - po Kooseveltovi, úředním dopisem.

/S.31/: "Zde jsou ta slova, nepřijemná, dokonce urážlivá, přeložili-li se z diplomatické řeči do běžné. Všechno zůstalo jak bylo. Mírně zastřená připomínka o rozdílnosti názorů na pojmy jako čestnost a spojenecká povinnost. Jáde o to, "co si může dovolit spojenec vůči druhému spojenci, a co si dovolit neobě". /To je skutečně stále živé téma sovětské vlády!/ Stalin pokračuje: "Těžko lze souhlasit s tím," psal Stalin, "že Němci nekladou na západní frontě odpor, jedině protože na ní byli poraženi. Němci mají na východní frontě 147 divizí. Mohli by z ní beze škody odvolat 15-20 divizí a přesunout je na pomoc svým vojákům na západní frontě. Ale Němci to neudělali a nedělají. Nadále se zuřivě bijí s Rusy o jakousi málo známou železniční stanici v Československu, které je jim platná jako uarlému kadidlo /podtrženo překladatelem s poznámkou: idiomatický ruský výraz, který znamená "k ničemu"/etd.

Zde text románu přerušují: bydlím nedaleko oné "málo známé železniční stanice v Československu" - dopis je spočátku dubna 1945 a jedná se tedy zřejmě o Břeclav, kde vojska Malinovského nebyla schopna překročit Moravu a Dyji. Ale ještě mnohem víc mě v souvislosti s Československým prostředím zaujal "idiomatický ruský výraz". Lenin v souvislosti se Stalinem použil v dopise /ze dne 5.3.1923/ jiný "idiomatický ruský výraz": píše o Stalinovi jako exižabyl byl - "bovinistický poturčenec". Ale Stalin byl seminaristou křesťanské pravoslavné církve a je překvapující, jak přesně ovládal i po 50 letech jazyk

nepotvrčených dávků! Ano, je umrlému platné kadidlo - při liturgických obřadech? Maršál Stalin k tozuto závažnému teologickému problému zastával i v r. 1945 své obvyklé a nekompromisní stanovisko: když však uvážíme délku oněch desetiletí, kdy ~~zastával~~ ^{obstával} důležitou funkci hlavního představitele KSSS, pak je to povážlivé. Co by k tomu řekl moderní podnikový psycholog, jenž na základě písemných textů rozhoduje o přijetí do zaměstnání, třeba v Guogotzu Břeclav? Zvláště, kdyby mu někdo sdělil, že jako generální sekretář KSSS dal Stalin vyhubit /popravit, atd/ více jak třičtvrtě milionu členů KSSS? A do všenej dal bez problémů odvézt třeba manželku nejvyššího představitele SSSR Kalinina, či manželku ~~Maršála~~ ~~Stalina~~ nadřazeného Gromyka, ministra zahraničních věcí SSSR Molotova? Nevládí - jak se prozrazuje ve své slovní zásobě - Sovětskému svazu po dlouhá desetiletí tajný absolvent pravoslavného semináře, který si vzal za úkol likvidovat po dobu svého života nepředstavitelné množství věrných komunistů, a tak protřelým způsobem, že byl za to ještě těmi druhými oslavován? Běspáchala jeho žena, dcera zasloužilého pracovníka staré garnitury strany - sebevraždu - když toto tajemství Stalinova života odhalila? Ještě se nenašel v dějinách světa představitel militantního ~~xxxxx~~ ~~xxxxx~~ křesťanství, který se veškerou ctevřeností a v nepředstavitelném množství odpravoval ateisty: jestliže přitom zahynuli křesťané, ti se - prosím - dostali jako mučedníci do nebe! Ale k čemu potupná smrt byla pro masy ateistických občanů SSSR? Vždyť jim tato v martyriu prolitá krev byla platná - jak umrlému kadidlo!

E. Bücken: / Edice Český zápas, týdeník, Ústřední církevní nakladatelství, PRAHA 1986, s. 4, přeložil M. Durchánek, č. 9, ročník 66, cena 60 haléřů/

Skutečně se zájmem jsem sledovala v tisku ČSSR, na jeho kulturních stranách, jakým způsobem se obrazí přímo ve dnech XIXII. sjezdu KSSS kulturní úroveň národů Čechů a Slováků. A pro sebe za zaznamenáníhodné jsem našla pouze verše v týdeníku s pěkným názvem: Český zápas. Dne 2. března 1986, po polovině sjezdového rokování mohli číst čeští čtenáři verše, otřetěné bez názvu. Řeknám ani křesťanů jméno /zřejmě východoněmeckého/ básníka: jméno překladatele jsem vyloučila ze značky -"dur"- . A pro ty, kdo tyto verše nečetli v tisku, je ráda opíši, neboť mi ve vztahu k onomu sjezdu /výše uvedenému/ připadají pravdivé - a jako by vyjadřovaly to, co sama cítím - přesně volenými slovy:

Takoví, kteří ne mají strach
mi imponují
vystupují jistě, jsou znalí řeči
a dělají, jako by všechno věděli
/většinou to věděli všechno už předtím/
nic jim nevíš otřást
nikdo jim není schopen odporovat
Jen jedno mně při nich ruší:
mám
strach
před nimi

Ondřej Heff: Tři eseje o české sci-fi. /edice Iula, Československý spisovatel, Praha 1985, vydání I., s. 110, náklad 4 000, cena 9,- Kčs./

Knihu s nově založené kritické edice něčeho nejvyššího nakladatelství recenzoval i : Josef Kevsadbá /s.6/. Běží sde o záruku jména, která - v níže popsaných souvislostech - ještě více překvapuje. Konkrétně: kniha je na s. 85-95 doplněna "Bibliografií české vědeckofantastické literatury". Protože začátek třetího eseje knihy začíná větou /s.58/: "V závěrečné kapitole knihy "Něco je jinak" jsem vyjádřil názor, že vědecko-fantastická literatura není disciplína osamělého běže" - může si čtenář vyhledat i toto předchozí dílo autora. / potom žesne: proč Josef Kevsadbá doplňuje jako recenzent osamělého běže - po ústní vlastní práci literou osamělý běžeč O. Heff do stránek svých knih zadupává?

Před "bibliografií české vědeckofantastické literatury" píše /s.85/: "Přestává věřit, že někdy bude sestaven úplný bibliografický seznam české sci-fi. Ať bude sebestačlejší, vědecky se vynoří nějaká brožurka typu "Svět za sto let", vydaná papírníkem s nakladatelskou koncezí v horní Dolní". A dále pokračuje: "Zde otřetý seznam je značen především na knižní produkci/.../ Jeho základem je seznam otřetý v knize Něco je jinak".

Musím napsat: čtenář v ČSSR přestává věřit autorům, kteří jsou už tak důsledně nepravdiví, že lžou sami sobě. Důkaz v případě O. Heffa: v bibliografickém seznamu knihy Něco je jinak je na s. 359 údaj - "Šavrdla Jaromír: Příběhy z třetího času 1967, S-F spek. /346/". A na s. 346 Heffovy knihy čteme: "Nelze mluvit o "Kevsadbávké škole"; první, kdo by proti tomu protestoval, je Kevsadbá sám. Stejně tak nelze tvrdit, že autoři, o nichž bude řeč, programově na Kevsadbá navázali./.../ Jsou však spjatí obdobnými vztahy k realitě i k fantastičnu, a proto se také k sobě blíží jejich literární metody. Veterán této nikdy neustavené skupiny je Jaromír Šavrdla, autor jediné knížky povídek Příběhy z třetího času/1967//.../ V těchto povídkách Šavrdla realizoval to, nač narazil v minulé kapitole Kevsadbá, když hovořil o potřebě autorské bravosti. Síla nejlepších Šavrdových povídek je v tom, že obsahují Bert, který urazí. / nejsme zase u Kevsadbá "a těch ostatních"."

V "Bibliografii" z r. 1985 však čteme /s. 94/: "Uvedený seznam je zatím snad nejúplnějším přehled titulů české fantastické a vědeckofantastické tvorby. Přesto nadále nevíme nic o následujících titulech a jejich autorech!". A následuje seznam čtyř jmen - ale nenajdeme v nich jedno Jaromíra Šavrdy! Jméno spisovatele J. Šavrdy, jež je v knize vydané v Praze r. 1981 O. Heffem naprosto neznámé v r. 1985, a to dokonce v "nejúplnějším přehledu titulů"! Odnesli ho snad během čtyř posledních let Martané, že si jeho nepřítomnosti nevěřil v r. 1985 ani recenzent J. Kevsadbá? Ne! Pouze ho jako spisovatele vysvedla z domova StB a na několik let, přes působení literárních soudů - dostala do vězení: za činnost literární! / proto ho navždy ze své pračky vymazal syn spisovatele - národního učlice: vztah k národu se dědí!

Jan Krůta: Pravdě do očí. / Edice Žatva, Novinky české prózy, Praha 1985, ČS, odp. red. Jan Adamk, vydání I., stran 232, náklad 15 000, cena K 20,- Kčs/

Československému spisovateli se podařilo vydat knihu literárně zneveného textu pop-music, který své dílo zařadil citáty z tvorby, Smeny, Oktábru atd. Podobné koláže /nahore i dole/ patří spíš jako literární příloha časopisů, z nichž náš spisovatel cituje: je to značně netvůrčí slepenec textů od provenience rakousko-uherské armády až po dobrodružné sešity z třicátých a šedesátých let. Jako lep ~~o~~ slouží protiválečná tematika a té jsou média v ČSSR, počínaje od Adama, plně podřízena. Ovšem, nezmiňovala bych se ani o ní, kdyby Jan Krůta s hrdostí autora v F.S 69 /od s.227/ nepsal sám o sobě; citují poslední tři věty: "Ale už není čas. Ani na malé pokrytectví. Už nic jiného nemá smysl, než podívat se pravdě do očí". Inu: slova mohou být až nešťastně využívána /téma - odpor k něným tvářím/, ale proti válce se v ČSSR hodí vše. I knížka napsaná pod pyžamovým kabátkem sci-fi: čistí stránky autora popisovaného sexu vzbuzuje až útrpnost; sadomilové /voyueři/ vůči tlustým ženám a zvířím si přijdou na své. A to je pak nutné pohlédnout pravdě do očí: jestliže lze za etický /údajný/ cíl veřejně bojovat znásilněním neumařlosti, pak má takový kulturní čin z nakladatelství čs. spisovatelů přesně onu váhu. Jak ji popisuje J. Krůta na s. 122 své knihy z Žatvy. Citují: "Kikdy ho ten jeho nezklamal. Poslušný jak sokolík. A najednou visí na půl šesté, jako by do žlábků chtěl upadnout". Tak. Je to situace, pánové, z hajzlu: v Praze roku 1985, 1986 atd. Končím citátem ze s. 125: "Naše doba chce zvířata činu".

Lubomír Macháček: A budeme šťastní. / Edice Prostor, Kruh, Hradec Králové 1985, odp. red. dr. Jan Lvočák, vydání I., stran 252, 22950 výtisků, 21,- Kčs/

Už v začátku prózy se dovídáme o "scestném prohlášení jistého Samuela Cohena, vynálezce neutronové bomby": jinak děj pečíná v hospodě na Kunětické hoře. Po třech přečtených stranách ovane čtenáře domácí klid: autor čerpá věty z červené knihovny - zlé to nebud e. /S.12/: "V Tániných očích se míkl střípek cizoty. Udiveně na ni zíral a srdce mu sevřel náhlý závan úzkosti". Na s. 13 jsou popsány čidla: "Měl bílou dlaň s dlouhými štíhlými prsty, které se třepotaly jako čidla masožravé rostliny". A tak to jde dál; za pomoci VB a SNB. A života Romů /s.30/: "sundej kořili a zhasni, - práskl jazykem cíkán...". Budeme šťastní? Citát ze s. 102: "My bojujeme za mír v posteli". A jak jinak se žije v Pardubicích? /S.133/: "Soumrak, provoněný parami sirouhlíku z blízké chemičky, jenž čas od času přiváděl obyvatele města do psychedelického transu, pronikl...". Je nutné také zaznamenat, jak prožívají tam mírové hnutí, s.153: "nešel do Grandu ani do Štiky, pustil si raději televizi. Mírové pochody v Evropě byly přece událostí, celé město stálo na nohou...". Jinak se v knize píše o Helsinkách a spoustě jiných evropských měst: jsou to slova, bez náplně. Z Polabí buče jed nou celá Evropa neše a o Štramberku se bude psát jako o Chrudimí. Lubomír Macháček /roč. 1947/ svou šestou knihou naznačuje, že autoři u nás k těmto zítřkům už vyrůstají...

Manuel Cofoño: Láska na slnku a v tieni, /Edice Máj, Smea, Bratislava 1985,
s orig. Havana 1981 prel. A. Ruppelctová, vydání 1., s. 256, náklad 12 000./

V doslovu L. Franek píše /s.250/:"Nastolenie socialistického štátu se, prav-
daže, muselo skôr či neskôr odraziť na tematike kubánskej literatúry.../s.251/:
"Príjma spätosť s evolučnou atmosférou kubánskeho prostredia, pravdaže, pod-
mienila základné zložky umeleckej metódy Manuela Cofoña". Tento kubánsky spi-
sovateľ /r.1936/ svoj román končí citátom z kubánskeho revolučného tisku/s.248/
"Fabres vzhľadom na pokročilý vek sourel onedlho po zadržaní na následky frak-
túry lebky, ktorú si ... spôsobil sám so samovražedným úmyslom". A posledný
všta románu zní opäť moderné a revolučné:"- Nepovedal som ti, že ich zbalia?
Zbalili ich, Peco, zbalili". Jinak, se zreteľom na svetový význam českého ná-
roda /od dob Shakespeareových námornického/, dovolím si ocitovať cizokrajný
postřeh z přístavní subtropické krčmy /s.210/: "všimol som si, že sa jedným
so stolov pijú pivo akási cudzí námorníci; mali mechanickú opičku, ktorá tan-
covala podľa hudby. Podišiel som k nim, aby som lepšie videl. Sialli sa a jed-
nostaj ju natáhovali. Uvažoval som, či sú Rusi, Česi, alebo Gréci. S tou tro-
chou angličtiny, čo som sa naučil na Miami, sa pomoci rúk a noh" atď. - Není
tohle potěšitelný fakt pronikání českého živilu do mezinárodní, např. latinsko-
americké literatury - o němž se kdysi národním buditelům ani nesnilo? Za co
vše nevděčíme socialismu! Láska druhých národů nás hřeje na slnku i v tieni.

Alois Obermann skol.: Amerika. /Albatros, Praha 1985, pro čtenáře od 9 let,
vydání I., stran 271, náklad 20 000, cena 53,- Kčs./

Když spoluautorka knihy Drahořira Chroboková zpracovala kapitolu "Češi a Slo-
váci v Americe", nenazvala ji pochopitelně: "Čechoslováci v Americe". Tato
úcta k současnosti jí ctí; méně už dodržování historické objektivity v textu,
pod dobře zvoleným názvem. Cizují /s.62-63/: "Početnější proud, směřující ze
střední Evropy do zámoří, spadá však až do 18. století, poznamenáno u nás
nadvládou římskokatolické církve a její až fanatickou snahou o šíření křesťanst-
ví a moci. Tato snaha, která se stala jedním z nástrojů novodobého kolonialismu,
svedle i misionáře z českých zemí a Slovenska téměř do všech končin světa. Pro-
tože kněží-misionáři vedle nových věřících sjišťovali také další příjmy, je
přirozené, že v popředí zájmu byla především Střední a Jižní Amerika, o jejich
bohatství se po Evropě vyprávěly celé legendy". Co dodávat? Že tyto misionáře
/což je v české historické literatuře dostatečně prokázáno/ nevedly do Ameriky
zištné choutky? Že v 18. století se tam z našich zemí vypravovali proto, že te-
prve tehdy španělský král dovolil, aby církev naplnila svoji katolicitu a vysí-
lala do španělských držav i nešpanělské misionáře? Ale není to v knize jen cír-
kev katolická, která dostává na frak: nezastřeně. Když končí popis USA a pře-
chází se na s. 166 do Latinské Ameriky, čteme od spolustora knihy Václava Kař-
para tyto věty - o normonech: "Mluvílo se o mnohoženství, šířily se pověsti o
olupování karavan, urážkách vládních zmocněnců a o tom, že prorok Young má

zvláštní tlupu hrdlořezů zvaných Andělé pomsty... Teprve když byla na území sekty ze podezřelých okolností povražděna karavansa 120 vystřelovců do Kalifornie a prorok Young měl v té době podivné kázání o tom, že zabít člověka znamená zajistit si věčnou blaženost, došlo k vojenskému zásahu... Když v r. 1877 zemřel vůdce Birgham Young, zanechal po sobě devatenáct vdov, více než padesát dětí, 12 miliónů dolarů a zorganizovanou církev, která později zrušila i mnohoženství. /.../ A jaké je dnešní skutečnost? Nová, moderní. Young odkázal sektě mnoho peněz, které se podařilo rozanořit a zanohonásobit ... další spravedlivou či nespravedlivou činností. Proto dnes blahobytného mormona nerozesnáme od newyorského burzovního podnikatele". Po této tečce končí informace o Spojených státech Amerických: české děti od devíti let mají o čem přemýšlet. Ameriko, věřící a sištná!

Jan Baltus: Vrásky země. /Edice Cesty, Panorama, Praha 1985, fotografie - autor, vydání I., stran 248 + 40 s. fotografií, náklad 27 000, cena 30,- Kčs./

Když český cestovatel uvažuje v osmdesátých letech nad Nepálem /a nejen nad ním/, pak to zapisuje takto /s.242-243/: "Moje nedůvěra v dobrý vývoj pramení i z poznání dosažděných tendencí. Víím, že i člověk bohatých národů exploatuje přírodu až se krajní mez, k absurdním koncům poškozujícím nakonec člověka samého. Bojuje o svůj blahobyť, aby jej nakonec využil k další honbě za tím, co opustil./.../ Hektická snaha po blahobytu, která hubí člověka samého, ochuzuje jej o krajinu, dělá z něj stroj, plochý necitlivý robot vychovaný ke konzumaci. V rozvojových zemích je to ještě o mnoho horší./.../ Snad bych měl spíše svou nedůvěru nazvat jinak, abych vysvětlil, co chci říci. Schází mi v lidském jednání užřenost a účelnost. Ano, účelnost, to je slovo, které se pojí především s živou hmotou na zemi". Končí citát: podle Jungmana je účel od čeliti: a živá hmota na Zemi - čelí komu? Ekonomické nadstavbě? Bohu? Účelu, jenž světlí prostředky? Nedívám se, že autor svoji knihu nazval: Vrásky země. Je nad čím přemýšlet! Na s. 245 se dokonce ptá: "Co vlastně utváří pojem slova vlast, domov? Může být více či méně bohatá co do forem života a reliéfu, ale liší se. Pokud si každý svou krajinu zjednodušíme, nebo dokonce zničíme, budeme bez domovů./.../ Zbytečné bude dokonce cestovat a vlastně žít". -Myslím, že tohle vše je cenné přemýšlení od autora současného cestopisu. Ale co kdybych se zeptala: neslibuje socialismus /a zvláště ve své konečné fázi komunismu/ velké zjednodušení domova? Nejednodušíme náš domov od r. 1948 tepeť až závratným? Co vše už odvrhl na "smetisko dejín"! A nemá "skutečný internacionalismus" postupně vyrovnávat odlišnosti zemí? A přitom jak definuje Jan Baltus domov, vlast? Slovy: "líbí se". Líbit znamená i rozesnávat: pravdu od lži, atd. /Slovo rozesnávat znali i staří Čechové a etymologickým rozborem docházíme ke slovu: znak. Domov je naším znakem: a znamením./ To vše nám sděluje náš současník po návratu z Asie: díky! „eb je zač...

Zdeněk Thoma: Ženě bohů a démonů. / Edice Cesty, Panorama, Praha 1984, str. 232 + 40 s. příloh fotografií, vydání I., náklad 31 000, cena 41,- Kčs./

Solidně napsaný cestopis z Nepálu, státu, který Čech Thoma charakterizuje takto/s.104/: "Žádná malá země ve stínu velmocí to nemá lehké." Jistěže ne: však ani občan ČSSR to nemá v Nepálu lehké. Citát ze s.112: "Děkuji za pozvání a slibuji, že svatebčanům udělám hezké fotografie." Ale nezapomeňte, že nepálská svatba trvá dva dny," dodává Sunita. "Proč tak dlouho?" divím se. "A proč ne?" odpovídá Prakash: "Pro hinduisty je svatba velmi závažnou událostí. My se ženíme jen jednou v životě. To není jako u vás v Evropě či v Americe," dodává s lehkou výčitkou." A zvláště se mi líbí, jak Zdeněk Thoma popsal návštěvu u sovětských horolezců pod Everestem. Ptá se vedoucího /s.211/: "Máte jistě špičkové vybavení. Odkud pochází?" Doktoru Tamovi bleskne ve tváři šelmovský úsměv: "Od těch nejlepších dodavatelů. To jste si ještě nevěštl, že stany v základním táboře, ty velké žluté, jsou od vás?" Skutečně, kempinkové stany, sloužící jako domov vždy dvěma horolezcům, nesou cedulku: Úpavan-Šrutnov. Československé jsou i nafukovací matrace a část vybavení lékárny." Čtenář v ČSSR má radost, že sovětský představitel i v Himalájích ví, v které malé zemi existují "nejlepší dodavatelé". A nejvíc se mi od autora cestopisu líbí, jak v textu ukončil tuto návštěvu; citují celý odstavec: "Pasang je návštěvou u horolezců nadšen. Kapsy má napevané spoustou ruských bonbónů a drobných konzerv, kterými jej obdarovali šerpští pomocníci v kuchyni. Zálibně si opakuje "da, da" a několik dalších dnů děsí protijdoucí pozdraven "zdráavstvujtě". A protože nás autor blíže v knize nevyvětluje, proč protijdoucí turistky "děsí" tento ruský pozdrav pod nejvyšší horou světa, myslím si o tom své. Stejně tak, jako o prorockém textu autora, napsaném před r. 1984 /s.214/: "Jestliže tedy červenomodrobílá vlajka zavlaje na nejvyšším bodě světa, bude to jen vyvrcholení úspěšné a bohaté cesty československého horolezectví. Vrátili-li se ovšem všichni horolezci v pořádku dolů. Sladká chuť úspěchu může zcela zhořknout, vezme-li si Everest zase další lidskou oběť." Stalo se: sladká chuť úspěchu československým "zcela zhořkle". Nejsme tohoto faktu pamětníci ?

Jiří Caisler: Za oponou přírody. / Edice Knihy o přírodě, Panorama, Praha 1985, vydání I., ilustr. J. Dungele, s. 164 + 75 bar. fotograf., náklad 27000, cen. 41,-

Je zajímavé, jak československý přírodovědec, který zcestoval značný kus zeměkoule, přesně ví, jak se chovat doma, na vlastním pozemku, u rekreační chalupy a kdekoliv jinde v ČSSR: "Jako zoolog vím, že při jednání s úřední osobou, třeba s policistou, vyžadují pravidla hry podřízené, submisivní postavení. Je výhodné například vystoupit z auta, mírně se přikrbít a s vákným, ale přístupným výrazem očekávat vývoj věci příštích." / S.146/ Je to

potěšitelné, že i v takovéto české knize se dostává čtenářům poučení, s kým vyžadují pravidla hry submisivní postavení. Autor, který je pravdivý /a netají se svým vnitřním zaujetím pro věc/, umí předkládat v této knize čtenářům fakta, jež jsou jinak těžko dostupná. Například ve 12. kapitole, nazvané Česká krajina, píše /s.150/: "Nejsmutnější je, když nežádoucí změnu prostředím zavíná sama správa chráněné oblasti. Stalo se to v Krkonošském národním parku, kde správa použila k přestavbě zásobovacích a turistických cest vápencový štěrk a jemně arcený vápenc. Krkonoše jsou budovány převážně kyselými horninami a vápenc /stejně jako např. čedič/ se ve větším měřítku použít neměl./.../ Konečně i alpínkáři vědí, že obohatí-li půdu u vřesovcovitých a jiných rašelinných rostlin vápencem, brzy se s nimi rozloučí." Inu, je tomu u nás tak: co vědí alpínkáři - to nevědí instituce vládní. A v tom žijeme. Za oponou přírody.

Sei Šónagon, Kamo no Čómei, Jošida Kenkó: Zápisky z volných chvílí. /Odeon, Praha 1984, vydání I., s.333, il.z japonských originálů, náklad 7000, cena 30,- Kčs./

Překladatel Miroslav Novák ve své předmluvě /tak ji evizuje Odeon, jedná se však o doslov, když je na konci knihy!/, uvádí, že od devátého století přestávali japonští básníci psát v čínštině a /s.321/: "Přímo symbolicky bylo v téže době zrušeno pravidelné vysílání poselstev k čínskému dvoru."... "Již v průběhu desátého století vznikla tak řada práz, z nichž se však zachovala jen malá část," atd. Ve své stří "Postřehy a nápady ze tří století" nám tak dává český znalec Dálného Východu najevo, že i samotný fakt zrušení pravidelného vysílání poselstev k cizímu, mocnému dvoru, vedlo k rozmachu národní literatury. To Japonsko dělilo od Číny hluboké moře: nač se však zabývat známými fakty? Je vhodnější věnovat se japonské literatuře: z té hloubky desátého století zní zápisky paní Sei Šónagon tak moderně! /s.82/: "Když při příležitosti, kdy se to dělá, mám přikázáno složit básně, vždycky mám pocit, že nedokážu vyhovět. Ne že bych snad neuměla spočítat písmena a že bych na jaře složila zimní básně nebo na podzim básně na květy alivonů. Ovšem, když někdo pochází z básnické rodiny, může snad mít právek pocit, že je vše v pořádku, podaří-li se mu básně o něco lepší než jiným a řekne-li se: "To je vsakutku básně vhodná pro tuto příležitost. Jak by také ne, když je to dítě toho a toho? Jenže když nic zvláštního nedovede a skládá básně vždycky první, jako by si snad myslel: "Ka pěkné básně jsem tu já," je mi těch předků líto." Nebo /s.131/: "Co nebudí důvěru. Mluvka, který se s rozšafným výrazem ujímá důležité záležitosti. Loď, která za prudkého větru má vztyčené plachty. Když se lidé kolem osmdesáti necítí dobře a pořád se to nelepí." Také /s.165/: "Co lidé často přehlédnou. Nepříznivé dny. Jak jejich matka stárne." A nakonec si nechávám velmi chytrý postřeh /s.164/: "Co vypadá nepořádně. ... Chování evětců."

Vladislav Vančura: První prózy a první pokusy. /Edice Spisy V. Vančury, ČL, PP hr 1985, Řídí editční rada ČSAV, vydání 1., s. 324, náklad 11000, cena 22,-/

Při své činnosti považuji za vhodné vyjádřit: V případě, že se čtenáři po četbě propisové literatury neulevil, nad ožistnou mocí pravdy nebo odbornosti - pak veškerá rizika a opisování textu byla zbytečná. Uvažuji takto veřejně v momentě, kdy musím upřímně napsat: první svazek Spisů V. Vančury doplnil editční poznámkou a doslovem Miloš Pohorský a v něm úmyslně bylo najít v jeho doslovu cokoli, co by bylo možné kriticky napadnout. A k mému údivu: při četbě sebepečlivější je možné dojít při tomto doslovu pouze ke slovíčkovému chvále a ne kritiky. Dokonce si myslím, že je to doslov, jaký je u 1. svazku Spisů klasika české literatury potřebný a plně na místě. Ani násev nezobl být zvolen líp: "Svět se ruší a buduje podle potřeby živého ducha...". Dokonce když se zmiňuje o Vančurově příklonu ke KSČ, činí tak M. Pohorský s jakousi vědeckou suchostí a klidně při tom použije /s. 300/ i pravdivého výrazu "patetický". /Citát: "Nebo z dalších úvah připisovaných Vančurovi se dodnes opakují věty, jež pateticky proklázovaly, že "revoluše prostupuje svět, řád nové tvorby vschází"./ Podotýkám: v ČSSR je spíše stykem, aby literární vědci, zvláště v přímé souvislosti s tehdy čerstvými ozvuky VŘSR, byli ještě dnes nadšení a nenscházeli slov obdivu ke společenské odvaze levicových spisovatelů v buržoazní ČSR a podobně. Nebo na s. 307-308 cituje Pohorský obsáhle z dopisu věty, které považuje za důležité: kdyby to stejně uvedl řád gymnasia u maturit, neal by to před maturitní komisí lehké, atd. Cituji: "Při četbě první nevydané knížky můžeme teď poznávat ještě něco: ocítáte se ve chvíli zrodu Vančurova osobitého stylu. I jeho genezi je možno přidat jeden doklad: Vančura se tehdy vášně zabýval biblií a doporučoval jí také Karlu Novému: "Snad v tom naleznáš štěstí, jistě pokoj. Čti jí pilně. Tak se mi zdá, že začínáš chápat její krásu, ale jsem mlad a mnoho je mi vzdáleno". atd. A k Vančurovým povídkám, které zůstaly až do jeho smrti neznámé a v rukopise a o nichž se L. Nový ještě dlouho po Vančurově popravě domníval, že byly spáleny? Upřímně řečeno: jsou čerstvým dokladem toho, jak právě dnešní začínající literáři vstupují do české literatury, vítání fanfárami socialistické kritiky, aniž dosahují té úrovně, kterou kdysi /také začínající V. Vančura/ nepovažoval vhodnou ani se otištění v časopise! A přitom - takový úvodní odstavec vědy rukopisné povídky "Bronzový svícen" mi připadá silný a jiný český spisovatel by se vědy manažil uplatnit ho - třeba na jiném místě a v jiné próse. Cituji /s. 221/: "Nedovídejte se, že tálit na vašem stole je němý. Srozumí se velmi dobře s mlsou i s hrnečkem, ba i se solí, ačkoli sál není u nás doma a hovoří česky dosti špatně". - Sál, co hovoří česky špatně - to je přece skvělý nápad i do "Obrázů s dějin" - etc.!

A protože se mi vědy líbil závěr "Kosmarného léta", líbí se mi závěr na to - to téma u doslovu M. Pohorského: "krásu býtí kadeřavým" dává do spojitosti s anděli! / to je význam, který tane nejednou čtenáři na mysli - i dnes.

Jiří Bednář: Cesty L. Čapky do jižních Čech. / Edice Výběr z nejslavnějších knih, Panorama, Praha 1985, čtvrtletník, č. 3/85, strana 60-61, cena 5,- Kčs.

Boj o princeznu z Čapkovy Krakatitu? Nejprve jí měla být Olga Scheinpflugová, r. 1980 vydal pak v Melantrichu Jiří Opelík neprodejnou publikaci "Dopisy se zášuvky". M. Balík, který o dopisech L. Čapky a Věrou Erázovou věděl, pro jejich soukromý charakter je nepublikoval: J. Opelík, který publikaci se dopisů doprovodil závěrečnou studií, snažil se prokázat, že V. Erázová je princeznou Wille /vile./ Foukával na to, že stejně jako Wille i Erázová byla obdivovatelkou koní a vášnivou tenistkou. V Krakatitu - "Zahur - nejkrásnější zásek na světě" objevil přesmyčku jména Kráza. /Eráz byl profesorem vysoké školy veterinární v Brně, jeho dcera se po několika měsících známosti s L. Čapkem zasnoubila s českým šlechticem a diplomatem Františkem Bořkem-Dohalákem, a jehož příbuzný Zdeněk Bořek-Dohalák spolupracoval Čapek v Lidových novinách, atd./ Po zrušení zasnub v období 1922-1923 milostný vztah L. Čapky k této snádě, asi zletělé dívce kulminoval, dokud se V. Erázová na podzim 1922 neprovdala se majitelem mlýna ve Skalici n/Švitavou. Korespondence přetrvávala až do r. 1931 a V. Erázová-Skoupilová ji předala J. Opelíkovi.

Myšlenka od J. Bednáře dovoďáme, že další princeznou z Krakatitu je Libuše Solperová, a níž si vyprávěl několik dopisů v r. 1905. Dle statě J. Bednáře se L. Čapek v červenci 1923, po návratu z cest po Itálii, ubytoval s rodinou bratra Josefa "v hostinských pokojích osamělé restaurace Rudolfova" u Jindřichova Hradce. Odtud psal kopie nejen Olze Sch. /viz "Listy Olze" Čs. spisovatel, Praha 1971, s. 154-164., ale i Věře E. a přitom se dle nynějších nových údajů stýkal s Libuší Solperovou, v té době už provdanou Regentíkovou. A J. Bednář uvádí, že přitom "zde vznikala podstatná část ... románu Krakatit /více než druhá jeho polovina/ a v této "rudolfovské části Krakatitu" ... nacházíme řadu míst, které živoucími připomenutími nezou pečetí jindřichohradecké krajiny." J. Bednář nám naznačuje, že L. Čapek se tajně stýkal s provdanou paní Regentíkovou za "podvečerních cest" "v blízkosti překrásného parku jindřichohradeckého zásku". A cituje z Krakatitu, s vyd. r. 1948, s. 194:

"... v parku nebylo živé duše - jemný déšť šušel v korunách stromů... Tady je konečně džungle, kde křoví se překlání přes starou hradbu, ne vyčítá v těchto místech než tři setry... Nebylo slyšet nic, než šustění deště. I sebral se a hledal seš se zelenými vrátky, jak jí byl viděl ve snu..."

A J. Bednář pokračuje: "A právě u těchto "zelených vrátek" ukrytých v hustých stěnách zelení bohatého břečtanu, končila "podvečerní vycházka". Zvláště během poslední návštěvy u vsácné paní jsem si z předložených fotografií míst "sedí se zelenými vrátky" ověřil její obdivuhodně živoucí vepomínkovou věrnost. S besprostředná díksem poznala a pohotově označila "sedí se zelenými vrátky" - zde prý končil doprovod Karla Čapky a odtud se vracel spět do Rudolfova".

/Podtrženo J.B./ Co ještě dodat: že L. Solperová zemřela 4.1.1977 v J. Bradci a "psávala také drobné povídky, a jak říkávala, "Karel Čapek je něco málo uprvoval". ¹⁹⁰⁵ Její život je se L. Čapek - jako jeho vrátnice - počal počátkem Čerty 77!

Pavel Tobiáš: Hořící kruh. /Edice Obzory, Profil, Ostrava 1985, vydání I.,
ilustrace Antonín Kroča, str. 138, náklad 8500 v., cena 15,- Kčs./

Hořící kruh je z prostředí uhelného prachu a mouru: částečně také z prostředí svobodáren, kde žijí naprosto neuvolnění lidé. Celou knížkou prostupuje syrově popsaná špína, bezmocnost a pokračující devastace kdysi lidského prostředí: což se týká i lidských vztahů! Prostředí: nenaznačuje to slovo, že bylo vytvořeno pro střed člověka - lidskou duši? Krdina knihy i jako mrzák projevil značnou snahu zapojit se do budování socialistické vlasti: závodní časopis, kde byl redaktorem se reálně socialisticky /a úsporně/změnil /s.58/: "Jaseňák se v místnůstce, kde byla redakce zavozováno časopisu, postavil za jeho židli a dal mu ruce na ramena: Tak poslyš, budeme vydávat leták, ornigovaný. Každých čtrnáct dní. Tvoje práce. Naučíš se psát a kreslit plakáty. Čtyři ká za kus. Na holičkách tě nenecháme". A další odstavec: "Klimoš mu poslal písemnou výpověď z garáže. Jaseňák se nad ní zašklebil: Ty, přestěhuj se do S. /s Klimošem si to vyřídím/, změna prostředí vždycky prospěje". A próza Pavla Tobiáše /roč.1932/ je úspornou výpovědí o tom, zda "změna prostředí vždycky prospěje". /Když se nelze obrátit k síle, která pozvedá lidskou duši nad prach dní/Citují ze s. 43: "Domky v S., "na polské straně", stojí daleko od sebe. Vedou k nim dlouhé, úzké a pevné cesty, zahýbají /pole, sad.../ v pravých úhlech. Kde se prostíral rybník? Pořád se tady staví: přeložka silnice, nadjezd, úpravna uhlí, odval, ten je asi na místě někdejšího rybníka. Rozhlíželi se a nepřišli na to, která z chalup patří Gřůžakovi. Vykoužili po klejce." Další próze, které sestává z takovýchto /převážně krátkých/ úseků, schází něco, co bych s použitím autorova slovníku nazvala - "šprajc". Autor, kromě ~~pravdivého~~ popisu bolestných chmur - nemá čtenáři co nabídnout: nedokáže a neumí jít - za! Je to tedy prozaický dokument oné nehorázné reality socialistické společnosti, kde peníze a zdraví /a stavby a údržba rodinných domků/ a starost o stav automobilů zcela zaplňují - duševní život - občanů... /A pochopitelně: to vše promíchávané vařečkou sexu. Nemohu, než připomenout: o buržoazní společnosti psal obdobně v našem XX. století druhčřadý spisovatel Böhmel./ Ale: žije dnešní buržoazní společnost - tam kdysi na Západě - jinak? To pak zůstává jediným kritériem pro občanství autora /k ČSSR/ výpověď tohoto typu /s. 39/: "Protáhnou si svačinu a při žvanění o hovadinách je nenapadne nic jiného, než že se pozitří budou "ve volné přírodě" grilovat kuřata. Domáci zabíjačka. U Bačů, řekla otráveně Lída, přehání se to jak u blbých." Ano, přehání se to - oproti realitě života - "jak u blbých". A z éry Novotného /připomeňme si prózu L. Bublíka "Páteř" /1963/ ze stejného prostředí/ zůstala po dalších dvaceti letech trvání socialismu na Moravě dnešní výpověď - o současné páteři /Tobiáš, s.57/: "Uvědomoval si, že je nad jeho síly uskutečnit, co si předse-

vzal: Pracovat v závodě s pravidelností a poctivostí dělníka, naplnit tím svůj život po okraj. Býval velmi unaven. Od ustavičného sedění v redakci, na schůzích, na přednáškách v Rudých koutcích ho bolívalo v zádech. Kříží na péteři měl podřenou od opěradel." / Inu: zažehťte celou společnost do Rudého koutka, kde není žádná vitrina o duši a dostáňte se vám o tom výpovědi. Literatura je totiž odjakživa fascinována hořícím kruhem! A ne Rudým koutkem, který ho má - i ke grilování kuřat a lidských vztahů - nahradit! /

Jiří Kamen: Zlatý Petr, / Středočeské nakladatelství a knihkupectví, Praha 1984, vydání I., str. 144, náklad 7 500, ilustrováno Jankou Skalníkem, 19,50 /

Současná socialistická kritika vytvořila pojem "Páralovy severočeské literární školy": má tedy možnost rozšířit tuto pojmovou oblast i na "Hrabalovu středočeskou literární školu". Jiří Kamen nám popisuje ve své knize zřejmě rodné městečko - na březích Labe. Ve stínu chrámu sv. Bartoloměje zaznamenává s věrností kdejakou místní historickou pamětihodnost: je v tom kus tichého českého nacionalismu z období konce Rakousko-Uherska. / Klub českých turistů z téže doby by mohl této dnešní knize o mladých lidech udělit svou výroční cenu. / Dokonce i ten, kdo vyhledává stopy baroka v současné české literatuře, by si při podrobném čtení přišel na své / cítuji např. ze s.70 /: "A snad mi na ten okamžik narostly i dlouhé vousy / plné milých společníků, jaké si ve svých voustech pěstoval jezuita Chanovský; skákali mu z vousů ven, když jejich ubytovatel kráčel kouřimskou ulicí k Bartoloměji, kam nesl jedinou a správnou víru, a ti jeho přátelé z vousů se v delíriu - Chanovského a dvou zvědavců - rozprskávali ve zlaté jiskry, ve svatozář / " Pak jsou zde popisy pubertálních a postpubertálních lásek: v této souvislosti nemohu, než opět připomenout prazácký text z éry Novotného, ze stejného prostředí Polabí. Ta próza, úspěšně zfilmovaná, nesla název: "Černý Petr". Dnešní zlaté socialistická mládež / která se však - viz tuto knihu např. - vyhýbá socialistickým pojmům jak čert kříží / umí aspoň / okupačně a barokně / změnit návestí: z černé do zlaté. A není to kumšt? K přežití - i literatury - potřebný ?

Bonumil Svoboda: Texas, země osamělé hvězdy. / Vyšehrad, Praha 1985, vydání I., doprovázeno fotograf. autora, str.203, náklad 23000, cena 25,- Kčs. /

Autor / jako zkušený redaktor "Naší rodiny" / čekal trpělivě a křesťansky na vydání tohoto cestopisu více jak tucet let. Na úvodní straně se tak hned dostáváme do března 1968 - ovšem, v zemi svobodného státu Texas! A o tom lze informovat čtenáře z r. 1985 a let dalších. Stylem, z něhož cítuji / s.136 /: "Když jsem vystoupil z auta na jiném rozsáhlém prostranství zalitým sluncem, zaslechl jsem zvonkohru. Rozhlížím se kolem po několika prostých staveních misie San Juan Capistrano - Sv. Jan Kapistrán - mým průvodcům se ani nechtělo

do této poslední misie v oblasti San Antonia jet, zrazovali mne, nestojí za to, můžeme raději jet jinam, tam a tam můžete vidět něco lepšího. Ale trval jsem na svém, chtěl jsem vidět všechno z té doby a stylu, co se zhlédnout dalo. Melodie zvonkohry zanikala a vracela se stále znovu a znovu a byla mi pořád povědomější. Když pak zazněla zblízka, nechtěl jsem věřit svým uším: byla to známá česká lidová "Žena muže bít nemůže, protože ho nepřemůže". Tady v zapadlém koutě Texasu, mezi mexickou venkovskou chudinou? Kde se tu vzala? Vysvětlení bylo prosté: byla to znělka, kterou používal místní pojízdný zmrzlinář jako ohlašovací signál svého příjezdu. Kde všude se člověk nesetká s krajanem, s českým vlivem nebo aspoň stopou!" - A protože nemohu a nesmím ČSSR opustit, abych se mohla např. zaměřit na stopy českého vlivu v oblasti "španělského koloniálního baroka", dovoluji si na závěr k tomuto cestopisu, ze zdi svého města, upozornit na málem také cestopisný fakt - a křesťanský: sv. Jan Kapistrán je od ~~roku~~ února roku 1738 patronem města Brna. A kdyby nějaký návštěvník z Texasu se v Brně ptal, proč je Zelný trh úředně nazýván náměstím ~~sv. Jana~~ ^{sv. Jana} února, odpověděla bych mu, jako křesťanské autoritě cestopisů: Právě proto! Podobný přístup k realitě má totiž mnohdy i dr. Bahumil Svoboda, atd. Atd!

Miroslav Ivanov: Novosvětská. /Edice Stopy-fakta-svědectví, Panorama, Praha 1964, vydání I., s.416+56 s. příloh, náklad 43000 v., cena 55,- Kčs./

Autor, který svými spisy zavalil české "rádoby" intelektuální prostředí, ví sám nejlépe, jak na tom s faktografií svých děl je. /Osobně bych mu mohla připomenout jeho přerušeni korespondence s básníkem Klementem Bochořákem, když měl snahu podet mu důkazy - svědecké - o tom, že nelze pohlížet na smrt Jiřího Ortene takovým způsobem, jakým to Ivanov vylíčil ve své knize. Ale to by byla jiná kapitola./ Nyní si dovoluji citovat z jeho díla nejnovějšího, z kapitoly nazvané "Cesta - A" /s.48/: "Když se na hřbitově ujal slova zástupce horníků Kládenska, Slánska a zástupce dělníků, faráři na protest zhasili svíce... Takový pohřeb měl hrabě Kounic: v čele průvodu 2500 dělníků s rudými karafiáty v klopě, pak kolem 1500 studentů /v Brně jim věnoval svůj palác, aby sloužil jako kolej, zejména pro chudé studenty/..." Fakta jsou však následující, oproti těm uváděným na s. 48: faráři nezhasili svíce na protest proti projevům dělníků, ale protože tak žádá liturgie platná v říjnu r. 1913, t.j. na ukončení církevní části pohřbu. V čele pohřebního průvodu šlo 2500 dělníků s rudými karafiáty, ale ministranti, nesoucí kříž, a kněží a rodina /konkrétně dědic, starší bratr dr. Eugen hr. z Kounic, vdova, zástupci císařského dvora a české a moravské šlechty/. Palác, věnovaný v Brně na zřízení koleje, získal dědictvím v r. ~~1897~~ 1897 po bratru Albrechtovi, říšském hraběti z Kounic, c.k. komoří a v intencích závěti ho věnoval studentům "k oslavě 60letého panování císaře Frant. Josefa. Konkrétně dne 12. května 1908, v den svého sňatku s mladičkou Josefou Horovou, dcerou sedláka ze Žinkovic u Přeštic.

Císař se mu za tento dvořanský způsob věnování odvděčil r. 1910 - kdy byl Václav hr. Kounic vyznamenán od J. Veličenstva komanderským křížem řádu Leopoldova". /A. Ličman, Vl. Moravská, čís. 57, s. 102/ Lépe by si měl M. Ivanov ověřit informace /údajně z Práva lidu/, jež přetiskuje ve své knize /s. 48/, co se týče poslancecké činnosti "rudého hraběte". Tuto poslanceckou činnost značně jinak líčí historik K. Adámek v Čas. mor. musea zems. XVI., 1-19 ve své stati, tomuto problému věnované: nepopíratelným a všeobecně známým faktem zůstává, že "po převzetí panství vzdal se poslancecké činnosti". Kvůli správě majetku! Ale věnujme se L. Dvořákovi; ve stejné kapitole Ivanov na s. 58 píše: "Josef Kovařík; uzkostlivě přesný, věrný a oddaný. Nyní ocitujeme z jeho vzpomínek:". Na s. 67 pak Ivanov píše: "Nevíme také, kdy /Lvořák/ poznal mladého Kovaříka." A nyní jsme u jednoho problému: Ivanov se netají, že ke sepsání této knihy mu bylo díky státní péči k dispozici málem vše; /v USA nejen fotograf "Honza" /odb. asistent EAMU/, ale i vlastní pokoj na diplomatické misi ČSSR v New Yorku /s. 576/, dobršíšský zámek, léčebný dům literárního fondu v Karlových Varech, atd., stačí si jen přečíst s. 410, kde děkování počíná jmény B. Chňoupka a D. Spáčila. Třeba na s. 61 Ivanov zdůrazňuje: "Co všechno nutno znát. Prošel jsem kounicovským archívem...". A já opakuji: co všechno je nutno znát! A sděluji mu: přímo v Praze, na Malé Straně, existuje knihovna, která by mu mnoho cest a mnohé znalosti k "Novosvětské" přiblížila. Dokonce tisíce Čechů odebírají z této knihovny český psaný časopis Spektrum, který např. ve svém č. 26 z r. 1979 uvádí stať J. Alexanders Cermaka: "Amerikánek" Antonína Dvořáka". A tam by se dočetl ze vzpomínek J. Kovaříka, že s A. Dvořákem se uviděl poprvé po jeho návratu "z Cambridge, kde mu byl udělen čestný doktorát", tedy po červnu 1891. Proštějí řečeno: tisíce obyčejných čtenářů mají více upřesněné informace o problému, než sám autor M. Ivanov. Na s. 51 nechává Ivanov trápit se Dvořáka otázkou: "Jestli pak taky znají dardu v Americe? napadlo ho na dvoře ve Vysoké při krmení holubů." Přitom ve Spektru, na s. 27 víme, že Kovařík přesně věděl, že v jeho rodišti Spillville "hrají dardu" a "mají tam holuby". A vůbec: proč se podrobněji zabývat dílem člena Svazu českých spisovatelů a jeho poctivostí při vyhledávání /a prostudování, přesně a/- pramenů a literatury, když on sám se netají tím, že je spojen pupeční šňůrou s těmi politickými představiteli a s tou politickou atmosférou, která po přesnosti historických fakt nejen že nebaží - ale dokonce se jich i obává? A ne málo! Pohleďme jen s pečlivostí, kdyby pro Čechy příznačnou, na Edici Stopy-fakta-svědectví z Panoramy v Praze - sbychom zůstali při literatuře... A při zemi: české.

/Poznámka na závěr, v souvislosti s Dvořákovým pobytem v USA a v souvislosti s tavním bádáním M. Ivanova před r. 1984: nezveřejnil - i pro československé občany dostupně - jinak v ČSSR už úředně neznámý Josef Škvorecký - že pojedle do Spillville a napíše na základě vlastního a dobrovolného faktografického bádání knihu-román o Dvořákově americkém pobytu? A nezveřejnil to počátkem osmdesátých let, v době časově předstihující "rozhoanutí M. Ivanova" k této cestě

Alois Volkman: Bez receptů. /Edice Alfa, Mladá fronta, Praha 1983, 11. Jiří Svoboda, odp. red. Jiří Binek, vydání I., s. 96, náklad 2 000, cena 9,- Kčs./

Už druhou desítku let sleduji básnickou tvorbu autora na stránkách církevního tisku, kde se z počátku podepisoval po léta "Alois Volkman ml.". Netušila jsem, že ta zkratka ml. značí: mládí, o Bohu s velkým B. Neboť: jak se vyjádří náš současník v Edici Alfa o tom, jenž je pro mnohé Alfou i Omegou? Ze 75 básní sbírky se o oné bytosti zmiňuje výslovně v jediné, nazvané Autobusová zastávka-Lidice/s.55/:"Už byla neodvolatelně/ zrušena./Vygunována z jízdních řádů/ plánů./ Příkazem. Proti němu / nebylo odvolání / ani u boha. / Zříďte / aby zde neměl kdo nastupovat / ani za kým / a ke komu vystoupit // A přece zde staví na znamení / kříže / autobusy i autokary zemí Evropy. /Mají tedy svoji konečnou./". - Tedy, především: básník, jemuž vydá sbírku /neuvedenou nijak na záložce této knihy/ i Ústřední rada církve Československé husitské - jak se stalo před nemnohými lety Aloisu Volkmanovi - není povinen se v další knize - o Bohu, ve znamení kříže - nikterak zmiňovat. Nikdo to po něm neřídá - ani žádat nesmí: pokud však spojuje jméno Lidice s veršem - "nebylo odvolání / ani u boha" - pak by si měl uvědomit, že zásadním způsobem překrucuje pravdu a historickou skutečnost. Mezi lidickými mučedníky /tento termín používá i komunistický tisk v ČSSR/ byl totiž i lidický farář - jako dobrovolná a zástupná oběť. A je smutné, že právě synovi z kněžské rodiny je nutné v této souvislosti připomínat, že zůstal s mučedníky /moderními, t.j. veskrze náhodně vybranými dle místa zrodu/ proto, aby se s nimi modlil - k Bohu! A dle křesťanského učení církve je připraven křesťanem na smrt, t.j. na setkání se soudcovským majestátem Boha, k němuž se lze odvolávat platně vždy a svět o tom něco ví - viz.např. M. Jana Husa v něčích - rovněž v něčích - dějinách. A že odvolání tohoto venkovského kněze k Bohu, před jehož tvář se snažil dovést muže zastřelené u Korákově statku, bylo platné a postačující, o tom svědčí i naše přítomnost tím nepostradatelným křížem, který i v reálném socialismu zůstal symbolem lidické tragédie. Čekala jsem trpělivě až do 1. září 1985, kdy "Český zápas" uvedl opět na své první straně verše Aloise Volkmana, aby na straně 3. v téže čísle /35/ ukončil sloupek rozjímání "Týden s Pánem" touto větou: "Je bláhové tvrdit, že není Boha, ale praktická bezbožnost u křesťanů je mrzkost".

P. S.

O tvorbě Aloise Volkmana vím, že si jí mnozí věřící lidé rozepisují strojopisně ve formě, kterou i prokurátoři v ČSSR nazývají "samizdaty". Myslím si, že když z poslední strany knihy "Bez receptu" mohu citovat Volkmanův verš /s.90/:"Poezie je zážitek!" - i s tím výkřikem, pak autor, který se snaží vědomě a po léta o "křesťanskou poezii"/pokud taková vůbec existuje/, má mít ke svým čtenářům určitý pocit odpovědnosti a Boha s velkým B nezapírat. Ani v Edici Alfa ne: to už je lepší - bez receptu! - i mlčet needitně. A nemohu,

než obnovenou starého křesťanského textu, t.j. křesťansky, tyto věty ukončit; myslím si následující: Bláznivý básník /i ve znamení kříže/ mívá horlivé čtenáře, pravdivý básník pozorné, pozorný básník ty slušné a "slušný" básník mívá za čtenáře dohlížitele, kteří ho za práci i odmění: světsky.

František Schildberger: Místa. / Edice Prostor, poezie, Kruh, Hradec Králové 1983, odp. red. dr. Jan Dvořák, vydání I., s.80, náklad 780, cenr 12,- Kčs./

Autor, který po "Knižce s modrými očima" vydané v Bloku 1980 vydal knihu "Ležáky 24. června 1942", se v této knižce z r. 1983 /kdy byl ještě redaktorem Kruhu/ vyjadřuje názakovitě, ale jako před tragédií, jež postihne i důvěrně známá místa. Cituji ze s. 77: "- Jde soví hrad/ kde mlice kralují/ jde psinec/ plný sov/ s očima za zobany/ a trnou fialové líhně/ s modrými kuřaty/ - přes nebe/ proti kavkám/ črncí/ zeleně lživé dráty/ zní zem kde pole/skuhrá o kus chleba/ sekají sebou/ pavoučí nohy u živého stolu/ a hejno řek/ ježí svá ostří k zranění/ přelétávajícího slunce". A v básni předchozí, nazvané "Ještě jedno místo pro důvěru" píše: "Jak lyžaři ve vánici jdeme/ od jedné tyče ke druhé/ a nevidíme nic/ kromě té nejbližší // Důvěřujeme/ protože nemůžeme nevěřit důvěřujeme/ že označená cesta někam vede/ že má vůbec smysl/ toto řezání tyčí/ že nemůžeme nevěřit důvěřujeme/ že označená cesta někam vede/ že ji pro naši smrt nepostavil/ ke své ledové skrýši sám mráz/ důvěřujeme/ protože nemůžeme nedůvěřovat důvěřujeme/ že nebyl náš nepřítel/ anebo podvodník/ kdo nás po této cestě poslal/ že nejsme/ v krajině Llano estacado/ a nejdeme vstříc/ olověné náruči smrti/ že dojdeme/ pro chudost své výstroje důvěřujeme/ pro vzpomínky na jiné cesty/ že dobře skončily/ pro zážitky šťastnějších/ věříme/ důvěřujeme/ Té dlouhé/ jakoby nekonečné/ řadě tyčí // patřičně dlouhých tyčí/ patřičně rozestavených tyčí/ v řádné vzdálenosti/ zde v této vánici/ a noci!" - Je to poezie možná generační: zaujalo mě, jak autor /roč.1952/ dvakrát opakuje verš "že označená cesta někam vede". Mohl: bych napsat, že j to i pokus např. o moderní žalm, protože vím, že básník má nyní k "samizdatové" poezii blízko - publikuje přitom v Rudém právu! - raději o čemkoliv bolestném a zraňujícím - v jeho poezii - pomlčím. A upozorním na jeho verše v básních místopisných "Místo o snu", "Místo pro tekoucí med" a "Místo u hvězdárny" : nejen proto, že je v nich vyjádřena a popsána svébytná brněnská atmosféra /s nadstavbou/, ale i proto, že v neustálých nářezech se česká moderní poezie vrací do miniaturního okolí západního Brna, kolem Kraví hory. Schildberger zde vzpomíná /možná nevědomě/ na hekbary, které prochodil Ivan Blatný v "Melancholických procházkách, Nežval "Na břehu řeky Svratky" a další, Milan Kunderu /např. v povídce "Sestřičko mých sestřiček" ČS 1963/ nevyjímaje. Genius loci - jednoho místa! Mezi Kraví a Kozí horou ...

Velemír Chlebnikov: Věgn./Edice Skvosty, Odeon, Praha 1985, vybral, přeložil
• doslovem opatřil Jiří Taufer, vydání I., s. 145, náklad 4000, cena v káži 28,-/

Národní umělec • bývalý předseda Státního výboru pro věci umění má na básníka, jenž zemřel v zemi sovětů prakticky hladem, v ČSSR monopol. • jako zkušený politik, ovládaající praktiky z padesátých let - i v oblasti poezie ví, jak uclatnit ryzí přístup internacionalisty: v doslovu ze září 1983 se tím nijak netají. • zstrahuje vše, co mu cit politického profesionála z období stalinismu i v letech osmdesátých napovídá. Tak v prvním odstavci svého doslovu /s. 143/ seznamuje současného čtenáře se jmény básnických druhů Chlebnikova. A hle: nepohodlná jména nezná, i když jednoho z těchto "zapomenutých" poznal v třicátých letech osobně! Míním tím např. Sergeje Treťjakova, básníka z předválečného okruhu futuristů, který /stejně jako kdys Taufer/ působil coby náměstek ministra /lidové osvěty, ale v Dálněvýchodní republice/. Jeho život však skončil v r. 1939, v období krvavých Stalinových čistek proti literátům. Předtím, v r. 1935 navštívil oficiálně ČSR a o naší republice vydal pak v SSSR knihu reportáží "Země křížovátka"/1937/. Rovněž tak Taufer zamlčuje jméno dalšího Chlebnikovova básnického kolegy, jenž není v Československu neznámý: jedná se o Asejeva /první sbírka z r. 1913 "Nočnaja flějta", či jeho nejznámější čtvrtá básnická sbírka "Bomba", vydaná v r. 1921 ve Vladivostoku/. Proč tak Taufer v letech osmdesátých činí, je mi záhadou: vždyť Asejevovu povídku otiskl už v r. 1922 "Proletkult" v Praze! Zato mi není v současnosti záhadou, proč Taufer zamlčel ve své "Ediční poznámce" jméno československému čtenáři nejznámější: Pasternaka! Ten přece své básnické kolegyn-internationalisty /tyou Jiřího Taufra/ zklamal: s ÚV KSSS se k tomu tehdy, v padesátých letech vyjádřil. /Pro některé politiky v Praze s trvalou a věčnou platností./ Ediční poznámka má mít punc jisté odbornosti: ta předchozí dvě jména z okruhu ruských futuristů vynechat - nu prosím; ale s tím Pasternakem to Taufer - i z hlediska nynějších poměrů v Moskvě - přehnal. I ano: zřejmě mu tkvělo v dobře využívané paměti, co o Pasternakovi napsal /zároveň i první překladatel Chlebnikova do češtiny/ E. Mathesius. V dávném roce 1937: "Básnický svět tohohle antiracionalisty, jakož i jeho metoda jsou v rozporu s materialistickým a rozumovým zaměřením SSSR". A proto, i po padesáti letech: Pasternak k Taufrovi oblíbenému Chlebnikovovi - nepatří! A s tím se musí čtenář edičních poznámek i po r. 1985 - smířit: • zaplatit knihu v plné ceně.

Zdeněk Nejedlý: Alois Jirásek. /Edice Naše cesta, Družstevní dílo, Praha 1946,
odp. red. V. Pekárek, II. doplněné vydání, s. 136, nákl. neuveden., cena 27,-/

V době, kdy číst národní umělce, klasiky • ministry je opět vážnou a váženou povinností, dovoluji si z díla bávalého prezidenta ČSAV, z posledního odstavce dobového doslovu, citovat /s.134/: "Jiráskovo umění je založeno na posile

slabých proti mocným. Kdo by si troufal říci, že není dnes a nebude zítra této posily již potřebí? Necítíme naopak všichni, že se boj mezi slabými a mocnými stále zostřuje?" /Podtr. Z.K./ A z díla muže vládnoucího v polovině XX. století cituji jeho charakteristiku jisté doby /s.73/: "Zrovna léta 80-té jsou totiž snad nejasnější léta naší národní společnosti". ... "Z duševní prázdnoty rodí se tehdy i známé zjevy rozkladu, myšlenková pohodlnost, lenost, povrchnost, vlada čirá, pustá, prázdná fráze. To jediné, na co se tato doba dovedla zmocit, tu vyrábí přímo ve velkém."... "Hlavním bahniskem pek, kde se těmto rozkladným zjevům daří nejlépe, jest právě ona "vybraná" společnost s "intelligence"... - Vybraná společnost? Jak tomuto termínu rozumím - v roce 1986? Inu: Neprovádí snad - vládnoucí strana, odjakživa - přísný výběr svých členů? Dobové souvislosti!

Marie Hejnová: Knížka o Milce, /Edice Okamžiky, Lruh, Hradec Králové 1985, odp. red. I. Chytilová, vydání I., s. 264, fotogr. příloha, nákl. 3 000, cena 26,- Kčs,

Podtitul této práce zní "Život Miloslavy Erdličkové-Šrámkové" a na s. 239 je napsáno: "Knížka o Milce je přísně stavěna na dokumentech...". Na s. 185 je pak fotografie dokumentu z 1. 7. 1952, kde ministr školství, věd a umění Z. Nejedlý vlastnoručně píše vdově dopis, z něhož vyjímám: "Těžký smutek dolehl na všechny, kdož jsme si uvědomovali toho a ryze českého básníka tolik vážili". Zajímavé v této souvislosti jsou dobové údaje ze s. 228: "Pracovali ve výboru KSČ na Černém vrchu po revoluci v r. 1945 a po dlouhodobé předcházející činnosti ve Svazu československo-sovětského přátelství. Organizovali lidové kursy ruštiny, besedy o SSSR, besídky pro děti."... "Při tom ovšem nebyla ušetřena dobových bytových starostí. Obvodním národním výborem byl jí dán výměr, kterým se rozděloval její dvoupokojový byt s kuchyňkou a jí měla být ponechána pouze jedna místnost. Naštěstí se podařilo nastěhovat do bytu spoluzakladatele archivu Libora Kněžka a nebezpečí k prospěchu práce o Šrámkově díle zažehnáno." - Ano, v tomto citátu se mluví o žehnání: snad tím, kdo zažehnával nebezpečí od vdovy po ryze českém básníkově nastěhováním vědeckého pracovníka byl i mistr věd. V Československu: a jak se choval ryze český básník za Protektorátu? Věděla jsem, že nevycházal z domu: tato práce rozšířila můj poznatek i o to, že někdy nevstával ani od stolu. Cituji ze s. 205: "Nechtěl se setkat s nacisty, nechtěl vidět gestapo. Ale přišlo k němu do bytu - pro Milku - a odvedlo ji do cely číslo 213 na Pankrác". ... "Dala si pozor, aby mluvila stejně při všech výsleších, a tak zůstalo jen při nich a propustili ji. Ptali se jí také na Šrámka. Bylo jim divné, že se nepohnul od stolu, když přišli ani když odcházeli. Vylíčila ho jako nemocného, o kterého musí pečovat, který už z dlouho z domu nevychází, neviděl ani - k velkému jejich údivu - zvukový film. Tedy nelhalo, Šrámek trpěl zvýšenou citlivostí dýchovou, hyperemíí, a proto dávno přestal chodit do kina a

podobných místností a společností." Na s. 209 pak Mejnová uvádí dál o období protektorátním: "Ale žádal-li ho někdo oč, rád vyhověl. Nerad teď českým lidem něco odříká, to byla záseďa, kterou se teď řídil. /20.1.1943./ Tak novolil Frškovi Elávkovu dramtizaci Stříbrného větru a r. 1943 Erškovu vlastní dramtizaci povídek Levina, Elavír a housle, ačkoliv byl názoru, že tkové přeřoupnutí z jedné formy do druhé skutečně se dělat nemá!"..."Měl-li práce jaké osobní požadavky, pak to byla starost o přísun vína, na které byli oba zvyklí. Dostávali štíhlé fralle, jak říkal Šrámek sedmičkám z proslulé Žamberské vinárny Mazurovy," atd. /Podtrženo v knize./ - A já bych chtěla podtrhnout: Fršne Šrámek byl znám - jako nikdo jiný z literátů - co by vzor plachosti. Ale nebylo mu to nic platné! Té zvědavosti lidské - co by ráda byl záznamový pérem i v duchně literární - stejně neunikl: viz tuto knížku o Milce! Závěrem z ní ocituji, co mě skutečně a natrvalo zaujelo /s.214/: "Byl únor 1948. ... Složitá minulost první republiky zasahovala do přítomnosti, všechno šlo na ostří nože. Vážnivě se debatovalo v rodinách, na schůzích, na pracovištích, na ulicích. Vzrušeně se také debatovalo, když se na jaře sešli přátelé u Šrámka. Mluvili ~~řády~~ jako vždy otevřeně, z vlastních nedávných zážitků, uváděli příklady pro i proti. Šrámek mnoho ani obšírně nevykládal. Jedna, dvě věty, pohled na cigaretou kamsi do dálky pověděly víc než přednáška. Při té poúnorové schůzce seděl jako vždy za psacím stolem, naslouchal, mlčel a zřejmě trpěl. Pojednou řekl jakoby s povzdechem: Už gby tohle bylo za námi! Tečka: trpěl. Ale nejen kvůli hypernosmi!

Alexej Kondratovič: Knihy o básníkovi./lidové nakladatelství, vydavatelství SČSP, Praha 1985, vydání I., s. 284, náklad 1 000, cena 21,- Kčs./

Opět práce s podtitulem: "Život a dílo Alexandra Tvardovského". A ten, kdo četl od Alexandra Solženicyna knihu "Tele a dub", může si na této v Praze prodávané knize v r. 1986 ověřit, že Solženicyn ve svých vzpomínkách a při hodnocení Tvardovského nelhal. I když jeho jméno z této "Knihy o básníkovi" vypadlo: ale lze se tomu v tom - mnohovrstevném Státu SSSR - divit? Na s.43-44 se dovídáme, jak Tvardovského rodinu "rozkulačili a poslali na severní Ural". Či jak Tvardovského otec měl ve třicátých letech "dostatek odvahy i k činu takřka neuvěřitelnému: sehnal někde koně a v noci se s celou rodinou vydal svévolně z Uralu pryč, kam ho oči vedly; po neznámých cestách projel více než tisíc kilometrů a přitom si přivydělával, čím se dalo...". Ano, přivydělávat si, čím se dá - to je stále úděl nezkrtočných v zemích socialismu. A autor knihy na s. 45 píše: "Toto své vyprávění o Tvardovského otcí jsem zařadil, jelikož jsem hluboce přesvědčen, že Tvardovskij si od dětství v sobě nesl hodně charakterových rysů po otcí". Citát ze s. 197: "Mnohokrát jsem slyšel, jak Tvardovskij radil i dalším spisovatelům, kterým se nedařila práce: "Odjeďte někde na Sibiř nebo na Dálný východ. To jsou místa, které musí každý

člověk vidět". A z Tvardovského myšlení "o spisovatelské práci, o smyslu básnickovy existence, o tom, proč žije na zemi", citát ze s. 201: "Podstata je v jedné jediné věci, a tou jedinou věcí je předat lidem to, co zná líp nežli všichni lidé, líp, než svědci živí i mrtví. Je to řečeno hrdě, protože ta slova nelze skutečně nikomu svěřit, ani L.N. Solžněmu, vždyť nejacu ani v božím brádku. Nemůže je svěřit, nikomu, protože on, básník, je za všechno odpovědný, za to, co sám spatřil a o čem se dověděl. A znovu zazní hrdé a kategorické prohlášení: Jer jedno jediné mám na práci. Co vlastně? Víle a odpovědnost umělce jsou vyjádřeny v odpovědi na tuto otázku vskutku lapidárně: O tom, co vím, a znám líp nežli ~~nikdo~~ jiní, / chci promluvit. A pouze tak, jak chci. / Podtr. v knize / A jestliže tohle vyjádřil Tvardovskij v r. 1958, pak se nelze divit Solženicynovi, proč tak urputně pracoval na Souostroví gulagu. A nemohu sobě ani čtenářům nezopakovat citát ze s. 228: "Lechov říkal, že všichni ruští spisovatelé chodí v nárech...". / Podtrženo KO - neboť ~~vš~~ když všichni, tak všichni a tedy i v době, kdy Ruskem létá tryskem ruská trojka: Marx a Engels a Lenin. /

Stanislav Zedníček: Na doslech pramene. / Československý spisovatel, Praha 1984, odp. red. Vladimír Janovic, vydání I., s. 64, náklad 1000, cena 9,- Kčs. /

Knihu doplnila "Sloven o autorevi" Jaromíra Mejstlá: tato znalce díla V. Ierlického a tedy i problematiky české literární tvorby v období Protektorátu nikde ani sloven nezaznamenala, že S. Zedníček patřil kdysi do Demlova básnického okruhu /viz. např. Demlový Šlépěje z r. 1939/. Dokonce na s. 59 /epilogu/ říká: "Svou první knížku Dopisy Albině vydal v r. 1947, ale za skutečný básnický debut lze považovat teprve sbírku "Přítmi srdce" z r. 1970". Kdy se tedy do literatury vstupuje: až v důchodovém věku, po celoživotní redaktorské službě "v čí socialismu"? /Není už ovšem datováno "období" z r. 1970 naznačeno, že Zedníček využil "krizové" situace z konce šedesátých let a zadal svým kolegům text? Z mnohovýznamným názvem: Přítmi srdce - z těch dob? /Ale může se básník neustále pohrbovat v šeru - byť by jím byly i opakované protektorátní časy? Vždyť i v této sbírce Na doslech pramene čteme /s.14/: "a dál a dál / do dnevních mraků / do rána širokého kalu / a tam / v prostorách k nedýchání / se skloním k srdci". Nebo s. 52 /"Labyrint náruče"/: "Byl jako nepřetržitá / síť - note pítky / po dosouvání / náhodného milence / k červené lucerně krkvy / Byl životem zneuctěné svobody / a níž vytekla / krev služby". A s. 53 /tamtáž báseň/: "Byl to život vlečený okovy / jako přísavná tíže dnů / jako vteřiny / pře-ličnými útěky / na pomezí mlčení / ale přece v naději / v podnájmu naději / v podnájmu světle". - Ano, žít v podnájmu světle - to je úděl okrajových básníků! Těch, co se vyhnuli celoživotnímu riziku poezie. Věak když Zedníček končí svou báseň "Sen", končí ji sloven /s.39/: "Ima". / když končí báseň "Jen znamení", je to veršem /s.54/: "Proč si stále hrájeme / na slepou bábu?". Jeho básně se také nazývají: "V němé krajině noci", "Večrní pilulka", "Přistýlka k všednímu večeru", "Malá večerní" či "Z dlaně večerního ticha". Na 25 básní sbírky tolik šerosvitu! A kdě svou další knížku po "debutu" nazval "Větrná zátiší"; pak tolik životní pravdivosti Zedníčkovi zůstalo, že svými sbírkami ze 70. let vyslovil vlastní zkušenost, s podotázkou: lze v přítmi srdce, ve větrné zátiší, zůstat aspoň na doslech pramene? A končí závěrem z jeho básně "Den odchází pomalu" /s.27/: "Cím jsem se to jen / k tobě / nedotrpěl?"

Luďvík Věculík:

Jaro je taďy
/fejeton/

Kďyď zima právě končící začínala, měl jsem strach: ty dlouhé měsíce nevýrazných dnů! To mátožné světlo nahoře a kaluživý čas dole! Té nuďné špíny samoobsluď se všeďní stravou! A té fáďní politiky bez doďbrych zpráv a bez peněz! Ale prošlo to nakonec ještě snesitelně: slušně mrzlo a sněhu bylo doďst. Ustupujíc, mává nám zima ještě svou širokou chřipkou a není ze svého pádu nijak zkrouhnutá. Ví co my starší: nepotrvá ani tak doľouho, a propaďneme jí zas.

Jaro zatím vykláďá své pěkné slunečné dny, ty vrchní, poď nimiž ale má ještě forotu škaredých, které se také musejí spotřebovat, co by s nimi dělalo! Opravdu pěkně bude až tak v květnu, nepřijde-li studený máj; to by pak léto začínalo koncem srpna, známe to. Nemají ony letos být někdy zjara napoďzim volby? Abych na ně pak nezapomněl! Také si dávno umiňuju, že se zúčastním jarního nebo aspoň poďzimního zasedání parlamentu, kdy já tam naposledy byl? To bylo roku 1947, bylo to vzrušující, ale zajímavé pak taky bylo číst druhy den noviny všech politických stran. Ani jedny nelíčily jednání tak, jak jsem je předtím slyšel a viděl. Nejlepší je psát si všecko sám.

Prvním kvítkem letošního jara je sjezd komunistické strany, jedině u nás, která se má k životu. Dá se od té časové shoďy něco čekat? Proč. Krom lidí, kteří temperamentně vyvozují obďoby z vývoje v Sovětském svazu, nečekáme skoro nic, přesněji řečeno, skoro nečekáme vůbec nic. Sám o tom téměř nemám myšlenek a ani bych k tomu neměl ze zďejší povinnosti co říct, kdyby mi šťastně nenapověďili jacísi dva strýci na ulici. "Nezmění se nic," pravil první, a druhý: "Buďme rádi. Tihleti už mají nahrabáno, noví by museli hrabat úplně od začátku." Vtipný postřeh! Vždyť kde by se najednou vzali

nahore nezištní a ideoví lidé, když jsou už dole pořád vyřazováni?

Odpovědnost je nemilá stránka milého života. Zas mám skácet jednu z jabloní, což zavinil ten, kdo je kdysi posadil ta^k nahusto. Už několik jar vidím, že mě to nemine, odkládám to, ale dál to nejde. Obcházím dnes ten strom ze všech stran a vysvětluju mu to. Strom však spí. Jdu strčit sekyru do vody: než topůrko trochu nabobtná, prohlížím ostatní stromy, čeho se na nich bude třeba dopustit. Od kterých čekám letos plody, nemusejí se mě bát. Jdu povědět pile, že budeme něco dělat. Pila je zmrzlá a visí na hřebíku tupě. Bystřím ji pilníkem, ten však nechce zabrat, říká, že brousil už loni. "Brousils ječnou, blbče," pravím mu a házím ho na regál, kde nech knípe do dalšího sjezdu. Vyvádím pilu na slunko, ať okřeje aspoň.

Jdu za štaflema visícíma na skobě, s^vlékám je a roztahuju, ~~on~~ se diví: "Co, co, co se děje? Ne!" Od podzimu, kdy jsme spolu česali, odpočívají. "Je jaro, šup, nový život začíná," odpovídám a беру je na rameno docela čerstvě; podle toho, jak vláčnu štaflema, měřím vždycky svou kondici, je dobrá. Stavím je k jabloni, ta spí, dělá dobře. Nad kvítkem talovínu malátně bloumá včela: bludná včela... blízko čela... vůkol mladé žitko vlálo... A už se budí i Josef Václav Sládek, hledí na pilu a sekeru v mých rukou, tak mu pravím: "Nedá se nic dělat, maestro, jinak já jsem ovšem příznivec starých stromů pro choré ptáky v šerém kraji." Naposledy obcházím jabloň a měřím myšlenkou celý prostor. Stoupám s pilou na štafle. Ocítám se nad zdí, vidím přes ni do doliny. Co by se stalo, napadá mi, kdybych se vydal od vsi ke vsi a ptal se dnešních takzvaných zemědělců, od předsedů po mechanizátory, což jim říká kraj. Zda ho vidí a jak ho cítí. Mají-li nad svými činy otázky. Dovedou-li taky dát něčemu milost. Jednou, možná ještě letos, to udělám. Možná bych však daleko nedošel. Ani bych "neobešel polí pět", řečeno s Klímou Ladislavem,

a už by mě zregulovali. A k čemu mi výsledek, který nemůžu zveřejnit? Pak vzhlédnu nahoru k nebi a zdá se mi, že také vzdušný obal je vlastně velice slabý.

Když nasazuju pilu, v první chvíli omylem myslím na to, aby odřezaná haluz nesloupala z kmene kus kůry...! Ale brzo řežu jabloň jak dřevo, shora dolů. Dole každou větev hned rozdělím sekyrkou na drobnější vřazdy, říká si pořád: teď ještě by to šlo zarazit, strom by se zahojil. Pořád to vypadá jako taková radikální péstba. Až najednou je tu mrzák, jehož dorážím jak pachatel, který v šíleném zkratu začal zabíjet a už nemůže a ani nesmí slitovat se. Dřevo zůstává na řezu hladce suché, šťáva ještě nevyšla z kořenů. Sýkory prolétající kolem jsou zmateny. "Tak," pravím milým jablěčkám, "tak vás prý nechtěl ani doktor Fořt! Já bych vás chtěl."

V noci jsou hvězdy a půlměsíc. Od oje Velkého vozu protahuju přímkou k obzoru, kde má být, asi je, Halleyova kometa. Musel bych do sovětského teleskopu vyvrtat novou díрку a přemístit mušku miřidél. Lidé říkají, že ve skutečnosti není ten průzkum komety na nic dobrý. Ale co když příště půjde její vypočítaná dráha přímo na nás? Třeba jí pak budeme už umět poslat něco naproti a změnit její úmysly. Mně by se potom líbilo, to by se mi moc líbilo, kdyby se dala seřídít tak - ale abychom to uměli jenom my -, aby se přiblížila k Zemi ze správné strany, a bum.

Ráno se první jádu podívat na místo svého včerejšího činu. Celému prostoru, okolním stromům i lidskému mému oku prospěl. Za teplého dopoledne však pařez jabloně ztmavil náznakem první slabé mízy. Jabloni se něco zdá. Až si však bude chtět protřít oči, to bude, Pane, probuzení!

/Březen 1986/

